

:: XV. zvezek ::

Pedagoški Letopis

- V Ljubljani 1916. -

XV. zvezek.

Pedagoški Letopis

za leto 1915

Na svetlo daje

Slovenska Šolska Matica v Ljubljani

Uredil

H. Schreiner

Ljubljana, 1916.

Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

℥ III ℥ 36480 *r*

VII ℥ 36480 *r*

030024245

Vsebina.

	Stran
I. Sodelovanje slovenskega učiteljstva pri svetovni vojni. Sestavil Jos. Schmoranzer	1
II. Mladinsko skrbstvo oziroma mladinska zavetišča. Sestavil H. Schreiner	19
III. Poročilo o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ l. 1915. Sestavil M. Pirc	79
IV. Skupni pregled „Slovenske Šolske Matice“. Sestavil J. Dimnik	90

I. Sodelovanje slovenskega učiteljstva pri svetovni vojni.

Sestavil Jos. Schmoranzer.

Slovenska Šolska Matica si je zastavila nalogo, da zbere kolikor mogoče popolne podatke o aktivnem sodelovanju slovenskega učiteljstva pri svetovni vojni in jih zabeleži v vedni spomin.

V ta namen je najprvo objavila poziv v slovenskih časnikih, da bi ji vsi, ki so v to poklicani, poslali potrebnega gradiva za to delo. — A ta poziv je našel premalo odmeva; prispevki so kaj počasi kapali in nikakor ni bilo možno s poslanim skromnim gradivom sestaviti količkaj pregledne slike, ki bi se vsaj od daleč približala istini.

Nato se je Slov. Šol. M. obrnila do sl. ravnateljstev srednjih in sličnih šol in do gospodov okrajnih šolskih nadzornikov s prošnjo za potrebne podatke v sigurni nadi, da dobi tem potom kar najtočnejših podatkov. Ta korak je imel dober uspeh. Z malimi izjemami so vsi gg. poslali podatke. Bodi jim za to uslugo na tem mestu izrečena najiskrenejša zahvala in to tem bolj, ker je znano, da je v sedanjih časih vsak posamezni izmed njih po svojem lastnem poklicu zaposlen čez glavo!

Jasno je, da nastopni podatki ne morejo biti popolni. Započeto delo bo treba nadaljevati, popolnjevati in morebiti semintja tudi popravljati. Prav verno in pristno sliko bo možno podati šele po vojni, po tej velikanski vojni, ki ji ne dogledamo konca tako hitro.

V nekem oziru bi kazalo počakati s tem delom do končane vojne. Vendar se nam zdi, da je prav sedaj primeren čas, da se začno objavljati ti podatki, ker so zdaj najaktualnejši in še tudi v živem spominu. Prav zato, ker je konec vojne še tako nedogleden, ne kaže čakati tega konca. Kdo ve, če bi se kasneje že ne pozabila kaka posameznost, ki je vredna, da jo otmemo pozabljenosti. Pa tudi ogromno bo postalo do tistih dob gradivo, ki ga bo treba objaviti, po vsem, kar smo doživeli že do zdaj. Mislimo torej, da je dobro, ako pričnemo takoj z objavljanjem gradiva, ki ga kasneje lahko izpopolnimo in zakrožimo.

Po vojni nameravamo imenoma navesti vse slovenske učitelje, ki so v vojnem času bili pozvani pod orožje, z vsemi potrebnimi podatki, zanimivimi dogodki in doživljaji, posebno v ujetništvu itd. Te podatke nam najlažje in najzanesljiveje pošlje vsak sam. — Če bi ti podatki bili popolni, koliko važnega gradiva bi bilo v njih za tistega, ki bi hotel pisati zgodovino te titanske vojne!

Da dosežemo svoj namen, prosimo prav iskreno slavna ravnateljstva srednjih in sličnih šol, c. kr. okrajne šolske nadzornike, šolska vodstva in posamezne učitelje po Slovenskem, da nam pošljejo vse pripravno gradivo! Naj nam pomore vse učiteljstvo, da mu postavimo tak spomenik časti in slave, da se bo čudil svet. Da bo možno postaviti tak spomenik, nam kažejo že podatki, kolikor smo jih mogli zbrati doslej. Že ti nam pričajo vkljub svoji nepopolnosti, da se je slovensko učiteljstvo v tej veliki dobi proslavilo na veke. Kdor pregleda nastopne vrste, bo moral temu pritrditi. Naj torej dejstva govore!

A. Pregled

o aktivnem sodelovanju slovenskega učiteljstva pri svetovni vojni.*)

	Števílo									
	učiteljev	mobiliziranih				pogrešanih	ujetih	ranjenih	padlih (umrlih)	odlikovanih
		skupaj	častnikov	podčastnikov	brez čarže					
I. Srednje in slične šole.										
Ljubljana:										
1. I. državna gimnazija	36	18	9	4	5	—	1	2	—	2
2. II. „ „	24	6	6	—	—	—	1	1	—	—
3. C. kr. učiteljsiše	19	1	1	—	—	—	—	—	1	1
4. C. kr. obrtna šola	29	12	6	4	2	1	—	—	—	—
5. Dekliški licej	9	4	4	—	—	—	—	—	1	1
6. Gluhonemnica	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—
Kranj:										
7. C. kr. gimnazija	19	10	3	5	2	—	1	—	—	—
Rudolfovo:										
8. C. kr. gimnazija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idrija:										
9. C. kr. realka	17	10	4	2	4	—	—	2	—	—
Št. Vid:										
10. Kn. šk. pr. gimnazija	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1
Grm pri Rudolfovem:										
11. Dež. kmetijska šola	5	3	2	—	1	—	1	2	—	1
Maribor:										
12. C. kr. višja gimnazija	28	7	7	—	—	—	—	—	—	2
13. C. kr. učiteljsiše	15	3	1	—	2	—	—	1	—	1
Celje:										
14. C. kr. viš. gimnazija	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15. C. kr. sam. gimn. razredi	10	7	4	1	2	—	—	2	1	—

*) Poročilo obsega vojno dobo do konca leta 1915.

	Števílo								
	učiteljev	mobiliziranih				pogrešanih	ujetih	ranjenih	padlih (umrlih)
		skupaj	tašnikov	podčastnikov	brez črte				
Ptuj:									
16. Deželna gimnazija	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gorica:									
17. C. kr. slov. gimnazija	15	5	4	—	1	—	—	2	1
18. C. kr. moš. učiteljišče	12	4	—	3	1	—	—	—	—
19. C. kr. žen. učiteljišče	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. Nadzorniški okraji:									
1. Kamnik	34	18	—	12	6	1	2	2	1
2. Kočevje	61	38	—	—	—	1	3	2	1
3. Kranj	72	39	2	26	11	3	1	2	1
4. Krško	75	41	7	20	14	—	1	2	1
5. Ljubljansko mesto	57	26	4	3	19	—	—	—	—
6. Ljubljanska okolica	47	30	6	13	11	1	3	2	1
7. Postojna	83	36	1	13	22	2	7	—	3
8. Rudolfovo	67	43	5	11	27	1	—	5	2
9. Brežice	113	49	9	26	14	1	3	1	3
10. Celje	113	47	8	32	7	—	3	—	1
11. Maribor	127	61	13	32	16	—	2	4	2
12. Ptuj	122	53	22	19	12	1	7	6	1
13. Slov. Gradec	83	43	3	31	9	—	2	7	2
14. Gorica	106	54	1	18	35	4	3	—	2
15. Sežana	56	36	4	20	12	1	7	11	2
16. Tolmin	58	30	2	9	19	5	5	5	1
17. Koper	48	37	—	16	21	—	3	5	2
18. Volosko	51	15	—	15	—	—	2	—	2
19. Trst	65	39	6	15	18	—	4	6	2
III. Absolvirani učitelji- ščeniki: ¹⁾									
Maribor	51	48	4	40	4	1	—	5	4
Gorica	72	48	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ Iz let 1913, 1914 in 1915, ki še niso bili nastavljeni.

B. V častni spomin, padlim in odlikovanim junakom.

===== Odlikovanje. =====

Vihar je bojni grozni vtihnil,
urá, dobljena zmaga je!
A mnog junak svoj duh izdihnil
pod mahljaji sovraga je.

Pač bil se hlabro vsak kot lev je,
kdor živ, kdor mrtev tu je zdaj;
otet, utrjen stol kraljev je,
otet je doma krasni raj.

In zbere že na bojnem polji
borilce hlabre gospodar;
njim, ki junaci so najbolji,
svetinje zlate daje v dar!

Pripel že vrsti je vojakov
vladar poguma častni znak:
„Čemu pa znamenja junakov
Ti braniš borcev se prvak?“

„Nevreden nisem pač odlike,
a dosti vrednejših poznam;
To znamenje časti in dike
dovoli, kralj, da tistim dam.“

Primigne kralj; — junak pa stopi,
kjer mož pri možu v krvi spi,
najbližjemu v mrličev tropi
pripne na prsi znak časti.

„Kar meč, kar strel jih je pomoril,
v tem enem sem odlikoval;
teh slednji manj kot jaz ni storil,
več kot mi vsi je žrtvoval.“

Spoštljivo kralj glavo odkrije,
z njim vrste vse se odkrijo
oko junakom solze lije,
po mrtvih bratih jim teko.

S. Gregorčič.

a. Padli so junaške smrti:

1. Modic Izidor, c. kr. glavni učitelj, nadporočnik v rezervi.

Ponoči 18. decembra 1915 je nadzoroval in vodil utrjevalna dela. Ob 5. uri zjutraj je šel počivat v bližnjo hišo. Ob desetih udari granata v hišo in mu razbije obe nogi. Nekaj ur pozneje je umrl in je pokopan na pokopališču v Renčah. — Mobilizovan je bil od začetka vojne. — Rojen je bil leta 1884 v Lahovem, maturiral v Ljubljani leta 1903. ter napravil drž. izpit za nemščino in slovenščino leta 1910. — L. 1909. je postal suplent na II. gimnaziji, l. 1910. na ženskem učiteljišču v Ljubljani in leta 1911. glavni učitelj istotam.

2. Berce Josip, profesor na dekliškem liceju v Ljubljani, rez. poročnik peh.-polka št. 97.

Sredi meseca julija 1914 je bil pri orožni vaji. Po mobilizaciji je ostal kot poročnik 97. pešpolka na Primorskem, odrinil s svojo četo 24. septembra na severno bojišče, bil 17. oktobra pri Wolezi dolni v Galiciji smrtno ranjen in je umrl dne 12. novembra 1914 v bolnici v Budimpešti, ne da bi kaj trpel, ker mu je krogla pokončala čutila za bolečine. Dne 12. januarja 1915 so prenesli njegove ostanke na pokopališče k sv. Križu v Ljubljano. — Rojen je bil leta 1883 v Mošnjah na Gorenjskem, izpitan pa za francoščino in laščino s slovenskim in nemškim učnim jezikom. — Po dovršenih študijah (deloma tudi v Florenci in Parizu) je vstopil v š.l. 1911-12 kot suplent na mestni dekliški licej, od 28. aprila 1913 je bil stalni učitelj ter je dobil 2. avgusta 1914 naslov profesorja.

3. Rabuza Anton, c. kr. profesor na c. kr. samost. gimn. razredih z nemškim in slovenskim učnim jezikom v Celju, kadet 43. i. p.

Padel je, od granate zadet, 16. oktobra 1915 na Primorskem.

4. Dr. Dolinšek Edvard, c. kr. profesor na c. kr. slovenski drž. gimnaziji v Gorici, rez. poročnik 47. peš-polka.

Padel je dne 26. avgusta 1914 v Galiciji. V listih je krožila vest, da živi dr. Dolinšek v ruskem ujetništvu. Dejstvo pa je, da se sam do sedaj ni oglasil. — Maturiral je l. 1903. v Mariboru, usposobljenost za klasično filologijo kot glavni ter za slovenščino in nemščino kot stranska predmeta si je pridobil leta 1909. — Služboval je kot nam. učitelj v Mariboru in Celju, kot pravi učitelj in profesor pa v Gorici.

5. Dr. Merhar Ivan, c. kr. gimn. profesor v Trstu, rez. nadporočnik.

Padel je dne 5. julija 1915 na goriškem bojišču in bil pokopan pri sv. Gregoriju ob Soči. — Rodil se je leta 1875. v Dolenji vasi pri Ribnici, maturiral leta 1896. v Ljubljani, dovršil univerzo leta 1901. Istega leta je bil imenovan na tržaško c. kr. drž. gimnazijo.

6. Ažman Leopold, učitelj v Sodražici, rezervni praporščak.

Ranjen je bil 1. novembra 1915 na soški fronti in je umrl za ranami v Kranju 19. novembra 1915. — Rojen je bil v Kranju l. 1887. in maturiral je l. 1908. — Služboval je v Javorjih v Poljanski dolini, Škofji Loki, v Žabnici pri Škofji Loki in v Sodražici.

7. Koprivec Alojzij, nadučitelj v Selcih.

Baje je padel na severnem bojišču. — Rojen je bil leta 1883. v Preski, učiteljske je dovršil leta 1906. ter je bil definitivno nameščen od leta 1909.

8. Suhadolnik Anton, učitelj v Kranju, praporščak.

Padel je 22. novembra 1915 na Oslavju na Goriškem (raztrgala ga je mina). Mobilizovan začetkom vojne je na Gališkem nevarno obolel za legarjem — Rojen je bil na Jezeru pri Preserju 1888 ter učiteljske dovršil 1910; služboval je na Razdrtem, v Postojni in Kranju.

9. Kuhar Franc, u. v Zg. Pirničah pri Medvodah v ljubljanski okolici, rez. poročnik.

Padel je 27. novembra 1914 na hribu Suvobor na črti Valjevo-Gornji Milanovac na Srbskem. Ranjen je bil že v levo nogo pod kolonom, imel je tudi prestreljeno roko, pa se še ni hotel umakniti, dokler ga ni zadela kroglja v srce ter ga na mestu ubila. — Kot vojak je služil najprvo kot enoletni prostovoljec pri Belgijcih v Ljubljani, potem je bil prestavljen kot poročnik k 47. pešpolku v Gorico, v vojni pa je bil pri črnovojniškem pohodnem bataljonu 2/29. Pokopan je v vasi Planinici, dve uri od Valjeva. — Rojen leta 1880. pri D. M. v Polju, je študiral v Ljubljani in služil v Kapelah pri Brežicah, pri Sv. Antonu nad Rajhenburgom, v Št. Gothardu pri Trojanah, v Domžalah in v Pirničah.

10. Vilfan Srečko, zač. u. v Knežaku, praporščak.

Padel je na Dobrdoški planoti dne 10. decembra 1915. — Rojen je bil leta 1893. ter maturiral 1913; izpit učne usposobljenosti je položil meseca novembra leta 1915.

11. Novak Rajko, c. kr. učitelj v Idriji, rez. kadet.

Padel je dne 7. oktobra 1915 in bil pokopan na ruskem bojišču. — Porodil se je 1886, maturiral pa 1906.

12. Hlebec Karel, u. na Velikem Ubeljskem pri Postojni.

Umril je na jetiki v bolnišnici Lavra v Kijevu. — Rojen je bil leta 1882. v Sevnici.

13. Kavčič Franc, zač. u. v Šmihelu pri Žužemberku.

Padel je v Galiciji l. 1915. — Maturiral je v Ljubljani l. 1913.

14. Pirc Franc, uč. v Žužemberku, izprašan za meščanske šole.

Umril je dne 5. januarja 1916 v bolnišnici v Farrachu na Štajerskem. Rojen je bil leta 1874. na Črnem vrhu, učiteljišče je dovršil leta 1896 in definitivno nastavljen je bil od leta 1906.

15. Lavbič Valentin, pom. uč. v Trbovljah, kadet v 87. inf. polku.

Padel je v tridnevni bitki pri Novem Miastu v Galiciji dne 18. oktobra 1914. Isti dan ob 2. uri popoldne je še pisal domov, a ob 6. uri zvečer ga je ubila granata. — Rojen leta 1890. v Dramljah pri Celju, je maturiral leta 1912. v Mariboru.

16. Ličar Ivan, okr. pom. uč. v brežiškem okraju, rez. 87. inf. p.

Zbolel je na srbskem bojišču za legarjem in umrl dne 16. decembra 1914 v garnizijski bolnišnici v Budimpešti. — Rojen l. 1890. v Trbovljah, je maturiral leta 1909. v Ljubljani. Dva dni pred odhodom na bojno polje se je bil poročil.

17. Križman Makso, u. v Št. Vidu pri Planini na Štajerskem, kadet-aspirant 27. dom. p.

Težko je obolev v vojni službi in umrl pri svojih starših v Sevnici dne 22. decembra 1915. — Rojen leta 1892. v Sevnici, je maturiral leta 1911. v Mariboru.

18. Hergouth Josip, supl. v Št. Martinu na Paki.

Rojen leta 1892. v Hočah pri Mariboru, je maturiral leta 1911. v Mariboru. Kdaj in kje je padel, ni znano.

19. Kovačič Mirko, u. v Selnici ob Dravi, kot sanitetni narednik.

Padel je 19. oktobra 1915 na Dobrdoški planoti. Zadel ga je od granate odbit kamen v sence, ko je obvezoval ranjence. — Maturiral je leta 1907. v Mariboru.

20. Krotky Boštijan, u. v Poličanah, kot nadom. rezervist.

Utonil je v Drini dne 9. septembra 1914. — Maturiral je leta 1900. v Mariboru

21. Križ Herman, u. v Zavrčah, kot nadom. rezerv.

Umrl je za grižo v Premislu dne 20. marca 1915. — Rojen leta 1888. v Zavrčah, je maturiral leta 1910. v Mariboru in bil definitivno nastavljen od leta 1913.

22. Lah Ivan, u. vod. v Razboru, rez. čast. nam.

Umrl je 2. aprila 1915 v garnizijski bolnišnici v Gradcu. — Maturiral je leta 1904.

23. Svetlin Gustav, u. v Konjicah, nadom. rezer.

Umrl je dne 19. januarja 1915 v Lvovu kot ruski ujetnik za legarjem. — Rojen leta 1884. v Šmarjah pri Jelšah, je maturiral leta 1905. in bil def. u. od leta 1909.

24. Peršič Adolf, u.-vod. v Voglarjih pri Trnovem poleg Gorice, nadom. rezervist 97. peš-polka.

Padel je v Galiciji med 25. novembrom in 1. decembrom 1914. — Rojen leta 1884. v Trnovem, je maturiral leta 1903.

25. Turk Anton, u. na Ciril-Metodovi šoli na Blanči v Gorici, praporščak.

Padel je dne 25. oktobra 1915 ob 10. uri zvečer na Dobrdomski planoti in bil pokopan na pokopališču blizu Dobrdoma. Mobiliziran je bil od začetka vojne.

26. Terčon Valentin, u.-vod. na Volčjem gradu v sežanskem okraju, podčastnik 37. domobr. polka Dubrovnik-Gruž.

Na italijanskem bojišču je bil težko ranjen in je dne 14. junija 1915 vsled zadobljenih ran umrl v Gorici. Mobiliziran je bil 27. julija 1914 in uvrščen k 5. domobr. polku puljskemu, pozneje pa premeščen v zgoraj omenjeni polk. Bojeval se je na srbskem in italijanskem bojišču. — Rojen leta 1889. v Mavhinjah na Krasu, je maturiral leta 1908. v Kopru. — Služboval je na ekspozituri v Orleku in na Volčjem gradu, tukaj stalno od leta 1912.

27. Mahorič Jožef,

Umrl je dne 30. aprila 1915 na svojem domu v Sežani za boleznijo, ki si jo je bil nakopal pri vojaki.

28. Ivančič Josip, u.-vod. v Poljubincu v tolminskem okraju.

Umrl je v bolnišnici nekod v Galiciji. Kdaj, ni znano. Maturiral je leta 1908.

29. Šiškovič Miroslav, u.-vod. v Sovinjaku v Istri, nadomestni rezervist.

Umrl je v ruskem ujetništvu v Bugučaru meseca avgusta 1915, star komaj 22 let. — Maturiral je leta 1911.

30. Rudež Herman, nadučitelj v Dekanih, nadomestni rezervist.

Ranjen je umrl za kolero v Kremsu meseca oktobra leta 1915. — Maturiral je leta 1908.

31. Brajan Vekoslav, istrski učitelj.

Padel je baje ob Dnjestru leta 1915. — Rojen je bil v Spnčičih v Istri.

32. Sedmak Ivan, u. v Iloku v Istri.

Padel je na goriškem bojišču leta 1916.

33. Meršek Jakob, u. na C. M. šoli pri Sv. Jakobu v Trstu.

Padel je dne 11. julija 1915 na Koroškem; vpoklican je bil 20. majnika 1915. — Rojen leta 1892. v Rocolu pri Trstu, je maturiral l. 1912. v Gorici in istega leta nastopil službo na zgoraj omenjeni šoli.

34. Gerdol Julijan, u. na Katinari pri Trstu, praporščak.

Bil je 20. novembra 1915 težko ranjen na jugozapadnem bojišču v ozemlju Krna in je dne 7. decembra 1915 podlegel tem ranam v bolnišnici v Ljubljani; prepeljali so ga domov v Rocol pri Trstu, da v domači zemlji spi nevzdravno spanje. Mobiliziran je bil od začetka vojne. — Rojen leta 1892., je maturiral leta 1912.

35. Kacian Štefan, u. v Gorjah pri Beljaku, enoletni prostovolec.

Padel je dne 25. maja 1915 na koroški meji in sicer na patrolji.

36. Horvat Franc, šolski vodja v Št. Ulrihu na Koroškem, črnovojniški enoletni prostovoljec, četovodja pehotnega polka št. 7.

Padel je dne 16. avgusta 1915 na italijanskem bojišču.

Absolvirani učiteljiščniki. Z mariborskega učiteljišča.

(Letnica v oklepaju pomeni letnico mature.)

37. Zeilhofer Emerik (1915), enol. prost.-korp.

Padel je ob Soči, zadet v glavo 17. septembra 1915. Rojen je bil 1896 v Poličanah.

38. Horvat Makso (1915), enol. prost.-četovodja.

Padel je 6. novembra 1915 na Dobrdoški planoti, raztrgan od mine. — Rojen je bil 1895 v Samuršah pri Možganjcih.

39. Vauda Stanko (1915), enol. prost.

Umrli je v garnizijski bolnišnici v Ljubljani. — Rojen je bil 1895 v Vržeju pri Ljutomeru.

b. Odlikovani so bili:

S c. kr. I. drž. gimnazije v Ljubljani:

1. Bajuk Marko, suplent, nadporočnik in batalj. adjutant: Najvišje priznanje s *signum laudis*, bronasta in srebrna svetinja.

2. Vrhovnik Franc, suplent, poročnik: Mala srebrna hrabrostna svetinja.

S c. kr. učiteljskega v Ljubljani:

3. Modic Izidor (glej zgoraj!): Vojaški zaslužni križec 3. vrste z vojno dekoracijo.

Z mestnega dekliškega liceja v Ljubljani:

4. Dr. Mole Rudolf, profesor, rez. poročnik, pomočnik pijonirskega stotnika Mija pl. Phillipoviča, poveljnika flotile na Visli: *Signum laudis* na traku hrabrostne svetinje za hrabrost pred sovražnikom.

S kn.-šk. privatne gimnazije v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano:

5. Dr. Kulovec Franc, profesor veronauka, vojni kurat pri c. in kr. peš-polku št. 17: Duhovski zaslužni križec III. razreda (Pers. Verord. Bl. 105/1914). Viteški križec Franc Jožefovega reda na traku vojaškega zaslužnega križca (P. V. Bl. 152 z dne 29. IX. 1915.). Mobiliziran 14. avgusta 1914.

S kmetijske šole na Grmu:

6. Inž. Vedernjak Albert, strokovni učitelj, rez. poročnik 2. bos.-herc. pešpolka: Vojaški zaslužni križec 3. reda z vojno dekoracijo (meseca oktobra 1915).

S c. kr. drž. viš. gimnazije v Mariboru:

7. Dr. Dolar Anton, c. kr. profesor, nadporočnik: *Signum laudis*. Mobiliziran od začetka vojne.

8. Kociper Janez Ev., c. kr. profesor, vojni kurat: Duhovni zaslužni križec III. reda.

S c. kr. učiteljišča v Mariboru:

9. Dr. Pivko Ljudovit, c. kr. glavni učitelj, nadporočnik črnogorskega bat. II./37. Meseca oktobra 1914 je bil na črnogorskem bojišču težko ranjen na desnem laktu, meseca januarja 1915 je zopet nastopil vojaško službo in bil meseca junija 1915 odlikovan z vojaškim zaslužnim križcem 3. reda z vojno dekoracijo. Mobiliziran je od začetka vojne.

S c. kr. slov. gimnazije v Gorici:

10. Dr. Dolinšek Eduard (glej zgoraj!) Po smrti je bil odlikovan z vojaškim zaslužnim križcem z vojno dekoracijo.

11. Sovre Anton, c. kr. nam. gimn. uč., nadporočnik pri 96. pešpolku: Signum laudis. Vojaški zaslužni križec z vojno dekoracijo.

12. Devetak Franc, c. kr. nam. gimn. uč., rez. poročnik 22. pešpolka: Signum laudis.

Oba zadnja imenovana sta bila tudi težko ranjena.

S c. kr. nem. drž. gimnazije v Gorici:

13. Dr. Rostohar Franc, c. kr. nam. gimn. uč., nadporočnik v rez. bos.-herc. pešpolka št. 2.: Signum laudis. Bil je 10. novembra 1915 hudo ranjen.

Z različnih šolskih okrajev:

14. Lovše Anton, nu. v Podbrezju v kranjskem okraju, sanit. korporal 17. pešp.: Srebrni zaslužni križec.

15. Kocijančič Ivan, nu. v Bušehi vasi v krškem okraju, nadporočnik pri 23. črnov. polku: Signum laudis.

16. Drašček Anton, nu. v Zalogu pri Ljubljani, nadporočnik 27. črnogorskega polka: Signum laudis.

17. Gaspari Anton, u. v Babinem polju v šol. okraju logaškem: Srebrna hrabrostna svetinja I. reda. Odlikoval se je v jesenskih galiških bojih ob Dnjestru (1915)

18. Vilfan Srečko (gl. zgoraj!): Bronasta svetinja hrabrosti.

19. Jurko Vid, u. na Dolu pri Hrastniku, je bil mobiliziran meseca julija 1914 kot nad. rezervist v 26. domobranskem polku ter po hitrem promaku meseca januarja 1916 imenovan poročnikom: Mala in velika srebrna hrabrostna svetinja za junaške čine v Karpatih.

20. Zdolšek Anton, zač. uč. v Gornjem gradu, poročnik v 4. domobr. polku: Srebrna hrabrostna svetinja I. reda.

21. Kovačič Mirko (glej zgoraj!): Srebrni zaslužni križec na traku hrabrostne svetinje. Srebrna hrabrostna svetinja I. reda.

22. Mejovšek Branko, zač. u. v Jarenini v mariborskem okraju, poročnik v bos.-herc. pešpolku št. 4.: Srebrna hrabrostna svetinja I. reda.

23. Friedl Julij, zač. u. v Slivnici pri Mariboru, poročnik 26. domobr. polka: Bronasta in srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

24. Viher Makso, zač. u. v Mariboru, praporščak 29. domobr. p.: Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

25. Mohar Anton, zač. u. pri Sv. Marjeti na Dr. p. v mariborskem okraju, praporščak 26. domobr. p.: Bronasta hrabrostna svetinja.

26. Varl Ludovik, u. v Poličanah, rač. narednik: Srebrni zaslužni križec na traku hrabrostne svetinje.

27. Čuček Franc, zač. u. pri Sv. Antonu v Slov. gor. v okraju šentlenarskem, poročnik: Srebrna hrabrostna svetinja I. reda.

28. Pavlič Jernej, z. u. pri Sv. Andražu v Leskovcu v ptujskem okraju, poročnik: Srebrna hrabrostna svetinja II. reda (v jeseni 1915).

29. Novak Ivan, u. pri Sv. Marjeti ptujskem okraju poročnik: Signum laudis (4. VI. 1915). Vojaški zaslužni križec III. reda z vojno dekoracijo (29. XII. 1915).

30. Klenovšek Henrik, zač. u. pri Novi cerkvi v ptujskem okraju, poročnik: Srebrna hrabrostna svetinja II. reda (v jeseni 1914).

31. Luknar Franc, zač. u. pri Sv. Juriju ob Ščavnici v ljutomerskem okraju, praporščak: Bronasta in srebrna hrabrostna svetinja II. reda. Bil je hudo ranjen.

32. Stopar Vinko, u. v Št. Ilju pri Velenju, nad. rezervist: Srebrna svetinja hrabrosti II. reda (10. I. 1915 v dež. bolnišnici v Ljubljani). Bil je hudo ranjen.

33. Belina Alojzij, pom. u. in š. vodja v Št. Vidu nad Valekom (slovenjegraški okraj), korporal: Srebrna hrabrostna svetinja II. reda (26. VII. 1915).

34. Tušar Anton, u.-vod. v Vrtovinu v šolskem okraju goriške okolice, korporal: Bronasta, mala in velika srebrna hrabrostna svetinja. Pobegnil je iz ruskega ujetništva.

35. Vižintin Rudolf, nu. v Renčah (goriška okolica), enol. prost.-četovodja pri saperski četi 8./3: Srebrni zaslužni križec na traku hrabrostne svetinje.

36. Turk Anton, (glej zgoraj!): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

37. Terčon Valentin (glej zgoraj!): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

Pridobljena v jurišu dne 15. novembra 1914, kjer je vztrajal z 22 prostaki 24 ur na nevarni postojanki, poročal telefonski in bodril ostale k vztrajnosti tako, da se je veliko močnejši sovražnik umaknil.

38. Erjavec Franc, u.-vod. na Misličah v sežanskem okraju, kadet domobr. polka puljskega št. 5.: Srebrna svetinja hrabrosti I. vrste.

Za izborna in spretno izvedeno patroljsko poizvedovanje med Stripo in Seretom, severno od Dnjestra, dne 18. do 20. septembra 1915. Posrečilo se mu je, da je na čelu pol stotnije natančno dognal daleč od lastnega polka nahajajočo se rusko postojanko z razsežno fronto 10—15 km, zaznamoval vse ruske poljske straže v tem oddelku ter več strojnih pušk in približno tudi rusko moč. Ker je imel s seboj tudi

ulansko patroljo, je izgotovil zemljevid in poročilo za vsak slučaj še enkrat in poslal v enem izvodu po kavaleristih naprej, da pride sigurno na pristojno mesto. Odlikovanje je prejel koncem oktobra 1915.

39. Bratuž Karel, u. v Divači, poročnik.

Mobiliziran je bil v oktobru 1914 ter pridelen domobr. polku puljskemu št. 5. Od tam je prišel kot enol. prostovoljec k 157. črnovojniškemu bataljonu. Kot kadet je bil skozi 26 dni poveljnik cele stotnije. Na kraški planoti je pri Poljaku (Polazzo) z malim oddelkom in eno strojno puško zadržal in potem zapodil dva laška bataljona. Za ta čin je dobil srebrno hrabrostno svetinjo I. reda.

40. Bravničar Alojzij, u. vod. v Stržiših v tolimskem okraju, praporščak, je bil odlikovan z veliko srebrno kolajno radi hrabrega ponašanja pred sovražnikom na Krasu.

V listih je pomotoma krožila vest, da je padel, pa ga je le podsula granata, na kar so ga ujeli Italijani. Sedaj je ujetnik v Castel di Finalmarina v Genovi.

41. Matejčič Nikolaj, u. vod. na Kantridi, (okraj Volosko): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda, priborjena v bojih ob Sanu.

42. Gerdol Julijan (glej zgoraj!): Zlata hrabrostna svetinja je došla po njegovi materi, cvetličarki na Acquedotto v Trstu, 10.

43. Čuk Rudolf, zač. podu. na Proseku, poročnik, odlikovan zaradi hrabrosti pred sovražnikom na severnem bojišču z malo in veliko srebrno hrabrostno svetinjo.*)

44. Kavčič Feliks, u. v Rakitni, poročnik v rez. pri dom. peh. polku 27, odlikovan z bronasto hrabrostno svetinjo (oktobra 1915) in s srebrno hrab. svetinjo II. reda (novembra 1915), obakrat ob soški fronti.

45. Žan Emil, zač. u. na Viču, praporščak v rez. pri peh. polku 17., odlikovan z bronasto in s srebrno hrabrostno svetinjo II. reda.

*) Slovenski narod z dne 26. julija 1916 poroča: Na severnem bojišču je padel Rudolf Čuk iz Trsta. Prosek je izgubil vzornega učitelja domačina.“

46. Koman Maks, u. u. Stranjah, četovodja pri peh. polku 17., odlikovan s srebrnim zaslužnim križcem na traku hrabrostne svetinje. (1916.)

Absolvirani učiteljišniki.

Z mariborskega učiteljišča:

47. Zeilhofer Oton (1913), poročnik 26. domobr. p.: Signum laudis za hrabrost pred sovražnikom.

48. Horvat Makso (glej zgoraj!): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

49. Plhak Hugon (1915), enol. prost.-korp. 26. domobr. polka: Bronasta hrabrostna svetinja. Ranjen na italijanskem bojišču.

50. Zeilhofer Emerik (g. zgoraj!): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

51. Bende Franc (1914), poročnik 26. domobr. p.: Bronasta hrabrostna svetinja in predčasno povišanje v poročnika.

Dne 26. novembra 1915 je bil težko ranjen na Dobrdoški planoti. Odlikovan je bil, predno je bil ranjen.

52. Novak Franc (glej zgoraj!): Srebrna hrabrostna svetinja II. reda.

Pa ne samo na bojišču se je odlikovalo učiteljstvo, tudi doma je izvrševalo v najpolnejši meri svojo dolžnost. Presegalo bi daleč obseg tega spisa, ako bi hotel pričeti navajati, kaj je storila in še čini šola v vseh panogah vojne oskrbe, za „Rdeči križ“ itd., itd. O tem bo treba izpregovoriti po vojni.

Za sedaj naj navedemo le one tovarišice - učiteljice, ki so bile odlikovane v službi samaritanstva.

Gizela Eklova, učiteljica v Rudolfovem: Bronasta svetinja „Rdečega križa“ z vojno dekoracijo za prostovoljno strežništvo v vojaški bolnišnici.

Avgusta Kolnikova, učiteljica v Radečah: Bronasta častna kolajna „Rdečega križa“ z vojno dekoracijo.

Avgusta pl. Mattanovičeva, učiteljica na mestni dekliški šoli pri Sv. Jakobu v Ljubljani: Srebrna svetinja „Rdečega križa“ z vojno dekoracijo. Deluje od začetka vojne neprenehoma kot nadzorovalna dama garnizijske bolnišnice v Ljubljani.

Jerica Zemljanova, učiteljica na ljubljanskem liceju in voditeljica kuhinje zasilne rezervne bolnišnice št. 5 v Ljubljani: Zlati zaslužni križec na traku hrabrostne svetinje v priznanje odličnega službovanja pred sovražnikom.

Blag bodi spomin vrlim junakom, ki so prelili svojo kri za našo domovino! Čast in slava vrlim tovarišem, ki so se s svojimi junaškimi čini odlikovali na bojišču! Čast in slava vsem bratom tovarišem, ki se bore za našo domovino! Mi, Vaši tovariši, se Vam divimo in vsa domovina gleda s ponosom na Vas.

II. Mladinsko skrbstvo, oziroma mladinska zavetišča.

H. Schreiner.

Kmalu bo minilo drugo leto, od kar nas tare neusmiljena vojna, dve leti skoro nas tepe šiba božja, nas in druge, vso Evropo, ves svet! Kdaj bo konec divjemu klanju? Kdo bi to vedel? A konec bo, konec mora biti tudi temu strašnemu klanju. In kaj bo potem? Mi trdno zaupamo na božjo pravičnost in na sijajno zmago. In potem? Kaj bo potem?

Da se bodo vršile velikanske izpremembe na vseh poljih človeškega delovanja in umovanja, o tem ni dvombe. Mi stojimo na pragu velikanskega preobrata, mi stojimo ob meji nove dobe človeškega razvoja, človeške kulture. Da bi v tem važnem trenutku občne preosnove ostala pedagogika, da bi ostala vzgojstvo in pouk ter njih najvažnejše torišče, šola, neizpremenjena, da bi na tem polju ostalo vse pri starem, kdo bi si upal kaj takega misliti?

Poleg vse nesreče, poleg vsega zla in gorja bo imela vendar svetovna nezgoda tudi dobre posledice. Pred vsem nas bode ta grozoviti pretres vsega človeštva vzdramil iz dolgoletne malomarnosti, brezbržnosti, lahkoživnosti in lahkomiselnosti, ki smo kolikor toliko vanje zadremali. Več dela, več energije, več požrtvovalnosti je treba! Predobro se nam je godilo, zato smo se zanemarjali, smo preveč uživali življenje. Zdaj bomo šele razumeli, kaj nam je naš pesnik - prorok klical: „Ni praznik, predragi

mi, naše življenje, življenje naj bode ti delaven dan!“ Globoko preudarjajoči misleci kar naravnost trde, da je vojna potrebno zlo, da je včasih treba, da se človeštvo do mozga pretrese, ako naj ne zapade v tisto vsemu napredku toliko škodljivo malomarnost.

Resnično se oglašajo že sedaj, ko še vojna kruto divja in zahteva hekatombe življenja in uničuje milijarde vrednosti, od vseh strani predlogi o reformah in preustrojenju različnih kulturnih naprav. Ni čuda, da tudi šola noče in ne sme zaostati za drugimi. Saj je baš šola poklicana, pred vsem ljudska šola, da seznanja novi rod z glavnimi težnjami istodobne prosvete in je ogromni večini naroda sploh glavni in edini zavod duševne izobrazbe. Ako naj torej šola izpolnjuje svojo vzvišeno nalogo, se mora prilagoditi novim zahtevam. Te zahteve se ozirajo deloma na smoter, deloma na snov in na obliko šolskih naprav. Sicer niso vse te zahteve popolnoma nove, ne izvirajo vse iz vojnih izkušenj. Večinoma so poudarjali potrebo reform na vzgojevalnem in izobraževalnem polju že pred vojno in tuintam so začeli že pred vojno uresničevati to ali ono preosnovo. A kar je bilo poprej omejeno na posamezne poizkuse, to nam je vojna dokazala, da je splošna potreba. Tudi merodajni krogi so se začeli zanimati za ta vprašanja, in kar je bilo poprej odvisno od poedincev, to pride, kakor naznanjajo različni uradni ukazi, po vojni prej ali slej do občne veljave.

Ena velika nedostatnost v našem vzgojnem sestavu se vedno bolj in bolj spoznava in zahteva na glas nujne odpomoči. Za prvo mladost se še briga kolikor toliko dom, cerkev in šola. Toda vsa ta skrb navadno preneha, kakor da bi jo prerezal, po končani šolski dobi. Štirinajstletni deček in štirinajstletna deklica pa še nikakor nista vzgojena. Nista vzgojena in ne poučena za življenje. Vprav v tej dobi jima preči največ nevarnosti v nravnem oziru in v tej dobi bi se začela šele prav zanimati za to in ono. In v tej dobi ostaneta navadno brez vodnika na življenja

poti. Res je, da dobra mati in skrbni oče navadno tudi nadalje skrbita za svojega otroka. Ali se pa to zgodi vselej? Ali je to vselej mogoče? Tudi cerkev ne zapusti svojega varovanca. V zelo ugodnih slučajih bo to menda zadostovalo. A tako ugodni slučaji so redki. Tukaj je torej velika vrzel v našem vzgojnem sistemu. Za mladino od dokončane šolske dobe do polne zrelosti se premalo skrbi, ona se premalo varuje, je navadno preveč prepuščena sama sebi. To je velikokrat, morda največkrat vzrok, da mladina zabrede na krive poti. Tukaj bo torej najprej treba dopolniti, česar manjka, zamašiti zevajočo vrzel.

Dolžnost vseh poklicanih činiteljev in delovalcev na vzgojnem polju, dolžnost v prvi vrsti učnih oblastev in vsega učiteljstva, nadalje dolžnost vsakega rodoljuba in domoljuba in na zadnje tudi dolžnost vsakega ljudomilega človeka je, skrbeti in pripomagati, kolikor more, da se izvrše prej ko prej povsod potrebne reforme v obče, ne samo po mestih ali večjih trgih, ampak tudi po vaseh tja do zadnje gorske koče v lepi naši domovini in očetnjavi. Saj je od dobre vzgoje v prvi vrsti odvisna sreča ne samo posameznika, ampak tudi sreča in blagost domovine, očetnjave in vsega človeštva. Prav sedanja vojna nam očitno kaže, koliko je naša država odvisna od naobraženosti državljanov. V sedanjih vojnah ne odločuje samo število vojakov, temveč v mnogo višji meri inteligenca vodnikov in bojnikov ter нравno stališče vojske; patriotska navdušenost, domoljubje, spoznanje pravičnosti, skratka: značajnost bojnikov in — nebojnikov. In bi li bila sedanja vojna možna, ali bi bila mogla narasti do tolikega obsega, ali bi se vršila s toliko krutostjo, ali bi bilo prišlo do takega neusmiljenega klanja in uničevanja kulturnih vrednot, ako bi namesto sebičnosti, krivičnosti in lažnjivosti vladala povsod nesebičnost in altruizem (ljubezen do bližnjega), pravičnost in resničnost, ako bi bilo več značajnosti med našimi ljutimi sovražniki?

Na delo torej, kdor upa na boljšo bodočnost, na delo, učitelji in vzgojitelji, na delo, rodoljubi, domoljubi in patriotje, na delo vsi, ki ljudomilo zaupate na napredek človeštva in vrednost prave kulture! In začeti moramo delo pri svojih otrocih, ki so naša bodočnost. Moj namen je, v tem spisu samo opozoriti na zelo potrebno vzgojno delo, ki ga ima v prvi vrsti opravljati učiteljstvo. Na delo, ki se ga mora lotiti vsak učitelj, ako hoče po pravici zaslužiti častni naslov narodnega vzgojitelja. To delo bo zahtevalo veliko truda in požrtovalnosti. Pa tudi plačilo ne bo izostalo, zavest, da je vzgojil pridne, dobre ljudi, poštene rodoljube, zveste in požrtovalne državljane in čiste značaje. In če se mu posreči samo pri malem številu naše mladine doseči ta vzvišeni smoter, ne bo ga človeka, ki bi mogel reči, da je svoje življenje boljše porabil, da je več storil za človeštvo nego on. Plodovi njegovega življenja se bodo kazali do konca sveta.

Da bi veliko število učiteljev slišalo moj glas!

A. Šola in dom.

„Otrokovo stoletje“ radi imenujejo naše stoletje. Res je, da smo napredovali koncem preteklega in začetkom tekočega stoletja v oskrbovanju in vzgajanju otrok dalje, nego ves prejšnji čas. In vendar stojimo danes šele ob začetku dela na tem polju. Izkušnje vsakdanjega življenja, poročila dnevnikov, izjave sodnikov, prenapolnjene ječe in statistika nam kličejo v obraz, da uspehi vzgoje naše mladine niso nikakor dovoljni. Kreпки, zanesljivi značaji so tako redke prikazni kakor bele vrane. V vseh stanovih hrepeni vse, malone brez izjeme po lastnem dobičku, samopašnost vlada vsepovsod, denar je sveta vladar. Pravičnost, poštenost, resničnost, bratoljubje in vsi višji ideali so sirote. Za denar in za osebno čast se žrtvujejo vsi ideali in plašč kaj rad po vetru se obrača.

To žalostno stanje naše omike in izobraženosti mora pač vsakega ljudomilega človeka siliti k premišljevanju: Zakaj? Kaj je vzrok tej obupni prikazni? Ali so to plodovi naše mnogohvaljene kulture, velikanskega napredka na vseh panogah človeškega premišljevanja, ki se z njim tako radi ponašamo. Učitelj, ki je po svojem poklicu narodov vzgojitelj, ima osobito dolžnost, da svojo pozornost posveti temu vprašanju in išče poti, ki bi nas vodile iz tega močvirja.

Kdo je torej kriv temu žalostnemu pojavu?

Odgovorov nam ne manjka. „Šola je kriva, tista novodobna šola!“ — kličejo na ves glas od ene strani. „Ne šola, ampak dom, starši so krivi!“ — jim odmeva od druge strani. In od tretje strani slišimo: „Razmere, napredek, kultura so krivi“. — Kdo ima prav?

Ne bodimo otroci! S tem ne dosežemo ničesar, ako dolžimo drug drugega, ako hočemo drug drugemu naprtiti krivdo slabih uspehov, ki jih obžalujemo vsi. Izveden zdravnik povprašuje najprej po vzroku bolezni, in ko je našel pravi vzrok, ki kazi pravilno delovanje bolnih organov, potem šele se vpraša, kako bi pobil nepoklicanega so-vražnika zaželjenega zdravja.

Starši naj bi bili torej krivi čestokrat neugodnih in nepovoljnih vzgojnih uspehov? Kako to? Ali ni položil dobrotljivi Stvarnik na dno materinega srca goreče ljubezni do ploda lastne krvi? In kje so tisti očetje, ki jih ne navdaja ravno tako kreпка ljubezen do njihovih otrok? Morebiti, da se nahajajo tuintam taki starši, taki izrodki človeške narave, ki jih osramočuje v tem oziru skoraj vsaka divja žival, gotovo pa so to redke, zelo redke izjeme. Roditeljska ljubezen do svojih otrok je, hvala Bogu, v vsakem človeku tako globoko ukoreninjena, da iz nje izvirajo glavna dejanja staršev. Zakaj se trudita oče in mati noč in dan, zakaj si odrekata gostokrat vsak užitek, zakaj žrtvujeta čestokrat vse, kar imata in zmoreta, če ne za srečno bo-

dočnost svojih otrok? Brez dvoma storita oče in mati vse, kar je v njunih močeh, da zasigurata svojim srčkom najlepšo bodočnost, kakor pač vesta in znata. Seveda kakor pač vesta in znata! Ali pa vesta preprosta mati in malo izobražen oče vselej, kaj bo njunemu ljubljénku nekda j koristilo, kaj mu bo na škodo? Pravo spoznanje vzgojnega smotra in vzgojnih sredstev ter njih primerna uporaba pač ni tako lahka reč. Kako bosta siromaka to znala, ko si pa niti največji učenjaki in najglobokejši misleci niso vselej edini v svojih nazorih glede temeljnih vprašanj o otroški vzgoji. Kaj naj napravimo iz ubogega črvička, ki pred nami leži v svoji onemoglosti, in kako ga dovedemo do cilja, ki smo si ga zastavili? To so vprašanja, ki dobivamo nanja zelo različne, čestokrat nasprotujoče si odgovore.

Sicer pa si starši navadno nič ne belijo glave s takimi vprašanji. V obče ravna jo kratko malo s svojimi otroki tako, kakor so z njimi nekoč postopali njihovi starši, ali pa tako, kakor postopajo drugi starši s svojimi otroki. Po njih naravni čudi in razboritosti razločuje Kerschensteiner¹⁾ štiri vrste vzgojiteljev. V prvo vrsto spadajo bojazljivci (die Ängstlichen) to so tisti vzgojitelji, ki se za gojenca tako boje, da se mu ne upajo dovoliti nobenega koraka, da bi ga storil sam, ker so v vednem strahu, da ne bi krenil na krivo pot. Zato mu vedno ukazujejo in predpisujejo vsako malenkost. Gojenec ne sme imeti nobene lastne volje. Vsakemu prestopku sledi brez usmiljenja kazen, navadno — šiba. „Šiba novo mašo poje“, je njih glavno vzgojno načelo.

Drugo vrsto vzgojiteljev imenuje Kerschensteiner malomarneže ali brezbrizneže (die Sorglosen). Ti hodijo pri vzgoji ravno nasprotno pot kakor bojazljivci. Cilja ne poznajo nobenega. Smoter vzgoje jim je razvoj

¹⁾ G. Kerschensteiner, Charakterbegriff und Charaktererziehung. G. Teubner. Leipzig, 1912.

„proste osebnosti“. Vzgoja ne more nič boljšega storiti, nego dajati priliko, da se razvijajo gojenčeve prirojene sile in nadarjenosti. Zatorej dela gojenec, kar hoče in kar mu drago. Če zagazi na krivo pot, ga bo izkušnja že poučila in privedla nazaj na pravo pot. Torej nič ukazov, nobenega povelja in nobene kazni — Bog ne daj! Na ta način se bo razvila prosta osebnost ali individualnost. Brezbrižneži so najmodernejši vzgojitelji.¹⁾

Tretja skupina vzgojiteljev hodi nekako srednjo pot. Oni ne marajo polnega nasilstva, a niti ne dovoljujejo popolne svobode. Sem spadajo posredovalci (die Vermittelnden). Kazni uporabljajo samo lahke in te samo izjemoma. Svobodnost odmerjajo gojencu po splošnih pravilih, kakor predpisuje splošna vzgojevalna metoda. Na posebnosti gojenčeve narave se nič ne ozirajo. Ta pot je najnavadnejša v obiteljski in šolski vzgoji. Sicer ni najboljša, toda z ozirom na dejanske razmere in na povprečne sposobnosti vzgojiteljev, z ozirom na domače razmere in osobito na povprečno kakovost gojencev je ta pot ne samo dopustna, ampak v obče neizogibna. V šolski vzgoji bo ta pot ostala še dolgo, dolgo časa najobičajnejša.

Četrta vzgojna metoda je najplodovitejša izmed vseh, ima pa ta nedostatek, da zahteva vzorne vzgojitelje in vzorne domače razmere; vzorne vzgojitelje, ker so za to metodo porabni samo ljudje, ki se odlikujejo po svoji trdni volji, po jasni razsodnosti, ki imajo rahel čut in sigurno taktnost za vse pojave družabnega občevanja in morale; vzgojitelje, ki se glavnih resnic duševnega življenja niso samo naučili na pamet, ampak so samostalno o njih premišljali ter imajo lastno, samopriborjeno svetovno naziranje; to so „preudarni vzgojitelji (die Überlegenden). Vzorne domače razmere pa so potrebne, da dajo priliko, da se vzgojitelj bavi s vsakim gojencem posebe. Gojenčevo oko-

¹⁾ Prim. Ellen Key, Das Jahrhundert des Kindes. Berlin 1905.

lico je treba varovati škodljivih vplivov in ga napolniti z vsem, kar ugodno vpliva na prirojene nagone in nagibe.

O nobeni teh metod ne moremo trditi, da je popolnoma napačna, akoravno gredo deloma naravnost v nasprotno smer. Uspeh je pač odvisen od narave gojenčeve, ki je pri vsakem, rekel bi, drugačna. Veliko število otrok je mehke narave, ki se vda vsakemu pritisku — je plastične narave. Iz njih lahko napraviš, kar hočeš. Na njih ni nič lastnega, nič prirojenega („les amorphes“ po Ribotu, t. j. brezličniki). Z njimi lahko ravnaš po navadnem receptu: daj jim gotovo število predpisov ali zapovedi, poizkusi, če je treba, gojencu razložiti njih praktično ali etiško vrednost, in če se že noče ravnati po tvojih predpisih, vzemi šibo! (Prisilna ali tepežna pedagogika. Glej gori: bojazljivce!) Tako boš vzgojil iz plastičnih narav — takih je legijon — v obče prav porabne, pridne ljudi, dokler bodo razmere in okolica, ki v njih žive, ostale neizpremenjene. A kakor hitro pridejo druge razmere, kakor hitro se izpremene vnanji vplivi, sprejme njih plastična narava novo obliko. Zanašati se nanje ne smeš. Oni so produkt svoje okoliče, omahljivci. Ako pa prisilnost pri plastičnih naravah nima pravega uspeha, osobito tudi zato ne, ker popolnoma plastičnih narav sploh ni, tem manj uspeha bo imela prisilnost pri trdih naravah. Trde ali aktivne narave imenujemo tiste, ki imajo lastno voljo, ki imajo zakone ki se po njih razvijajo v sebi. Oni so svojeglavi, uporni, trmasti proti vsakemu vnanjemu povelju, so nesrečni, ako se morajo pokoriti drugim. Ako pa se ti je posrečilo, podati trdi naravi izraženo značajnost, bo javno življenje na njej mnogo manj mogla izpremeniti, nego pri plastični naravi.

Glavni pogoj zadovoljivega vzgojnega uspeha je torej, da vzgojitelj najprej pazljivo in skrbno zasleduje in spozna različne nagone in nagibe svojega gojenca, da dobro pozna njegove zmožnosti, ki so pri vsakem poedincu različne. Te razumnosti pri veliki večini staršev ne smemo iskati.

Ne samo pri manj izobraženih starših, ampak tudi pri ogromni večini olikancev iz takozvanih boljših krogov je ne bomo veliko našli. Tako pridemo do spoznanja, da nevednost, neizkušенost domačih vzgojiteljev v vzgojnih zadevah navadno močno ovira ugoden vzgojni uspeh.

In če bi tudi vedela ljubeča mati, kako bi morala ravnati v tem ali onem slučaju s svojim ljubljencem, da bi bilo njemu in njegovemu razvoju na korist, bo li imela vselej dovolj krepke volje v sebi, da bo prisilila malička k takemu vedenju in k takemu dejanju, ki mu morda nikakor ne ugaja? Ljubezen je slepa. Vzgojitelj mora biti razumen in razsoden človek in mora imeti krepko in neomahljivo voljo. Vzgojeslovje je znanost in umetnost. Vzgojitelj bodi umetnik in značaj. Koliko takih vzgojiteljev pa nahajamo med milijoni mater in očetov?

In ako bi bila nazadnje oba pogoja izpolnjena, ako bi bila oče in mati dovolj razumna in izobražena in bi imela tudi dovolj krepko voljo, da bi vselej postopala s svojimi otroki pravilno in primerno, ali jim bosta mogla posvetiti toliko časa, kolikor bi bilo treba? In treba bi bilo veliko časa. Mož mora za svojim poklicem, žena ima v gospodinjstvu opraviti. Za malo deco preostaja le malo časa. Večnoma je prepuščena drugim ljudem in družini, starejšim bratom in sestrām ali pa prepuščena sama sebi doma ali pa — na ulici. Tudi tu ne smemo misliti samo na proste delavce in na kmetske razmere, ampak gostokrat tudi na obrtnike, trgovce, male uradnike itd. Kako žalostne razmere tu čestokrat vladajo, nam predočuje kratek vpogled v poročilo o prvem avstrijskem shodu za otroško varstvo gospoda sodnega svetnika Franca Milčinskega (Gl. Ped. Letopis, VIII. zvezek. Ljubljana 1908!)

Iz tega, kar smo doslej povedali, sledi brezdvomno, da dom sam ne more nikoli doseči vzgojnega smotra ali pa vsaj samo izjemoma. Dom sam ne more zadostovati kot edino vzgajališče. Gotovo, zato imamo tudi šolo.

Torej šola! Je li bila šola res vselej vzgojevalnica in izpolnjuje li današnja šola v polni meri to svojo nalogo? Po svojem zgodovinskem razvoju šola pravzaprav ni vzgojevalnica. Po zgodovinskem razvoju so vsakovrstne šole, od navadne ljudske šole tja do vseučilišča pravzaprav učilnice. Pri ustanavljanju vsakojakih šol so imeli v prvi vrsti v mislih pouk, ne pa vzgoje. V šolo so pošiljali in pošiljamo tudi mi otroke zlasti zato, da se česa nauče. Starši, občina, javnost in država, vsakdo bo vprašal najprej: česa se uče v tej šoli? Kaj znajo učenci, ko so dovršili šolo? Najboljša šola je tista, v kateri si učenci pridobije največ znanja. Sicer ne bomo trdili, da bi takozvana stara šola ne bila ničesar storila za vzgojo. Saj ima že sam šolski red — točnost, red in snaga, pokorščina, pozornost in pazljivost, samozatajevanje i. t. d. —, brez katerega si pouka niti misliti ne moremo, kakor vsako redno delo veliko vzgojevalno moč v sebi. Nadalje so verske vaje — skupna molitev, prejem sv. zakramentov, itd. — in pouk sploh brez dvombe zelo važna vzgojna sredstva. Sem spada tudi učiteljeva oseba, ako je prava, krepka osebnost. Učiteljeva osebnost ima velikansko suggestivno moč, ki z ljubeznijo in s svojim zgledom močno vpliva na učenca. Med mnogimi predmeti, ki jih pouk podaja, bo gotovo ta ali oni ogrel učenca ter zbudil njegovo zanimanje; vaja v logičnem premišljevanju, vzori, ki se pri pouku otrokom postavljajo pred oči, npravstveni pouk, navajanje k delu itd. so imenitni vzgajalni činitelji. Gotovo je torej vsaka šola tudi vzgajala, odkar so bile sploh šole. Resnično pa je, da se poprejšnja šola ni popolnoma zavedala svoje vzgojevalne dolžnosti in da osobito ni znala izkoriščati vseh svojih vzgojevalnih prilik in pripomočkov.

Od druge strani pa tudi šola ni dovolj upoštevala in iz večjega tudi danes ne upošteva velikih težav, ki izvirajo iz skupnega šolskega življenja ter so čestokrat

velike nevarnosti pri vzgojevalnem delu. Sem spada najprej preobilnost učne snovi in strogi predpisi ter velike zahteve glede znanja učencev. Te zahteve kaj lahko zapeljejo učenca na pot nepoštenosti in neresničnosti (šolarska laž!), nepoštenega tekmovanja itd. in so torej prava rak-rana, ki močno ovira razvoj značajnosti. Velika zapreka šolski vzgoji je tudi neodoljiva sugestija ali vpliv množice na posameznika. Navzočnost velike množice součencev močno vpliva na mišljenje, čuvstvovanje in hotenje posameznika. Tako lahko ena garjeva ovca okuži celi razred.

Največja težava šolske vzgoje pa je pač ta, da je mnogo težje hkratu skupno vzgajati množino gojencev, nego jim podajati vede in znanosti. Kerschensteiner piše v gori omenjeni knjigi:

„Vednosti in spretnosti so bolj splošne narave, so tako rekoč fabriško blago, ki si ga vsakdo lahko kupi na trgu življenja, ki lahko plača zanje potrebno ceno razumnosti in dobre volje. Značaj, ki ga hoče vzgojiti vzgojitelj, pa je bolj osebne narave. Vsak človek si more pridobiti samo svoj značaj, kajti značajnost doseže vsakdo samo v isti meri, v kateri se sam razvije. Vednosti in spretnosti lahko podajaš obenem 50, 60, 70 učencem in vsak si lahko pridobi v določenem času, kolikor mu dovoli njegove zmožnosti in njegovo naziranje. Za poučevanje je tudi več ljudi sposobnih, nego za vzgajanje značajev, ne zategatelj menda, ker bi bilo več umstveno nadarjenih ljudi, nego značajno nadarjenih, ampak ker so naše šole v prvi vrsti bistveno tako urejene, da se v njih razvija umstvena nadarjenost, in ker imamo zategatelj mnogo več za umstveni razvoj uporabnega učiteljstva na razpolago nego za značajni razvoj.“ (Kerschensteiner.)

Glede smotra ljudske šole se je sicer postavila današnja pedagogika na drugo stališče. Ljudska šola nima zgolj naloge širiti znanje, ampak ona mora pred vsem vzgajati mladino, ki se ji zaupno izroča. Prva in naj-

važnejša naloga ljudske šole je vzgoja otrok, ne pouk. Kot smoter ljudske šole pride pouk na drugo mesto. Pouk bodi v ljudski šoli najprej vzgojno sredstvo in šele na drugem mestu sme biti smoter sam zase. Zategatelj se mora ves pouk tako preustrojiti, da bo pred vsem dosegal svoj glavni smoter, t. j. da bode vzgojevalen.

Iz tega spoznanja izvirajo in se vrše različne reforme na ljudskošolskem polju. Najprej je začela šola pregledovati in popravljati vzgojna sredstva in učne metode vseh predmetov v smislu vzgojevalnega pouka. Tako so nastale nove metode v vseh predmetih, ki merijo vse tja, da zbudajo v učencu potom samodelavnosti samostalnost in tako vplivajo na njegovo čuvstvovanje, iz katerega izvira lastna volja (zanimanje).

Novi preroki in reformatorji ljudske šole se oglašajo in nastopajo z vedno novimi zahtevami in idejami. „Državlјanska vzgoja“ in „samovlada učencev“ (school city) se glasi program ene struje. Drugi nam kličejo: Da, da, dragi moji, ne samo glava, ampak tudi srce! Srce na pravem mestu in bistra glava, to je človek po božji volji.“ (Stritar.) „Umetniška vzgoja, umetnost v šolo!“ je njih geslo. Tretji nas vabijo k sveti vojski. „Na boj proti alkoholu!“ je njih bojni klic. In zopet drugi nas kličejo na pomoč v boju proti spolni kugi. Nekateri bi nas celo radi izpodili iz „učilnice“ in nas odvedli v „delavnico“ ali pa v gozd (šola v gozdu!), dočim bi nam zopet drugi radi odkazali mesta za šport in atletiko kot zabavišča za učence.

Gotovo je v vsakem teh novih evangelijev nekaj zdravega jedra. Toda v kolikem obsegu in kako naj se uvedejo ti novi nauki v ljudsko šolo, kako naj se izvršujejo o tem gredo mnenja še daleč narazen.

Ne samo glede načina vzgoje, tudi z ozirom na končni smoter vsake vzgoje razločujemo dve različni struji. Starejša pedagogika je imela pri vzgoji pred očmi vedno le, gojenca samega (osebna ali individualna pedagogika).

Novejša pedagogika pa uči tako-le: Res je, da vzgoja sicer meri na poedinca, ki ga hoče vzgojiti in izobraziti. Toda človek živi kot član različnih družb: obitelji, občine, naroda države in cerkve. Vsaka teh združnih zvez je posestnica določenih dobrin, gospodarskih, pravnih in duševno-nravnih, ki si jih mora posameznik priboriti, ako naj pride do polne veljave (družabna ali socialna pedagogika). Najstarejše in najnaravnejše vzgajališče je obitelj. Obitelj ima že vse znake združništva v etičkem in socijalnem smislu na sebi. Brez dvombe vsebuje tudi narodnost dragocene, nadosebne dobrine: jezik, ki je gotovo več nego samo ljudsko občilo. Z jezikom prejema mladina temelj svetovnega in življenskega naziranja, skupno književnost, šege in običaje ter zgodovino. Važnost državne celokupnosti nam menda nikoli ni stopila tako jasno pred oči, nego baš v sedanji svetovni vojni. Država brani vse naše gmotne in duševne dobrine, država nam daje pravice in nam zato naklada dolžnosti. Brez državne zveze je gmotno blagostanje in vsaka kultura popolnoma nemožna. Te dobrine nadkriljujejo narodne dobrine. Z njimi se morajo torej meriti in po njih se morajo ceniti tudi narodne dobrine, ki se jim morajo podrejati.

So pa še višje dobrine, ki imajo vrednost za večnost in so vsečloveška last: verstvo, ki se je ustvarilo kot nositelj duhovnih dobrin, o katerih ne moremo reči, da so last le enega naroda ali le ene države, velike občine.

In tako pač moramo reči: Ta mladi človek, ki je nada obitelji, občine, naroda, države in cerkve, si mora popolnoma prisvojiti vse dobrine, ki jih upravljajo in oskrbujejo vse te družabne zveze; on naj dobi prvo izobrazbo za vse te kroge življenja in naj se uvrsti vanje. Uvrstitev mlajših med starejše, da postanejo lastniki in oskrbniki različnih dobrin, je delo, ki ga opravlja šola. Šola upravlja svojo službo kot pooblaščenka obitelji, občine, naroda, države in cerkve, skratka vseh socijalnih zadrug, ki bo otrok nekoč živel v njih. Vse te zadruge vplivajo na otroka

med šolo in po šoli in to močnejše in vztrajnejše nego ona sama. Šola se mora torej ozirati na posebnosti žitja v teh zadrugah, ako hoče vanje uvrstiti otroka. Samo tedaj, ako je kos vsem tem nalogam, izpolnjuje svojo nalogo.

Celega človeka moramo vzgajati, za to gre. To in nič drugega se pravi, otroka vzgajati za življenje in za naloge, ki ga čakajo v življenju. Toda šola sama ne more biti življenje, nego samo uvaja v življenje in ga pričenja.

Tudi v vabljeni sliki, ki nam jo presmela in sanjava domiselnost predstavlja o bodoči šoli, bo vedno in vedno glavna reč učenje in tiho zbiranje misli ter premišljevanje o sebi in o silah, ki vladajo svet. „Delovna šola! Prikazen se dviga pred mojimi očmi, zabavna delavnica s skobeljnikom in kovačnico, polje, kupi peska, telovadno orodje na planem, laboratorij, risalnica, po gozdu in poljani potujoča četa, prirodopis in zemljepis, ki se z njimi bavijo dečki selci, godbena dvorana, ki služi ob enem za glasbene predstave ob zimskih večerih, ko prihajajo starši na posete, volijere, gnezdišča, botaniški vrt, ki so ga učenci sami priredili, akvariji, samotež izdelane mize, stoli, slike, učila, zbirke predlog, učni načrti in urniki, otroci v upravnih uradih, šola pozorišče življenja. solnčni prostor ugodnega, marljivega delovanja, država zase, družba v malem“.

„Ali pa bodo ti otroci tudi pisali in čitali? Bo-li v tej šoli tudi knjižnica? Ali bo tu tudi prostora za tiho premišljevanje in za prisrčno razgovarjanje? — Nesmiselna vprašanja! Tudi to šolo bo moglo vkup držati in ediniti samo eno — človeški duh, ne pa telesno vzgajanje niti negovanje čutil niti na tihem učinkujoča umetnost ob stenah in po livadah niti oživljajoča priroda pred okni in po dvoriščih — vse to bomo zahtevali kot samo ob sebi umevne pogoje; kjer koli se ljudje vsak dan shajajo, tam mora biti vse to! Snažnost, milina, narava in umetnost združeni, seveda! Pa zaradi tega se ne bomo tu vsak dan shajali. Gojitev notranjega življenja, ustvarjajoče sodelovanje v službi

celokupnosti, duh, ki je ustvaril vso šolsko kulturo in jo na novo ustvarja dan na dan, on je tisti, ki ukazuje otrokom, da prihajajo vsak dan v šolske prostore. S telesnim delovanjem ni nič, ako se z njim ne zbuja oživljajoče igranje domiselnosti, ako se ne drami pomišljajoči duh, ki povzdiguje rokodelstvo v plemstvo. Tudi v šoli delavnosti bo treba prostora teoriji". (Gansberg, Demokrat. Pedagogik.) — In še več! Ta prostor bo pravo, pristno središče, srce vsega šolskega ustroja.

Šola ne bo nikdar življenje; poglavitno delo pri vzgoji bo moralo vselej opravljati življenje, na katero more šola samo pripravljati. V nekem smislu mora celo šola biti kraj odmora ali kraj počitka, kraj motrenja, razmišljanja, premišljevanja in ustvarjanja, blažen, tih otok, ki okrog njega vihrajo valovi življenja.

Kdor torej pričakuje, da nam bo šola vzgajala značaje, ji stavi nalogo, ki je le-ta nikakor ne more izvršiti; šola je samo en vzgojevalni faktor poleg drugih mnogo vplivnejših in mogočnejših, poleg doma in poleg življenja. In kako kratek je čas, ki je šoli odmerjen za veliko nalogo! Samo nekaj uric na dan, pa niti to ne vsak dan. Koliko dni odpade po praznikih, počitnicah in vsled upravičenih in neupravičenih zamud! In vse to traje v najboljšem slučaju samo 6—8 let! Ves drugi čas, pred šolo, med šolo in po šoli, pa vplivata na gojenca neomejeno in žalibog čisto šoli nasproti dom in — življenje. Blagor otroku, ki ga pobožni, nравstveni, pošteni in razumni starši navajajo od rojstva na vse, kar je lepo, blago in dobro. Z njim bo imela šola navadno lahko delo, lep uspeh je tu skoro zagotovljen. Kako pa z tistimi nesrečneži, ki pridejo v šolo zanemarjeni, neotesani, razuzdani in morebiti že pokvarjeni? Kaj pomaga ves trud, ako razdirata dom in življenje, kar šola zgradi s tolikim naporom! Sem spadajo najprej tisti žalostni slučaji, ko otroci sploh nimajo staršev ali pa se starši zaradi revščine ne morejo brigati za svoje

otroke, ko so torej otroci na milost in nemilost izročeni tujim ljudem. Ti ljudje pa navadno smatrajo ubogo siroto kot neizogibno zlo, ki so si je nakopali iz tega ali onega vzroka, in se torej trudijo, da bi se sami kar najbolj okoristili, ne glede na bodočnost tujega vsiljenca. Kako redki so pač slučaji, v katerih se krušni oče in krušna mati trudita, da bi nadomestila pravega očeta in pravo mater!

V drugi vrsti mislimo tu na tiste slučaje, ko bi starši radi svoje otroke lepo vzgojili, toda iz nerazumnosti ali iz slepe ljubezni gostokrat z njimi celo napačno ravnaajo. In tretjič moramo opozoriti na neštnevilne slučaje, ko imajo starši sicer svojega otroka doma pri sebi, toda mu ne morejo posvetiti toliko skrbi, kolikor bi bilo treba, ker jih skrb za vsakdanji kruh vprega v težki jarem in to ne samo očeta, ampak tudi mater; obema torej poklic jemlje ves čas, da se ne moreta baviti s svojo deco, če ne morda kako urico zvečer, ko sta izmučena od dela in potrebna počitka, ali pa ob nedeljah in praznikih, ako ne posedata rajša ta čas — v krčmi. Otroci so prepuščeni ves čas, izvzemši morda tiste urice, ki jih morajo presedeti na šolski klopi, samim sebi ali pa ulici, kjer se razvijajo v postopače in potepuhe. Največ takih slučajev nahajamo po mestih in trgih. Čim večje je mesto, čim več obrtstva, tem več je takih pouličnjakov.

Na kmetih sicer v obče takih slučajev ni ali jih vsaj ni toliko. Da so v obče vzgojne razmere na kmetih mnogo, mnogo ugodnejše, nego ubožnih slojev po mestu, o tem priča dognano dejstvo, da je povsod število zanemarjencev po mestih štirikrat večje, nego na kmetih. (Bežek, Občno vzgojeslovje, st. 312). Tu skrbe starši, da imajo dečki in deklice, ko pridejo iz šole, kaj opraviti. Na polju, v hlevu, pri gospodinjstvu se najde vedno kaj posla, včasih celo preveč, toliko, da se zanemarja šola. Vzgojnega vpliva domačega dela nikar ne smemo pod-

cenjevati. Delo samo ob sebi ima nasproti brezdelnosti in lenarjenju veliko vzgojao vrednost. Največ napak izvira iz lenarjenja. Kmetiško delo se opravlja iz večjega na prostem, kar je zdravju na korist in krepí mišice. Koliko predmetov, pojavov in dogodljajev lahko opazuje deca na planem! Toda vkljub temu preostaje deci na kmetih še vedno dovolj časa, ki z njim ne vedo kaj začeti. Mislimo na pr. na nedelje in praznike, ko ne vedo, kam bi se dejali, ko so opravili službo božjo. In potem tisti dolgi zimski večeri!

Razen tega je domače kmetiško delo, ki ga opravljajo otroci, kolikor toliko enostavno in enolično. Vse življenje se vrši nekako enakomerno in ne nudi toliko različnih slučajev in prilik, kolikor bi bilo želeti z vzgojnega stališča. Otrokovo obzorje ostaje preveč omejeno.

Še neugodnejše razmere nastanejo, kadar deklica in deček izstopita iz šole. Nekateri stopijo v službo, dečki včasih v obrtniški pouk, torej k tujim ljudem, ki se navadno za nje le toliko brigajo, kolikor zahteva njih lastna korist, za njih vzgojo pa se kaj malo menijo. In vendar bi bili ti dečki vodstva še silno potrebni, saj so šele 14 let stari. Toda radi bi bili že dorastli in hočejo to s tem dokazati, da posnemajo starejše tovariše navadno najbolj vestno v njih napakah. Najprej mora biti cigareta, potem krčma in kmalu potem — dekle. In dekleta, ki pridejo v mesto? Tudi niso na boljšem ali pa so še na slabšem. Kaj pa je s tistimi štirinajstletniki, ki ostanejo doma pri svojih starših? Ali so tisti kaj boljši? Ne vselej. Menda smemo tudi reči: navadno ne in tu in tam so celo slabši. Čim bolj doraščajo otroci, tem težje se pokore staršem in učiteljem, tem bolj se hočejo ravnati po svoji glavi. Že v šolski dobi gineva uglednost vzgojiteljev in to je naravno; mlad človek se mora postavljati na svoje noge. Samo, da je s tem združena velika nevarnost. V najnevarnejši dobi svojega življenja sta mladenič in mladenka, bodi si, da živita v domačem krogu ali pa da prideta k tujim ljudem, navadno prepuščena

sama sebi. Seveda so tudi izjeme. Otroci, ki doraščajo v pobožni, čednostni obitelji in so se navzeli od prve mladosti lepega vedenja in pa niso premehke narave — brezlični — se bodo ravnali tudi potem, naj ostanejo v domačem krogu ali pa naj jih usoda vrže zgodaj med tuje valove, po načelih, ki so se začela v njih razvijati. Cerkev kot zastopnica najvišje oblasti si bo ohranila pri njih tudi za naprej svoj ugled. Toda to so izjeme.

Še nekaj moramo tu opomniti. Gori smo poudarjali, da je vzgoja sicer osebna, meri v prvi vrsti na poedinca, a da mora biti tudi družabna. Za družbo moramo vzgajati gojenca ter ga uvrstiti v različne družbe, s katerimi bo živel v vednem stiku. Družabna vzgoja pa je le v družbi možna. Dom in šola sta preozko omejeni družbi, za življenje moramo vzgajati — v življenju.

Iz vsega tega sledi, da imajo naše vzgojne naprave neko vrzel; niti šola niti dom sama zase ne moreta doseči vzgojnega smotra v polni meri. „Mi spoznavamo vedno bolj in bolj, da vzgoje z vsemi njenimi zapletenimi in čez vse živo občutenimi obvezanostmi ne izvršujejo v polnem obsegu samo javni zavodi ali šole in istotako ne roditeljska domačnost, temveč da je tu treba vedno vzajemnega delovanja za isti vzvišeni smoter, da morajo vedno starši ali, kdor zastopa njih mesto, skupno delovati pri nalogi šole in da je obratno učitelj tisti, ki se ne sme omejevati samo na pouk, temveč mora biti povsod in v vsakem položaju zvest svetovalec in delaven prijatelj učencev in njegovih staršev ter kot tak ravnati“. S temi besedami je označil sedanjó učiteljevo nalogo avstr. učni minister dr. M. vitez Hussarek Heinleinski v svojem nagovoru na otvoritvenem zborovanju (dne 9. junija 1913) „tečaja za izobrazbo učiteljskih moči v skrbstveni vzgoji, oziroma v zavetništvu“.

Da je treba domači vzgoji nadomestil in dopolnil tam, kjer družina sploh ne more izvrševati svojih dolžnosti napram svoji deci ali pa vsaj ne v polni meri iz tega ali

onega vzroka, to so spoznali ljudomili posamezniki že davno. Vsled tega spoznanja so nastali različni zavodi: sirotišča, zavetišča, reševališča in poboljševališča, jaslice ali pestovališča, čuvališča (gl. Bežek, Občno vzgojeslovje, § 120, v Ljubljani 1914, S. Š. M.). Istotako obstajajo, akoravno žalibog ne v zadostnem številu, že dalje časa zavodi za vzgojo tistih nesrečnih otrok, ki zahtevajo radi telesnih ali duševnih hib posebno strokovno izobraženih vzgojiteljev. Sem spadajo zavodi za različne neboglence (gluhonemce, slepce, slaboumnike ter zapuščence in zanemarjence). Tudi pri vzgoji teh nesrečnikov je včasih učitelj poklican sodelovalec ali vsaj svetovalec. Katere dolžnosti ima učiteljstvo v tem oziru in kako jih izpolnjuje, je prav lepo in pregledno razloženo v 3. snopiču Bežkovega Občnega vzgojeslovja (IV. „Varstvena in skrbstvena vzgoja,“ str. 279 sl.), ki ga je baš letos izdala Slov. Šol. Matica, na katerega se torej lahko na tem mestu sklicujem¹⁾.

Ni moj namen, da bi tukaj obširneje govoril o teh posebnih vzgajališčih, nego v mislih so mi samo dopolnilne uredbe za vzgojo pravilno razvitih otrok. Kakor sem dokazal, niti šola niti dom ne moreta vsak zase v polni meri doseči vzgojnega smotra: z vsestranskim uporabljanjem vzgojnih sil zdravi, za razvoj sposobni in normalni del mladosti vzgojiti v krepke, čvrste in uporabne državljane. Različni krogi prebivalstva so se začeli baviti z nadzorovanjem mladine v tem smislu, da bi družili otroke šoloobvezne starosti, ki so vzgoje potrebni, in jim dajali v šole prostem času kak prikladen posel, da bi jih vodili na plano, pod milo nebo, jih z igranjem in potovanjem

¹⁾ Potrebno se mi zdi, da ta vzklic na ravnomer omenjeno poglavje močno poudarim, ker smatram to poglavje rekel bi, za bistven del svoje razprave, ki ga samo zato tukaj ne ponavljam, da ne tratim po nepotrebnem prostora. Pri tej priliki opozarjam tudi na IV. poglavje „Dokončnega šolskega in učnega reda“ iz leta 1905. (o detinski oskrbi), ki je zelo upoštevanja vreden.

varovali pred škodljivimi vplivi na cesti in pred slabo družbo. To gibanje je dalo povod, da so se začeli tudi vladni krogi zanimati za ta vprašanja, in posledica tega zanimanja je bila, da se je od 9. do 30. junija 1913 vršil v poslopju dunajske „Uranije“ tečaj za izobraženje učnih moči za mladinsko oskrbo, oziroma zavetništvo. V ta tečaj so bili poklicani zastopniki učiteljstva vseh avstrijskih dežel z namenom, da bi ti udeležniki „budili pravo razumevanje in splošno zanimanje in da bi pred vsem pospeševali splošno razširjenje uredb v varstvo in nadzorovanje doraščajoče mladeži po vsej državi s smotrenim vplivanjem na prebivalstvo“. Kolikor je meni znano, sta bila med udeležniki omenjenega tečaja tudi dva Slovenca s Kranjskega, a iz drugih dežel ni bil poklican noben Slovenec. Ker pa je vprašanje o mladinski oskrbi neizmernega pomena in je postalo baš vsled sedanje svetovne vojne naravnost življensko vprašanje, se mi zdi zelo potrebno, da se orijentiramo tudi mi o dotičnih napravah in odredbah, da ne zaostanemo na svojo škodo za svojimi sosedi.

Moj namen torej ni nič drugega, nego poročati na tem mestu o najimenitnejših varstvenih naredbah v mladinski vzgoji v naši avstrijski državi. Moja želja, oziroma prošnja pa je ta, da bi se začelo slovensko učiteljstvo, v prvi vrsti torej učiteljska društva, zanimati za to vprašanje, da bi o tem predmetu temeljito premišljevalo in ga stavilo na dnevni red svojih zborovanj¹⁾ ter bi izsledovalo, ne bi se li dalo kaj sličnega uvesti tudi v dotičnem okraju ali na dotični šoli. To seveda ne bo povsod enako, ker so razmere različne. Vendar bi se na ta način dobila nekaka

¹⁾ Kot pomoček priporočam: Zeitschrift für Kinderschutz und Jugendfürsorge. Wien, I. Biberstrasse 2. ki ga priporoča tudi Naredbeni list za šolstvo v vojvodini štajerski. (št. 2, letnik 1916, str. 29.) — Priporočanja vreden je tudi časopis: Körperliche Erziehung. Zeitschrift für wahres Leben. Wien, VI. Mariahilferstraße 26. — Glej tudi opombo str. 78!

podlaga, na katero bi se dalo potem postaviti večje poslopje. Treba pa je zgodaj začeti. Naši tovariši se bore na bojišču za našo domovino — za nas. Ali imamo mi, ki smo doma, pravico, roke križem držati? Tudi mi se moramo boriti za bodočnost svoje mladine, za bodočnost svojega naroda, za bodočnost domovine in očetnjave.

B. Deška zavetišča, deški domovi, deške zaposlovalnice in slične oskrbne uredbe za šolsko mladino.¹⁾

O teh uredbah je poročal centralni ravnatelj centralnega društva za ustanavljanje in vzdrževanje deških zavetišč na Dunaju, Avgust Aichhorn. Deška zavetišča (Knabenhorte) nameravajo telesno in duševno normalne otroke podpirati v njih telesnem, duševnem in naravnem razvoju. Normalni otroci so navadni, iz njih morajo postati polnoveljavni ljudje, cvet prihodnjih državljanov; njim moramo pred vsem s pota spraviti vse ovire in zapreke njih razvoja, ki bi lahko v nevarnost spravile ali ovirale doseg imenovanega smotra. To so dečki in deklice, ki hodijo v šolo; nadzorujejo jih ti zavodi nekaj časa, ko so šole prosti, in jim dajejo opravila, da se doseže vzgojna naloga na svojo trojno stran. Take uredbe se dajo lažje uvesti v mestih in trgih, dočim jih bo na kmetih iz različnih vzrokov vsekakor težje udeležiti.

„Deško zavetišče“ — tako opredeljuje poročevalec ta pojem — „je zavod, ki daje šoloobveznim otrokom moškega spola v šole prostem času zavetje; v njem se pospešuje s prikladnim vplivanjem njih telesni, duševni in nramni razvoj

¹⁾ V gori omenjenem tečaju so poročali o različnih oskrbovalnih uredbah poklicani strokovnjaki. C. kr. ministrstvo za bogočastje in nauk je potem objavilo obširno poročilo o tečaju z naslovom: „Kurs zur Heranbildung von Lehrkräften in der Jugendfürsorge bezw. im Hortwesen in Wien 1913, Wien 1914, k. k. Schulbücherverlag.“ Ker se moja naslednja izvajanja naslanjajo na to poročilo, priporočam imenovano knjigo vsakomu, kdor se hoče o tečaju natančneje poučiti.

ter se s pripravnimi uredbami varujejo vplivov, ki bi lahko ta razvoj ovirali“. Iz te definicije sledi, da ima deško zavetišče učence zbirati in tako nadzorovati, da jih varuje pred škodljivimi vplivi njih okolice, včasih morebiti tudi roditeljskega doma, in da se opravlja tudi pozitivno vzgojno delo. Na zahteve otroške oskrbe se mora v toliko gledati, da se v deškem zavetišču zabranjuje zanemarjenost; nikoli pa zavetišče ni poboljševalnica. Napačno je torej mnenje, da spadajo v zavetišča samo tisti otroci iz delavskih krogov, ki jim manjka potrebnega nadzorstva doma. Ne samo oni, nego tudi marsikateri otroci iz tako zvanih boljših stanov so potrebni varstva in nadzorstva v šole prostem času. Zavetja potreben je tudi najboljšim stanovom pripadajoč deček, ako je njegovemu telesnemu zdravju in njegovemu duševnemu razvoju treba vplivov, ki mu jih pač podaje zavetišče, ne pa dom staršev. Zavetišča potrebni so v nekem smislu vsi otroci; gotovo ne bi bilo na korist občni oskrbi, ako bi se ta ali ona skupina mladeži izključila iz poseta zavetišču.

Nedvomno je, da mora delovanje zavetišču od ene strani biti varstvene narave, od druge strani pa mora opravljati tudi pozitivno vzgojno delo. Kakor vsako vzgojno delo se mora opirati na navajanje in na razsodnost. Navajati se mora gojenec na pokorščino, otroško spoštljivost, red in snago v vsakem oziru, na stanovitnost, deloradost, na telesne napore in majhne pridržke, na vladanje in zatajevanje samega sebe. Z vzgojo k razsodnosti se mora gojenec naučiti in včuvstviti, da je domače življenje z vso radostjo in z vsemi revami in nadlogami za vsakega gojenca šola poznejšemu življenju v večjih družbah, da ima vsaka krepost spojenih celo vrsto drugih kreposti in rodi nove kreposti, da vsako krepčanje kreposti zbuja radost in vsaka nemarnost rodi nadloge in nezadovoljnost in da življenje posameznika šele v službi drugih dobi polno vrednost.

Poleg tega zahteva sedanje zdravstvo, da se goje v zavetišču vsakojake telesne vaje: telovadba, mladostne igre, lahka atletika, kopanje, plavanje, veslanje, drsanje, sankanje i. t. d. ter, kolikor je možno, gibanje pod milim nebom.

To nalogo hoče centralno društvo za ustanavljanje in vzdrževanje deških zavetišč na Dunaju (mestna deška zavetišča) tako-le rešiti:

Šolska mladina naj se zbira ob delavnikih od 5. do 7. ure, ob nedeljah in sobotah (šole prosti popoldnevi) od 3. do 7. ure in v velikih počitnicah od 8. do 11. ter od 3. do 7. ure v 67 po vsem Dunaju razvrščenih zavetiških postajah.

Že s tem se zabranjuje, da bi ta čas škodljivi vplivi ulice in neurejenega doma imele moč na otroke. Ker jih v zavetišču nadzorujejo zavetiški vzgojitelji, ki so iz večjega mestni učitelji, so zavarovani tudi pred škodljivim vplivanjem, ki bi lahko izhajalo od tovarišev.

Glede pozitivnega vzgojnega dela v zavetiščih nas poučuje naslednji pravilnik. Le-ta predpisuje zavetiščem centralnega društva te-le naloge: a) Dopolnjevanje in pospeševanje šolske vzgoje; b) gojitev koristnih vednosti in spretnosti, ki presegajo šolsko vzgojo; c) negovanje telesne vzgoje z vojaškimi igrami vred (vojaško vežbanje).

Po tem takem so razvrščena opravila:

V stalna skupna opravila:

- a) Izvršitev ustnih in pismenih domačih nalog;
- b) petje;
- c) telovadba v ožjem smislu (proste vaje, gibalne igre, vaje na orodju);
- č) vojaške igre;
- d) praktično negovanje zdravja.

V prilična skupna opravila:

- a) Čitanje mladinskih spisov in prosto ustno ponavljanje tega, kar so čitali, slišali ali doživeli;

- b) izprehodi in izleti;
- c) prva pomoč pri poškodbah (zdravstvena oskrba);
- č) izhodi.

V stalna posebna opravila:

- a) Nekatere panoge pouka v ročnih delih;
- b) instrumentalna godba (gosli, čelo, bas, pihala, kakor je pač kateri za to ali ono telesno sposoben);
- c) streljanje v tarčo;
- č) borjenje.

V prilična posebna opravila:

- a) Skupni poseti cerkev;
- b) kopanje in plavanje, drsanje na ledu in sankanje;
- c) šolarska potovanja;
- č) prebivanje v počitniških naselbinah.

Iz predpisov za zavetiško osebje naj navedem samo eno določbo: „Voditelji, vzgojitelji in pomočniki morajo v zavetiščih biti manj učitelji, temveč zastopati očetovo mesto. Občevanje z otroki bodi, kolikor je možno, po domače in opravljanje različnih opravil po možnosti nepri-siljeno, izpodbudljivo in razvedrilno. Kjer gre resnično za pridobivanje vednosti in sposobnosti, se je treba ozirati na dejstvo, da ukaželnost izvira iz igralnega nagona. Vsi zavetiški vzgojitelji se morajo potruditi, da v gojencih ne nastane čut, da se jih sili v šolo čez šolski čas“.

Glede vojaških iger (vojaških vaj) so bili nazori iz prva zelo različni. Stotnik Opelt je leta 1906. na Dunaju ustanovil prvo vojaški urejeno deško zavetišče v okraju Landstraße in pozneje tudi v drugih okrajih. Dečki so morali imeti lično mornarsko opravo in svojo posebno godbo na trobila. To vojaško nastopanje in pravica staršev, v zborovanjih sodelovati pri urejanju zavetišč, je imelo veliko privlačnost in je pridobilo po vojaško urejenim zavetiščem mnogo pristašev, na katere sicer ne bi bila mogla računati. Učiteljstvo seveda ni bilo vneto za te nove organizacije; od ene strani se je balo, da ne bi s pretiranim vojaškim

vežbanjem in s tem, da dečki stopajo preveč v javnost, нравna izobrazba prišla v nevarnost, od druge strani pa je videlo, da se z uporabo upokojenih častnikov kot voditeljev zavetišč vrivajo tuji elementi med šolo in dom.

Tako se je vnel hud boj med obema strujama. Vojaški organizovana zavetišča so se združila v zvezo. Dunajska občina je nasproti ustanovila leta 1908. centralno društvo za ustanavljanje in vzdrževanje deških zavetišč, kateremu so se pridružila vsa pedagoški urejena zavetišča, in tako sta bili dve veliki zvezi zavetišč na Dunaju: tako zvana „Mestna deška zavetišča“ in „Zveza vojaški osnovanih deških zavetišč“.

V istem letu je nastala tudi državna organizacija, „C. kr. državna zveza avstrijskih mladinskih obran in deških zavetišč“, ki si je zastavila nalogo, združiti obstoječa zavetiška društva v eno veliko celoto in v vseh delih države razširjati ustanavljanje novih zavetišč.

Od vojaške uprave izjavljenim zahtevam ustrezajo deška zavetišča v toliko, da se z uvedanjem primernih vaj „pospešuje telesni razvoj, da prihajajo zdravi in krepki možje v armado in se razmerje za vojaštvo sposobnih mož izboljšuje“. Tudi vzdrževanje vojaških formacij pri manjših izhodih v daljavo se je izkazalo kot prikladno. Treba je torej, da se v deških zavetiščih vadijo vse tiste redne vaje, ki so potrebne za vodstvo takih formacij.

Na tem stališču so stala pedagoški urejena zavetišča pred začetkom svetovne vojne. A že takrat so se slišali glasovi in bilo jih je vedno več in postajali so vedno silnejši, češ, da bi bilo potrebno skrajšati dobo vojaške obveznosti. V ta namen pa bi bilo vsekakor treba mladino pripravljati že pred vojaško dobo na vojaško službo. Ta priprava bi se morala ozirati osobito na telovadbo in strelne vaje.

V novo dobo je stopilo to vprašanje v času svetovne vojne. „Svetovna vojna je zastavila nove, dosedaj nečuvane

zahteve na domovinsko obrambo, ki jim stalna vojska ne more več zadoščati niti s svojim na vojno stanje silno zvišanim številom. Neizmerni obseg vojnega ozemlja, veličanske množine sovražnih čet in po izpopolnjeni orožni tehniki povzročene velike izgube zahtevajo milijonskih vojsk, ki jih je mogoče postaviti in dopolnjevati samo tako, da se pokliče k črni vojski tudi tako moštvo, ki še ni služilo, in da se razširi črnovojna dolžnost prek obstoječega okvira. Tako sta se sama od sebe združila dva obrambna sistema, o katerih so doslej mislili, da sta v nezdržljivem nasprotju: stalne vojske in narodne vojske („domobranstvo“ in „črna vojska“¹⁾).

Deloma smo v srednjih šolah, na učiteljiščih in sličnih višjih šolah začeli z vojaško pripravo mladine že pred svetovno vojno (prostovoljne strelne vaje in vojaško vežbanje). Sedanja vojna je potrebo teh vaj še jasneje pokazala, tako da se že sedaj na imenovanih šolah goje obširneje in se bodo brez dvombe po vojni šele v polnem obsegu uvedle. Pričakovati je, da se ta naprava razširi na vse kroge prebivalstva, osobito tudi na kmetiško mladino, kakor smo jo tudi že deloma dobili za časa vojne (mladostrelci). V prvi vrsti pride tu v poštev šoli odrastla mladina. Zategadelj izpregovorim obširneje o teh vojaških pripravah na drugem mestu. Nekoliko pa bo te priprave vsekakor pripadalo ljudski šoli. Zato pa opozarjam že na tem mestu na gori navedeni spis dr. Tumlrirza v Naredbeniku. Ni dvoma, da bodo poleg telovadnega pouka v prvi vrsti deška zavetišča pripravna mesta, s katerimi bi se dale omenjene priprave združiti.

Da vidimo, kaj se je na polju deških zavetišč že storilo pred vojno, naj navedem samo malo podatkov. Odkar se je ustanovilo osrednje društvo na Dunaju do gori omen-

¹⁾ Prim.: „Vojaška priprava mladine in domovinska vzgoja“. Dr. K. Tumlrirz. Naredbenik za šolstvo v vojvodini štajerski, št. 1., 2. in 3. iz leta 1916.

jenega tečaja (19131.) je bilo zaposlenih v teh zavetiščih več nego 25.000 dečkov. Na vzgojo vseh teh dečkov je torej v tej dobi vplivalo dunajsko centralno društvo. Izvršilo se je v tem času 114.000 posetov kopeli; 3000 dečkov se je učilo plavanja in 600 veslanja. V 29 delavnicah je zaposlenih 1500 dečkov, goslanja se jih uči nad 2000. Izletov v dunajsko okolico je bilo do tačas (9. junija 1913) 4856 in udeležilo se jih je več nego 200.000 gojencev. Na 145 roditeljskih shodih, ki se jih je udeležilo okoli 14.000 oseb, so se pogovarjali s starši o vzgojnih vprašanjih. Počitniških naselbin se je ustanovilo 14.

Tudi izven Dunaja so se že tu in tam ustanovile organizacije v svrhu mladinskega varstva in v pospeševanje domoljubne vzgoje. Posebno zanimanje za to vprašanje nahajamo pri Poljaki, kjer se je menda razen Dunaja največ doseglo na tem polju. V Galiciji je bilo 4000 poljskih udeležnikov mladinske organizacije, med njimi čez 3000 po vojaški opravljenih. Komu ni znano, kako imenitno se je izkazala tako zvana „Poljska legija“ — „Poljski legijonarji“ — v sedanji vojni? To so gotovo uspehi mladinske organizacije. Tudi za deklice se ustanavljajo na Poljskem zavetišča, seveda na drugi podlagi.

V Feldsbergu na Dolenjem Avstrijskem je ustanovila Severna železnica otroško zavetišče. Tudi na Tirolskem je začetek storjen. Na Kranjskem in sicer v Idriji je oskrbovalno društvo, ki goji mladinske igre in vsakojak šport. Tudi predavanja o različnih predmetih se vrše tu za mladino.

Torej na delo, učiteljstvo slovensko! Polje je obširno. Res je, da so to naprave, ki se dado izvesti skoro le v večjih krajih, torej po mestih in trgih, ki so jih tudi najbolj potrebni. Toda bi se li res ne dalo v tem oziru na kmetih nič storiti? Česar bi našim ljudskim šolam na kmetih, tu in tam tudi po mestih najprej treba bilo, to je pač brez dvombe zdravo, krepko — kosilo! Prva podlaga vsakemu duševnemu delu in torej tudi vsaki uspešni vzgoji

je pač zdravo, čilo telo — mens sana in corpore sano! In najvažnejši pogoj zdravemu telesnemu in torej tudi duševnemu razvoju je in bode — primerna reditev telesa. Kako se v tem oziru našim ubogim šolarčkom gostokrat godi, ve najbolje vsak učitelj. Za zajutrek dobi doma kako prazno čorbo, za obed kos kruha, morebiti kako sadje po letu ali pa — nič. In s to hrano naj 4, 5 ali celo 6 ur duševno dela! Šolarske kuhinje in prehranišča so zelo imenitna vzgojna sredstva! Zategatelj moramo z velikim zadoščenjem pozdraviti dopis c. kr. štajerskega namestnika, izdan „mestnim šolskim svetom v Gradcu, Mariboru, Celju in Ptuj in vsem okrajnim šolskim svetom na Štajerskem“, in naredbo c. kr. deželnega šolskega sveta štajerskega v „pospeševanje šolarskih kuhinj in nabavo cenih obuval za šolske otroke“ (št. 3. 8302/15; prim. Naredbenik za šolstvo v vojvodini štajerski, kos 24, št. 185 in 186). Obe odredbi učiteljem prav toplo priporočamo, da ju temeljito preštudirajo in njiu izvršitev na vso moč podpirajo.

Ne samo v telesnem in torej posrednje tudi v duševnem oziru bi šolarska kuhinja vplivala na vzgojo, nego tudi neposrednje lahko vpliva na duševno vzgojo. Med obedovanjem bi bili seveda učenci pod nadzorstvom, a to nikakor ni brez vrednosti. In večja dekleta bi v kuhinji pomagala in se pri tem tudi marsičesa naučila, kar bi bilo poznejši gospodinji v korist.

A to je le ena stran. Tudi na kmetih bi bila deška in pa dekliška zavetišča lahko velik blagoslov in dobilo bi se tudi časa za to, ako bi se hotel kdo potruditi. Ob nedeljah in praznikih, po popoldanski službi božji, bi se gotovo povsod lahko pridobile 2—3 urice, da bi se zbrali učenci okrog svojega učitelja in deklice okrog učiteljice v svrhu zabave, med tem ko sami počenja Bog ve kaj. In če bi bilo samo ob nedeljah in praznikih, nekaj bi le bilo, a gotovo dobimo še več primernega časa, ako hočemo.

Saj vem, lahko ne pojde. Treba bo premagati veliko težav od ene in od druge strani. Z malim bo treba začeti. Pokazati je treba, da gre najprej za zabavo, potem bodo otroci že prihajali. In kmalu bodo tudi starši spoznali korist te novotarije. In nazadnje vam bodo hvaležni mladi in stari. Poguma je treba, vztrajnosti in potrpežljivosti ! In naše plačilo bo vzvišena zavest, da smo, kar bi morali biti, učitelji in vzgojitelji naroda ! To je naša sveta dolžnost.

C. Mladinska zavetišča za mladež po šoloobvezni dobi.

Še bolj nego v šolski dobi je mladež potrebna zavetišč po šoloobvezni dobi. Dečki in deklice so stari 14 let, ko izstopijo iz šole. Njih vzgoja še nikakor ni dovršena in tudi v najugodnejšem slučaju ne more biti popolna. Toda baš ta doba je za telesni in duševni razvoj najvažnejša in najopasnejša in torej vzgojnega vplivanja najbolj potrebna. Baš v tej dobi se zbuja različne poltne poželjivosti, ki vabijo mladeniča in mladenko na pot pogube. In v tej dobi nimata navadno nobene podpore, nobenega vodnika, ki bi jima kazal pravo pot in ju varoval sto in sto nevarnosti, ki jima prete od vseh strani. Šola je izgubila ves svoj vpliv na šoli odrastlo mladino, ker z njo ni več v nobeni zvezi. Starši, če so se sploh kaj brigali za njo, jo smatrajo kolikor toliko za dorastlo, se navadno prav malo brigajo za nje vzgojo, nego ji prepuščajo, naj pazi sama nase. Samo, če kateri pade v nesrečo, tedaj zmerjanja in tepeža ni konca. Sicer pa njihova beseda itak ne bi veliko zalegla. — Še hujše pa je, če mora deček ali deklica zapustiti svoj dom. Deček in deklica stopita v službo pri tujih ljudeh, ki sta jim le toliko vredna, kolikor zaslužita. Najhujše pa je, če prideta v mesto, deček k rokodelcu v uk, deklica v kako obitelj, da se nauči različnih spretnosti, ali pa zopet v službo — za natakarico ali hišno ali kaj podobnega. To sta pa prišla reveža v pravo Sodomo.

Dočim sta doma še imela vendar v preprostih razmerah, v vsej okolici in v cerkvi nekoliko zaščite, ki ju je varovala najhujše nevarnosti, ne najdeta v mestu nikogar, ki bi jima bil na pomoč. Vse, kar ju obdaje, ju vabi v greh in pogubo. Gorje jima, če nista prinesla trdne podlage, krepke volje, da ostaneta zvesta svojim nazorom, ki sta si jih navzela v poštenu domači hiši in v šoli.

Sicer v mestih navadno ne manjka društev, ki vabijo mladeniča in mladenko v svoje okrilje. Ta društva bi lahko razvrstili: a) v verska, b) politična, c) v narodna in d) v splošno zabavna.

Verska društva, če so dobro urejena in pod razumnim vodstvom, lahko dobro vplivajo na mladino. Če pa so preenostranska, ne morejo zadoščati potrebam mladine in se tudi gotovo ne morejo dolgo vzdržati. Politična in narodna društva bi bila v obče pač priporočljiva; mladenič postaje, ko je izstopil iz šole, bolj samostojen, se začne zanimati za svet, za življenje in za javnost, opazuje in se zaveda, da je tudi on v tem velikem družabnem in političnem vrvenju nekak faktor. On hoče priti do nekake veljave in se udeleževati javnega življenja. Tako postane mladenič samosvesten, začne ceniti svojo lastno osebo. To bi bilo prav lepo in dobro, samo, da je nevarnost velika, da se kar slepo vda tistemu, ki je baš nanj naletel ali ki ga je znal najbolje prijeti. Komu ni znano, kako se godi navadno slovenskim rokodelskim vajencem, ki pridejo v mesto, kjer so obrtniki in rokodelci iz večine Nemci, oziroma slovenski odpadniki?

Razmeroma najmanj privlačnosti imajo zabavna društva za mladeniče. V njih se zbirajo člani po svojih naklonjenostih in spretnostih k določnim zabavam. Tu mladostniki navadno nimajo posebne veljave in igrajo kolikor toliko samo postranske vloge, ki ne ugajajo stopnji njihovega razvoja, kateri je lastna ničemurnost, domišljavost in samooblastnost.

Tudi v manjših krajih nahajamo dandanes obilo različnih družb in združitev, ki vabijo mladež v svoje okrilje; imamo: bralna društva, čitalnice, pevska društva, telovadna, antialkoholna (Sv. vojska!), gledališka društva ali gledališke združitve za slučaj potrebe, mladeniška in deviška društva in še morebiti tuintam marsikaj sličnega. To je vse prav in lepo. Ta društva imajo deloma zabavni, nekatera iz med njih menda tudi vzgojni namen. Toda vsa ta društva so nekako enostranska, izkoriščajo samo eno vzgojno sredstvo ali pa zasledujejo samo en vzgojni namen. Bralno društvo ali čitalnica ponuja štivo. Dobro! Čitanje je gotovo izvrstno vzgojno in izobraževalno sredstvo, kdo bi si upal temu oporekati? Čitanje bistri um, blaži srce — ako je štivo primerno in ako se namenu prikladno vrši. Kaj pa bo s telesno vzgojo? Kaj bo z voljo, kaj z značajem? — Telovadba je izvrstno sredstvo za krepcanje telesa, tudi volja, srčnost, pogumnost, odločnost i. t. d. napredujejo po njej, a srce in razum morata zaostajati. Celega človeka je treba vzgojiti! In vsega časa, ki nam ga preostaja od naših dolžnostnih opravkov, vendar ne moremo prebiti v telovadnici! In Sveta vojska! Boj proti alkoholu! Kdo jima odreka najlepše namene? Boj proti najhujšemu sovražniku našega ljudstva! A njiju sredstva? Predavanja, pouk. Gotovo je pouk tudi vzgojno sredstvo. Toda s samimi lepimi nauki ne pridemo nikamor. Nič se ne varajmo s poročili o lepih uspehih takih predavanj! Rad verjamem, da so taka poročila popolnoma resnična. Rad verjamem, da so poslušalci, posebno mladostni, navdušeni vsled gorečih besed govornikovih in da imajo resnični namen, se alkoholu odpovedati, ter se s trdnim prepričanjem zapišejo v Sveto vojsko. Toda od namena do dejanja je še dolga pot. Tudi največji pijanec ima jasne trenutke, ko spozna, da stoji na robu prepada, da je v nevarnosti pogubiti sebe in svoje, ter trdno sklene, da se poboljša. Kadar pa pride izkušnja, nima tiste krepke volje, ki bi jo

moral imeti, da bi ostal zvest svojim sklepom. Krepost se ne da naučiti, kakor je napačno menil Sokrat. Zatorej vsa čast lepim in blagim težnjam Sv. vojske — tudi jaz sem njen odbornik in že dolgo premišlujem, kako bi prišli dobrim namenom svojih pristašev na pomoč, kako bi jim krepili voljo, da bi zvesti ostali svojim namenom, kaj bi jim dajali namesto alkohola in tobaka. Zakaj to stoji: vsak človek, tudi preprost delavec, tudi kmet in še bolj mladež vseh stanov, vsi smo potrebni tu in tam razvedrila. Vedno in brez odduška ne more nihče vleči jarma vsakdanjega življenja. Preprost človek pa ne pozna drugega razvedrila nego — krčmo. V nedeljo popoldan ali v dolgih zimskih večerih kaj naj bi počel? Stopi pač v krčmo, tam najde društvo. In menda mu je res več za društvo nego za pijačo. Iz prva vsaj. Počasi seveda se pa človeku tudi pijača priljubi. In „kakor jih starši uče, tako mladiči žvrgole“.

Tako nadomestila krčme in ob enem vzgojevališča šoli odrastle mladine bi po mojem prepričanju lahko postala mladinska zavetišča; zavetišča, ki bi služila edino le vzgoji, prosta vseh postranskih namenov, edino le izobrazbi in popolnjevanju celega človeka, ki bi služila izključno nravnonabožni, umstveni in estetski, ublažujoči vzgoji.

Mladinsko zavetišče bodi zbirališče mladeži k zabavnemu, družabnemu početju. Zavetišča bi mladoletnikom imela biti to, kar je meščanskim dorastlecem „klub“. Zavetišče bi imelo omogočevati, da bi se mladeniči in mladenke med seboj zabavali, kratkočasili, razvedrovali, duh in srce povzdigovali in vnemali za vse, kar je lepo, blago in dobro, da bi se odkritosrčno, brez vsake zavratnosti porazgovarjali in da bi našli tudi, če bi bilo treba, očetovski svet. Nič nes me tu spominjati na šolo, na pusto vtepavanje („Drill“), tu ni ničesar, kar bi „moral“ storiti; red seveda mora biti, ker mora vsakdo sam priti do spoznanja, da je potreben, ako naj se vsi, ki so tukaj zbrani, dobro počutijo in radujejo. V zavetišču mora vsekakor biti prostora samo-

delavnosti in samovladi; samo ob sebi se razume, da udeleženci lahko kaj predlagajo, izrekajo želje, ki se jim zde za lastno korist potrebne, in da se bo nanje tudi oziralo, da bo veljala polna ravnopravnost za vse in da se vsakdo lahko udeleži zabav, kakor hoče.

Kot zabavna in vzgojna sredstva se v obče uporabljajo lahko menda vsa tista sredstva, ki sem jih gori navedel za otroška zavetišča. Prvo in glavno pravilo bodi: Nič opojnih pijač in nič tobaka!

Zlasti se mi zde vredna, da se porablja ta-le sredstva:

Godba. Nič ne ublažuje srca in čustva tako, kakor godba. Včasih bo morda mogoče, da se sestavi orkester. Ako je v tiru, dobe tudi drugi veselje, da bi se udeležili. Ako pa tudi ne bi zmogli kar polnega zбора, morebiti pa bi šlo vsaj z duetom, tercetom ali kvartetom.

Petje se lahko goji v zboru, kakor v pevskih društvih; a tudi v prostem zboru, brez vodstva se lahko poje v veseli družbi.

Zavetišča hočejo vzgajati, vsestranski vzgajati, torej morajo tudi gledati na to, da se mladeži srce blaži in izobražuje. In katero sredstvo bi bilo primernejše za to, nego godba in petje, ki govorita neposrednje k srcu, ki sta tako rekoč jezik naših čuvstev? Kdor bi hotel godbo in petje izgnati iz zavetišč, ta bi izgubil eno najvažnejših izobrazil srca in okusa. In godba ni le služabnica lepote, ampak nas vodi preko lepote k dobremu in blagemu. In dobre in blage ljudi bi gotovo radi vzgojili iz svojih otrok! Baš v naši sedanji dobi, v kateri enostranska gojitev razuma in gmotnih koristi hoče zadušiti čut za lepoto in ideale, je zelo potrebno, da visoko dvignemo zastavo glasbene umetnosti ter zavetiške gojence navdušujemo za vzore in ljudomilost.

Toda kakšno godbo naj gojimo? Godbo na lok ali na trobila? O tem so se že veliko prepirali. V nekaterih zavetiščih večjih mest so ustanovili deške orkestre na

trobila in so nastopali z njimi v javnosti, ne samo med korakanjem s koračnicami, ampak tudi v javnih koncertih. Na zadnje so celo proti vstopnini prirejali v preprostih beznicah koncerte, da so s tem služili denar. To je gotovo preveč in vzgoji bolj škoduje nego koristi. Za naše razmere nevarnost za sedaj pač ni tolika, da bi se bilo treba spuščati v dolgo razpravo, kako daleč smemo take uvedbe posnemati. Mi se bomo morali zadovoljiti, če bomo sploh mogli v svojih zavetiščih godbo gojiti, z godbo na lok. Seveda bi želeli, da bi se gojila, kjer je le mogoče. Tem bolj pa bomo gojili petje, ki ga ne bi smeli nikjer zanemarjati. Na izprehodih in izletih petja ne smemo nikoli pogrešati, osobito ne, ker je znana lastnost vseh Slovencev, da radi pojo. Kadar pride pomlad v deželo in se v mladini zbuja veselo hrepenenje po potovanju, koder potočki šumljajo in škrjančki žvrgole, tedaj bodi tudi mladinsko zavetišče pripravljeno z veselimi narodnimi pesmimi in popotnicami, da si krajša pot in vedri srce.

Zabavne igre (brez telovadbe in gibalnih iger). Sem spadajo: igra na biljard (se pri nas menda ne bo veliko igrala!), kegljanje, igra na šah (šahanje), igralno dirkanje (Wettrennspiel), domino, damanje (damo vleči), špana (španjo vleči) i. dr. Strogo izključena in prepovedana je seveda vsaka igra na dobiček.

Telovadba, šport, telesne vaje, mladinske igre. Gostokrat slišimo mnenje, da kmetiškemu dečku ali rokodelskemu vajencu ni treba telovadbe in drugih telesnih vaj, češ, da se giblje dovolj pri svojih opravkih. To pa je zelo napačno. Ako hoče zavetišče vzgojo nadaljevati tako, da bo vzrastla mladina v telesno in нравno enako krepek rod, ki se veseli življenja in ljubi delo ter je napolnjen z ljubeznijo do občestva, domovine in očetnjave, ne bo moglo pogrešati poleg drugih sredstev tudi primernih telesnih vaj. Posebne važnosti bodo skupne in primerno izbrane telesne vaje v letih med šolo in začetkom vojaške službe,

t. j. v tisti dobi, ki je za telesni in nravni razvoj mladine največjega pomena in ki je dandanes za velik del, ako ne za največji del mladeži, doba kolikor toliko telesne in npravne zanemarjenosti.

Pri delu v svojem poklicu so delavci čestokrat primorani, dan na dan, od zore do mraka se držati tako, da njihovemu zdravju in telesnemu razvoju za vedno škoduje (šivanje, čevljarsko, urarsko, pisarniško delo itd.). Razen tega se ne morejo toliko prosto gibati, kolikor bi za njih zdravje bilo potrebno; gostokrat morajo opravljati svoje delo v zaprtih, zaduhlih, prašnatih prostorih. In celo v prostem času nimajo prilike, da bi svoje telo in svojo dušo zadostno razvedrili. Zakaj nihče do sedaj ni imel časa in povoda, da bi se izven delovnega časa zanje pobrigal. Nihče jih ni vzel v skrb, da bi jih na duši in telesu koristen način rešil muke dolgega časa in neutešenega delovnega nagona, ki kaj rada daje povod najhujšim zmotam, in da bi napeljeval čut kipeče moči zrelostnih let v pravi tir. Nikogar ni, ki bi brzdal duševne sile, ki se prav v teh letih pod vplivom neugodnih razmer kaj rade spačijo, in ki bi prinašal radost, pristno mladinsko dobrovoljnost in nedolžno veselost v čisto prav pusto življenje zapuščencev.

Nadalje zahteva naravni telesni razvoj človeški, da v dobi najčvrstejše rasti, ko se osobito najvažnejša organa, srce in pljuča, najbolj razvijata, varujemo prizadeto mladež škodljivih vplivov poklicnega žitja s poravnujočim in telesni razvoj in zdravje pospešujočim gibanjem v prostem času.

Pa tudi med odredbami, ki jih moramo ukreniti nasproti nič manjšim opasnostim, ki prete v prostem času popolnoma sebi izročeni mladini, je smatrati družabno izvajane in v pravem duhu uravnane telesne vaje kot neizogibno potrebne. Samo z njih pomočjo nam bo možno, živahno in za dejanjem koprnečo mladež uspešno obvarovati pred razuzdanim in podivjajočim potepanjem. Samo, ako

ji nudimo priliko izdatnega pregibanja in razvedrovanja, nam bo možno zaježiti često pogubno moč poltenosti in zabraniti pogubno pohajkovanje krčem in beznic.

Zraven tega je prirejanje primernih, mladinskim potrebam in njih naklonjenosti ugajajočih telesnih vaj za razvoj mladinskega skrbstva v obče velikega pomena, ker so gotovo v mnogih slučajih te prireditve prvo in najmočnejše sredstvo, ki mladino v prostem času vabi k skupnemu delovanju in jo tako spaja in veže v krepko združnost. Mladinske igre in telesne vaje pa tudi nemalo vplivajo na razvoj razumnosti, krepke volje in najvišjega vzgojnega smotra — značajnosti. S telesnimi vajami se razvija vsestranska samozavednost, telesne vaje razvijajo bistroumnost, razboritost in razsodnost ter vadijo v hitrem zavedanju v težkih položajih; z njimi se bistrijo čutila.

Pri mladinskih igrah gojenec lahko ravna, kolikor seveda mu ne branijo igralni predpisi in igralni red, po svoji lastni volji.

Na tak način se praktično razvijajo in vcepljajo kreposti, ki jih samo teoretski pouk nikakor ali vsaj ne s približno enakim uspehom ne more doseči; tovarištvo in združnost, spoštovanje zakonov, pravičnost in viteštvo, prostovoljno podrejanje lastnih koristi pod združne koristi, pogum in odločnost, trdnost volje in telesno vztrajnost najdemo pri vseh, ki so dovršili šolo mladostnih iger, če so bile v pravem duhu urejene.

Katere igre naj se igrajo in kako naj bodo urejene, o tem tu ne morem govoriti. To spada v podrobni načrt zavetiškega poslovanja. Samo to naj omenim, da se v prvi vrsti priporočajo v domačem kraju navadne in narodne igre. (Kolo!). Zelo hvaležno delo bi bilo, ako bi učiteljstvo take igre zbiral in jih objavljalo. Tako bi lahko nastala zbirka narodnih iger, ki bi zavetiščem izvrstno služila.¹⁾

¹⁾ Gl. Pivko Ljudevit, Telovadne igre. Prvi del. Z dvanajstimi načrti. Maribor 1911. Založil „Mariborski sokol.“ Tiskal D. Hribar v

K uredbam, ki imenitno služijo telesnemu zdravju, spadajo tudi:

Kopanje in plavanje, drsanje po ledu in sankanje. Na tople kopeli zavetišča na kmetih ne bodo smela misliti. Pač pa bi bila dolžnost zavetišč v mestih in večjih krajih, kjer se nahaja prilika za to, sprejeti tudi skupne tople kopeli v svoj načrt. Za mrzle kopeli v toplejšem letnem času pa se najde povsod v bližini primeren prostor, ob kakem potoku, ob reki, ribniku ali jezeru, kjer bi se dalo prirediti kopališče, če ga sploh dotični kraj nima, da bi se zavetiščniki lahko kopali in plavanja učili. Z ozirom na veliko zdravstveno vrednost kopanja se taka prilika ne bi smela nikoli prezreti ali zanemariti. Tudi drsanje po ledu in sankanje bi izvrstno prijalо telesni vzgoji, bi torej pospeševalo zavetiške namene in bi mu gotovo privabilо marsikaterega gojenca, ki bi sicer menda izostal.

Cvetličarstvo in vrtnarstvo. Različna dela v cvetličnjaku in na vrtu naj se opravljajo, kolikor je mogoče. Za cvetličarstvo se bodo seveda najbolj zanimala dekleta.

Različna ročna dela. Sem spadajo razna ženska ročna dela za deklice in deška ročna dela (ročna dela z lepenko, rezljanje itd.), ki se jih učitelji uče v tečajih za deška ročna dela. Pred vsem bi tukaj poudarjal vezanje

Ljubljani. — Nemška književnost je bogata na prikladnih navodilih, n. pr. Raydt, H. Spielnachmittage. Leipzig u. Berlin, Teubner 1910. — Hermann A., Ratgeber zur Einführung der Volks- und Jugendspiele. Leipzig u. Berlin 1911. — Spielregeln des technischen Ausschusses. Leipzig u. Berlin, Teubner. Heft 1. Faustball, Raffball. — Heft 2. Einfacher Fußball ohne Aufnehmen des Balles. — Heft 3. Schlagball ohne Einsenker i. t. d. — Lehner L., Schule und Jugendspiel, Heft 2. Wien 1897. K. k. Schulbücherverlag. — Schwalm R., Taschenbuch der Jugendspiele, Wien 1898. K. k. Schulbücherverlag. — Sammlung von Spielen und Wettkampfübungen für Lehrer, Turner und Schüler. 2 Aufl. Linz 1913 — Schröer H., Turnspiele für Turnvereine, Spielgesellschaften, reifere Schüler u. Schülerinnen. 2 Aufl. Leipzig 1906. Klinkhardt.

knjig in izdelovanje malih mizarskih izdelkov.¹⁾ Tudi izdelovanje različnih predmetov z žagico (Laubsägearbeiten), zbiranje prirodnin, rastlin, hroščev, metuljev i. t. d. in sestavljanje takih zbirk, opazovanje in zabeleževanje prirodnih, posebno vremenskih pojavov i. t. d. bi se smelo včasih priporočati. Veliko porabnega gradiva za ročna dela najdeš v učiteljevi knjižnici o delovni šoli.²⁾

Čitanje. O važnosti čitanja za vzgojo in omiko ni treba tratiti besed. (Prim. pod črto omenjeni Černejev sesti-vek str. 42 sl.!). Zavetiškim gojencem mora vsekakor biti na razpolago čitalnica z zbirko primernih knjig in časopisov; seveda morajo biti knjige in časopisi z vso skrbjo izbrani. Zelo bi se zanimanje za čitanje povzdignilo, če bi tu in tam celi oddelek skupno čital kako večje delo, n. pr. kako dramo z razdeljenimi vlogami, ali pa če bi čital, učitelj ali učiteljica posebno, ako ima dar, da zna lepo predavati, kako boljšo pesnitev. V spominu imam sliko I. Bogdanovskega-Bielskega, ki sem videl njen posnetek v nekem nemškem časopisu, menda je bil Reclamov „Universum“: „Nedeljsko čitanje učitelja v ruski vasi“. Majhna nizka soba, natlačeno polna ljudi. Moški in ženske, dolgobradi starci in sključene, zdelane babice poleg mladih deklet in umnih dečkov; tudi otrok ne manjka. Vsi so preprostega, kmetškega ali delavskega stanu. Pred njimi sede trije moški in dve ženski, ki so bolj po meščansko opravljeni: učiteljstvo. Eden izmed gospodov čita iz odprte knjige in gleda navdušeno na svoje občinstvo. In to občinstvo! Kakor zamaknjeni gledajo vsi, staro in mlado, na čitatelja in poslušajo s tako napetostjo, kakor da bi se bali, da jim ne bi ušla nobena beseda. To ni površna zabava, da bi minila kaka urica, to ni pouk, to je pobožnost, kar se

¹⁾ Prim. mojo opombo k Černjevemu spisu: „Kako naj se navaja mladina, da bo tudi po izstopu iz šole rada in s pridom čitala?“ Ped. Letopis XIV. str. 56 sl. Izdala Slov. Š. Matica 1914. — ²⁾ Glej: Pavel Flere, Ped. Letopis XIV. str. 7 sl.

jim čita z obraza. Pobožnejših obrazov nisem videl nikoli niti v cerkvi.

Pojdi in stori ravno tako! Seznani svoje gojence s cvetom domače poezije in ves rod ti bo hvalo pel!

Ali bi se ne dala tu in tam z gojenci v zavetišču uprizoriti tudi kaka gledališka predstava? S tako predstavo se bi gojilo zanimanje za zavetišče in gojenci bi imeli korist od nje glede spodobnega vedenja itd.

V nekaterih zavetiščih so z velikim pridom uvedli različne naprave za napeljevanje k štedljivosti in varčnosti. Najbolj preproste takšne noprave so slično urejene kakor šolske hranilnice.

Da se goji in pogloblja patriotsko čuvstvo, je zelo umestno, ako se v zavetiščih slave tudi patriotski spominski dnevi s preprosto, povzdigujočo slavnostjo.

Kakor vsaka vzgoja mora gotovo tudi zavetiška vzgoja vzgajati značaje na „*nravno-nabožni podlagi*“. V nas živi globoko hrepenenje po popolnosti in kot taka se nam prikazuje Bog, neskončno pravični in dobrotljivi. On je utelesba nravnih idej, vzgled in vzor nravnosti. Goethe odgovarja na vprašanje, kako je nravnost prišla na svet: „*po samem Bogu kakor vse drugo dobro. Nrnavnost ni plod človeškega premišljevanja, temveč je ustvarjena in prirojena lepa narava*“. Nabožna čuvstva so z nravnimi v tesni zvezi. Brez nravnosti ni vere, a brez vere tudi ni nravnosti. Vera plemeniti nravne zakone. Ker nam oznanja zmago dobrega, je od nezgode prizadetemu tolažba in opora, kadar stori pravo. Ona nam daje globoko svetovno in življensko naziranje in varuje obupa tudi tistega, ki je globoko padel v nesrečo. Diesterweg, znani pedagog, ki nikakor ni bil na glasu posebno pobožnega človeka, je govoril učiteljiščnikom pri slovesu od šole: „*Brez pobožnosti, t. j. brez verë, brez zaupanja v Boga, brez ljubezni do Njega, ki nam je najprej pokazal pravo pot, ki nas je najprej ljubil, brez zaupanja, da Bog vse najbolj*

uravna in da se vsako dobro človeško delo sme zaupati njegovemu varstvu — brez vsega tega ste brez opore in zaslombe na svetu. In vi hočete reveže vzgajati, preproste ljudi, ubožce in siromake — brez vere? Prokletstvo bi vas zadelo še v grobu namesto blagoslova. V britkih urah bede in nadloge se pokaže, kar velja. Spremljajte človeka v življenja boj, pazite, kaj mu je zvezda vodnica! Nemara njegova sposobnost iz glave računati, kote in like meriti, vse dele človeškega telesa po imenu naštetih? Ali pa poznavanje vseh tonskih načinov, vseh dvoživk, žuželk ali črvov? Te znanosti ne tolažijo očeta, ako mu sin, ki je z njimi obdarovan, v cvetu svoje starosti umira, in ne tolažijo sina, ki mu oče gineva pred njim. „Gospod nam je dal, Gospod nam je vzel“ — „Gospod napravi vse krasno“ — „In ako ravno potujem po mračni dolini, se vendar ne bojim nobene nezgode; Ti si z menoj, Tvoja podpora in Tvoje varstvo sta mi tolažba“ — takšni reki in takšna prepričanja mirijo, tolažijo, krepčajo in dajejo pogum.

Odločno poudarjamo: Vsa zavetiška vzgoja se mora vršiti na нравno-nabožni podlagi. Tudi v tem oziru nas bode gotovo svetovna vojna česa naučila. „Kdor moliti ne zna, naj se na morje poda!“ pravi naš pregovor. Recimo „Kdor moliti ne zna, naj se v vojno poda“. Kdor ne verjame, naj stopi, kjer in kadar hoče, sedaj v tem strašnem času v cerkev, osobito v nedeljo v kako mestno cerkev. Čudil se bo, koliko in kakšni ljudje napolnjujejo hišo božjo. In s kako gorečnostjo molijo! Res je in ne da se tajiti: Slovenec je in ostane vseskozi pobožne narave. Ali samo Slovenec? Le čitajmo poročila z bojišča in iz različnih krajev svoje širne domovine in tudi z inozemstva! Ginljive slike, ki jih nahajamo obilo z vseh delov sedanjega bojnega sveta, nas morajo prepričati, da nabožno čuvstvo tiči globoko v srcu vsakega dobrega človeka. Proč torej s tistimi puhlimi frazami o brezverski vzgoji, o prostem razvoju človeške osebnosti i. t. d., ki jih resen in razumen

vzgojitelj itak nikoli ni za resne smatral! „Vzgoja bodi нравно-набожна!“ je prvo in glavno vzgojno načelo ali je pravzaprav glavni znak vzgojnega smotra. Nравно-набожна — pa ne politična!

Kako naj zavetišče izpolnjuje to svojo dolžnost? Prav lahko! V prvi vrsti morajo vse naprave in prireditve biti tako urejene, da ne nasprotujejo na noben način нравно-набожни vzgoji, ki jo je šola utemeljila. Vsebinska štiva, razgovorov gojencev med seboj in z vzgojitelji, različna dejanja se morajo ujemati s tem načelom. Zavetiške prireditve osobito ne smejo gojencev nikakor ovirati v izpolnjevanju nabožnih vaj in udeležbe pri službi božji. In ne samo v negativnem zmislu, ampak tudi pozitivno ima zavetišče dolžnost, vplivati na нравно-набоžno vzgojo. V tem oziru mora biti vzgojiteljeva osebnost s svojim vplivom na gojence vzor značajnosti. Ali bi bilo umestno, da bi se zavetišče skupno udeleževalo različnih nabožnih vaj, to bi se moralo določiti za posamezne slučaje z ozirom na krajevne razmere. Vsekakor pa bi priporočal tuintam, ne pregostokrat, prosto razgovarjanje zavetiških vzgojiteljev z učenci-gojenci o različnih etskih vprašanjih. Kako se vrše taki razgovori, nam vzorno lepo kažejo Foersterjeve knjige,¹⁾ ki bi jih moral poznati vsak učitelj in vsaka učiteljica.

Č. Selci in stezosledci.²⁾

Nagnjenje in veselje do potovanja tiči pač v človeški naravi. To opazujemo pri vseh narodih, v pretekli in sedanjí dobi. Tudi Slovenci so radi potovali in potujejo tudi v sedanjem času. V srednjem veku so radi „romali“; v Rim, v Kelmorajn in celo na Špansko — v San Jago di

¹⁾ Fr. W. Foerster, *Jugendlehre*, Ein Buch für Eltern, Lehrer und Geistliche. — Isti: *Lebenskunde*, Ein Buch für Knaben und Mädchen. — Isti: *Lebensführung*, Ein Buch für junge Menschen.

²⁾ Nemški: *Wandervögel und Pfadfinder*.

Compostella — jih je privedla božja pot. In v naši dobi ni nič drugače. Na vseh znamenitih božjih potih srečamo lahko Slovenca, ne samo po ožji domačiji, ampak tudi daleč na tujem — v Marijinem Celju, Rimu, Jeruzalemu! — Kar trumoma romajo slovenski romarji. Gotovo je čestokrat pobožnost povod, ki jih vabi na dolgo pot. A brez dvombe vpliva na njih ukrep, podati se tako daleč na tuje, kolikor toliko, često menda najodločneje želja, priti v tuje kraje, videti tuja mesta, tuje ljudi, tuje šege, tuj svet i. t. d.

Odkar smo prišli do spoznanja velike vrednosti telovadbe za mladinsko vzgojo, se vedno bolj in bolj poudarja tudi važnost in pomen potovanja za telesni razvoj in za vzgojo v obče. Splošno je priznано, da rabita duh in telo po dolgem sedenju in učenju v šoli, po poklicnem delu v delavnici, v pisarni, v tvornici počitka z neoviranim gibanjem v prostem zraku. Potrebno je tudi, da se dopolnjujejo šolske in književne znanosti z opazovanjem, doživljanjem in izkušanjem, da si mladina pridobiva samostalnost, krepko voljo in značajnost. K vsemu temu izvrstno pomaga potovanje. Potovanje pa zbuja tudi ljubezen do naroda in do domačije; zakaj samo tisti, ki občuje s svojim narodom, ki svojo domovino pozna, ju ljubi in brani ter jima ostane zvest. Iz potovanja izvira tudi veselo srce, radost življenja. In veselega srca bi morala biti naša mladina. Zakaj veselje močno pospešuje telesno in duševno uspevanje, veselje daje pogum in zaupanje na vse dobro in blago, bistri in razjasnjuje čute in misli, veselje nas napravi odkritosrčne in sočutne.

„Videti je, kakor da bi veselje podvojilo človeške moči in zmožnosti, kakor da bi dalo njegovi volji in njegovemu dejanju vzlet in povznos in ga storilo srčnega in neustrašnega. Iz veselja se porajajo često veliki ukrepi in plemenita dejanja. Ono nam pomaga igranje črez težave in zoprnosti. Veselje nas plemeniti, nas stori dovzetne za

dobro, resnično in lepo, ovira nizko živalsko življenje in zbuja dobre sposobnosti. Ono nas dela dobrotljive, ljudomile in postrežljive. Ono zbližuje ljudi, pospešuje družabno občevanje in snuje prijateljske vezi. Ono vzdržuje in vodi optimizem in zabranjuje pesimizem. Zategadelj bi se morali vsi prijatelji ljudstva truditi, da bi ljudstvu pribavljali pravo, čisto veselje, zlasti pa mladini. Zakaj kakor cvetica ne more cvesti brez solnčne svetlobe, tako otrok ne more prav napredovati brez veselja. Vse plemenito in dobro se razvija v solnčni svetlobi radosti. Zategadelj bi morali mi pedagogi in vsi, ki jim je poverjena blaginja šole, kolikor moremo, veselju odpira vrata, da prihaja v pusto in tako resno šolsko poslopje. Srčno veselje je najboljši nagib k delu in tudi v težkih razmerah ne izgubi nagibnosti k delu¹. (H. Raydt ¹)

Potovanje, ki se v redu vrši, nima samo pomena za telesni razvoj, ampak ima tudi vzgojno in etsko vrednost. Potovanje množi mladini tudi znanje in spretnosti, povišuje čuvstvenost in tako človeka harmonski izobrazuje. Med potovanjem se približujeta učenec in učitelj drug drugemu in se potem bolje razumeta. Na potovanju pride mladež do spoznanja, da posameznik ne sme vselej ravnati, kakor bi ugajalo njemu, ampak da se mora vdajati celoti. Tako pride do tega, da bo vselej, kadar se mu porodi kaka želja, najprej premišljal, ali bi bilo na korist njemu in celoti, naj se li vda ali ne, in da bo šele potem ravnal, ko je razum določil njegovo voljo.

Tudi izvedeni in večči morajo postati naši popotniki. Zakaj ne bomo slepi in brez misli korakali tja v en dan, temveč učili se bomo živalstva, rastlinstva, geologije, domovinoslovja, zemljepisja; spoznavali bomo ljudske običaje,

¹) H. Raydt und Eckhardt, Das Wandern. (Kleine Schriften des Zentralaussschusses zur Förderung der Volks- und Jugendspiele in Deutschland. VII. Bd. 2. Aufl. Teubner, Leipzig.

ljudje nam bodo kazali in razkladali, kako delajo to in ono in mi jim bomo tudi malo pomagali, če bo treba.

Petje igra pri naših potovanjih veliko ulogo. Med korakanjem bomo veliko peli. Najbolj ugajajo tu koračnice, da se laže koraka. Kadar pa pridemo na kak ljubi prostorček v gozdu, na lep razgled in nas prevzame višja razpoloženost, takrat bo ugajala tudi kaka resna, bolj počasna pesem. Zelo izpodbujajo tudi različna godala: gitara, flavta, boben, piščal, trobenta, harmonika. Samo, da se ne smejo rabiti vsiljivo. Petje in godba ne smeta predolgo trajati, ampak se morata menjavati z opazovanjem narave i. t. d.

Med potovanjem hočemo biti, kolikor mogoče, neodvisni. Krčme se bomo izogibali, kar se da. V krčmi je vedno nevarnost, da si kateri udeleženec, če je tudi prepovedano, privošči na skrivnem čašico alkohola. Vsak popotnik naj si vzame s seboj kos kruha, mesa, klobaso, sira, sadja i. t. d.

Pijačo pa dobimo pri studencu — zastonj. In če bi bilo treba, si bomo skuhali kosilo sami. Naj pokažejo naši pionirji, kako znajo pripraviti ognjišče, kuharji pa svojo umetnost v pripravljanju jedi. In če se tudi vse tako ne posreči, kakor izvedenim kuharicam, nič ne de. Glad je najboljši kuhar. Gotovo se marsikateri čitatelj z veseljem spominja, kako je kot pastir na paši krompir pekel. Kako poetično opisuje Stritar, kako je znal Levstik krompir peči!

V kateri starosti naj popotujemo? Pravzaprav že v predšolski dobi, z malim otrokom je treba začeti, kajti:

Glejte košati ta hrast, hrastič očetu je bil.

Zakon prirode je tak, da iz malega zraste veliko.

(Koseski).

V tej dobi je seveda naloga staršev, da svojega malčka s seboj jemljejo na vrt, na polje in travnik, v gozd

in vinograd. V šolski dobi se začno šolski izleti, ki so iz prva bolj izprehodi, polagoma pa dobivajo značaj poučnih izletov. Tuintam se dajo napraviti med daljšimi in krajšimi počitnicami tudi daljši izleti — za 2, 3 do 8 dni. Najvažnejši čas za potovanje pa je doba med šolo in vojaško službo. V tej dobi naj bi se najbolj marljivo potovalo; v tej dobi je potreba gibanja največja.

Na ta način potujejo že v različnih društvih, v šolah in zavetiščih. V ta namen obstoje različna prenočišča za dijake in za učence. Sem spada osobito društvo, ki si nadeva ime ptičev selcev ter imajo namen, pospeševati mladinsko potovanje, buditi čut za naravno lepoto in sočuvstvo za vse, kar živi, ter dajati mladini priliko, spoznavati in priljubiti si svojo domovino in svoj narod. Selci hočejo pripomagati, da bi zrastel na telesu, na duhu in na volji krepak in zdrav rod.

Društvo je torej osnovano na isti temeljni misli kakor mnoge druge mladinske organizacije. Udeležencem se vedno nudi prilika za pobudne in poučne opravke pod milim nebom. Najprvi smotri izobraževanja so: bistrenje čutil in opazovalnosti ter pridobivanje praktičnih znanosti in spretnosti v rokodelskih, poljedelskih in drugih poslih. Pri vseh potovanjih mora vladati največja preprostost. Alkohol v vsaki obliki je vsem udeležencem strogo prepovedan.

Slične namene zasledujejo izsledovalci ali stezosledniki (Pfadfinder, Boy Scouts, L'Eclaiseur). Stezosledci so mladi ljudje, ki zasledujejo pravo pot, ne samo v naravi, ampak iščejo tudi pravo sled v zmešnjavah življenja, da bi krenili pozneje kot možje, krepki na duhu in na telesu, s svojim narodom na pravo pot v državi. Uporabne in vrle državljane vzgajati je njih namen. Oni iščejo sredstva in poti, kako bi mladino telesno jačili, jo navajali na naravno življenje, jo varovali pred pohabljenjem njenega zdravja, jo ohranili zadovoljno in za vojaštvo sposobno;

kako bi jo navduševali za vse dobro in lepo, jo pripravljali na njene državljanske dolžnosti, vzbujali njeno ljubezen do domovine in očetnjave, skratka: kako bi jo vzgajalo za vrle može, ki so kos vsem položajem življenja ter veselo in vestno izpolnjujejo svoje dolžnosti.

Izsledovalci pazijo torej na te-le točke :

1. Na zdravoslovje in negovanje telesa. „Devet desetih naše sreče je odvisno samo od zdravja“, pravi Schopenhauer. Vsled bolezni hirajo celo vrline našega duha, srca in naše čudi (temperamenta); od bolnega človeka ne moremo pričakovati uspešnega, telesnega in duševnega dela. Zategadelj ima zdravnik pri izsledovalcih jako važno nalogo (pouk o zdravju, kako se je varovati bolezni. Alkohol, nikotin!). Zdravnik poučuje tudi, kako moramo s ponesrečencem ravnati pri nezgodah, zakaj izsledovalec mora tudi opravljati službo Samaritana. Ob enem z zdravoslovjem se poučuje tudi nauk o negovanju telesa (snažnost, obleka, varovanje oči, zobovja i. t. d.).

2. Krepcanje telesa. Boljše dote za življenje človeku ne moremo dati, nego zdravo, krepko telo, ki je kos vsem opravkom in nevarnostim. Zategadelj je telesno urjenje jedro izsledovalčevega življenja: telovadba, šport, igre, potovanje, kopanje, plavanje, drsanje, sankanje in druge telesne vaje na prostem zraku se morajo marljivo vršiti.

Najvažnejše pa je potovanje. Potovanje krepi mišice in kite, srce in pljuča ter zbuja radost in zadovoljnost. Izsledovalcu pa potovanje ne sme biti samo telesno urjenje, nego mu bodi tudi učilnica za življenje. Potovanje naj oživlja čut za prirodo in pomnožuje ljubezen do domovine ter naj služi zemljepisnemu, prirodopisnemu in gospodinjškemu preiskavanju. Priroda ponuja tisočerno veselje tistemu, ki ga išče in z gorkim srcem vstopi v njeno svetišče. Ven torej z mladino v prosto prirodo, da bo tam gledala, opazovala, poslušala, se učila in igrala ter z veselo navdušenostjo vriskala in pela!

Kako naj se to zgodi? Najprej pusti, naj krasota narave učinkuje na mlado srce: drevo in vsaka rastlina z obliko in barvo, živali in ljudje s svojim dejanjem in nehanjem. Vse to daje dovolj povodov opazovanju in poučevanju, budi ljubezen do vsega, kar leta in pleza; navaja dečke na željo, da bi sami zidali, gojili in varovali. Dočim sicer nemarno gredo mimo mnogih reči, se sedaj navajajo, na vse paziti in o vsem premišljevati. Tako si bistrijo svoje čute na nepričakovan način, vidijo in slišijo mnogo več, nego brezmiselni in brezbržni pohajkovalci, ki hodijo kakor v sanjah tja v en dan. Oni postanejo varuhi gozdov in polja, prijatelji vrtnarstva in varstva živali.

Taki mladeniči bodo pri poznejših igrah pazili na polje in ne bodo po nepotrebem kvarili setve in gozda.

Med različnimi igrami imajo prednost vojne in pokrajinske igre (Kriegs- und Geländespiele), o katerih bom govoril na drugem mestu.

3. Mladeniški dom. Po takih izletih in potovanjih se bo mladina gotovo vesela in polna radosti do dela vračala na dom. Izsledovalcem je treba torej primerneга zbirališča, kamor se zatekajo po napornih vajah na planem in kadar jim vreme ali druge razmere ne dovoljujejo, da bi bivali na prostem. Dom mora biti ljub prostor, prostor različnih udobnosti, kjer nahaja vsak izsledovalec družbo tovarišev in dobrohotnih, postrežljivih svetovalcev ter so mu pripomočki na razpolago, kjer vlada plemenita družabnost in se nahaja prilika nežnočutni zabavi (deklamacija, petje, godba). Tukaj so mladeničem orodja na razpolago, poročila o tehničnih napredkih, iznajdbah i. t. d., ki jim omogočajo nadaljnjo izobrazbo v lastnem poklicu in jih seznanjajo z drugimi poklici; tukaj se poučujejo o rečeh in dogodkih, ki jih rabijo kot državljani.

Pravi mož mora tudi znati dobro gospodariti. Zategadelj je treba izsledovalce ne samo poučevati, kako naj oskrbujejo svoje premoženje, temveč tudi, kako naj

štedijo in kako naj plodonosno nalagajo, kar so prihranili; tudi to se bo moralo praktično izvrševati.

V obče se lahko opravljajo vsa različna opravila, ki smo jih našteji pri mladinskih zavetiščih in tudi marsikatera druga na domu izsledovalcev.

Vodilna misel vsega dejanja in nehanja izsledovalcev pa mora biti vselej: vse za narod in očetnjava, za cesarja in za Boga!

Deset zapovedi izsledovalcev, ki so malone povsod enake, se glase:

1. Na izsledovalčevo čast se moraš lahko vselej neomahljivo zanašati.

2. Izsledovalec je zvest svojemu vladarju, cesarju, narodu in Bogu.

3. Izsledovalec mora svojemu bližnjiku biti na korist in na pomoč. On mora vedno pripravljen biti, ponesrečencem pomagati, in ako je mogoče, jim rešiti življenje. Vsak dan naj bi si prizadeval, vsaj enemu svojih bližnjikov storiti kaj na ljubo.

4. Izsledovalec je prijatelj vseh svojih bližnjikov, brat vsakega tovariša izsledovalca, katerega koli stanu je.

5. Izsledovalec je hvaležen in vljuden.

6. Izsledovalec je proti živalim blag in dobrohoten.

7. Izsledovalec se pokori svojemu voditelju brez ugovora.

8. Izsledovalec je vedno vesel in dobre volje.

9. Izsledovalec je štedljiv.

10. Izsledovalec varuje čistost na svojem telesu, v mislih, besedah in dejanjih.

Izsledovalci so navadno tako razdeljeni, da jih tvori po 6—10 četo, ki jo vodi četovodja; 3—4 čete tvorijo vod, ki mu zapoveduje bojni mojster (Feldmeister), 3—4 vodi pa stotnijo pod poveljstvom višjega bojnega mojstra (bojni nadmojster). Najvišje vodstvo ima glavni bojni mojster, ki ga podpirajo, če je treba, zvezni in deželni bojni mojstri.

Iz malih podatkov, ki sem jih navedel, je razvidno, da zasledujejo izsledovalci v obče iste smotre kakor zavetišča: s soglasnim izobraževanjem mladine na duši in na telesu vzgajati vrle može in dobre patriote. Tudi oblika vzgoje je v obče ista, samo da menda izsledovalci bolj poudarjajo potovanje nego zavetišča.

„Mi torej lahko z veseljem pozdravljamo to stremljenje“ — tako končuje vladni svetnik Fr. Schiffner svoje predavanje o smotru in nalogi izsledovalcev izven šole na že omenjenem tečaju — „posebno vi, častiti moji tovariši, zakaj vi ste, rekel bi, tudi izsledovalci na polju mladinske skrbi. Zato vam kličem na zadnje samo še: Srečen pot pri vašem stremljenju!“ — S temi besedami sklepam tudi jaz ta odstavek.

D. Vojaška priprava mladine in domovinska vzgoja.

O vojaškem vežbanju v deških zavetiščih v šoloobvezni starosti smo že govorili na prejšnjem mestu ter smo namignili, kako stališče je zavzemalo učiteljstvo nasproti zavetiščem „z vojaškim vmetkom ali volkom („Horde mit militärischem Einschlag“). Istotako smo omenili, kako je sedanja vojna vplivala na sodbo o potrebi vojaške priprave osobito v merodajnih krogih ter smo poudarjali, da bo spadala ta priprava poglavitno v dobo 14—20 let, torej v zašolsko dobo. Šola bo imela nalogo, prevzeti samo nekatere začetne vaje. Kako se bo uredila vojaška priprava za mladino, ki ne obiskuje višjih, srednjih in visokih šol, osobito za mladino na deželi, o tem se danes še ne more govoriti. A gotovo je, da bo imelo pri tej pripravi učiteljstvo, zlasti učitelji vojaki in med njimi v prvi vrsti častniki, veliko vlogo. Zakaj to stoji že sedaj, da ta vojaška priprava ne bo smela biti zgolj telesno urjenje in brezmiselno vežbarenje, takozvani vojaški „dril“, ampak bo morala vojaška priprava stremiti tudi za vzgojevalnimi smotri.

Zaradi aktualnosti tega vprašanja in zaradi tesnega stika med vojaško pripravo mladine in med mladinsko oskrbo se nam zdi umestno, da se na tem mestu že nekoliko pobavimo z vojaško pripravo mladine.

Kaj torej hoče vojaška priprava mladine? V prvi vrsti si stavi nalogo, obvarovati mladino telesnega propada. Izkušnja uči, da število za vojaščino sposobnih mladeničev strašno pada. To je zelo resna stvar, ki jo čutimo zlasti pri nas v Avstriji. K temu pristopa naraščanje umrljivosti, bolezni, zločinstev, sami nevarni znaki, ki so v zvezi s splošnim propadom telesnih in duševnih kakovosti ljudstva. Osobito v velikih mestih hiti in drevi življenje brezobzirno; a tudi na deželi prepaja bolj in bolj tudi krepke korenjake, cela plemena in stanove občni strup, ki izvira iz poželjivosti, brezvestnosti in mehkuznosti. Drugi vzrok za uvedbo vojaške priprave mladine smo omenili že zgoraj; to je želja narodova, da se skrajša doba vojaške obvezne službe, in pa združenje sistema stalne vojske s sistemom narodnih brambovcev. (Gl. str. 33!). Ako naj se skrajša doba vojaškega službovanja od 3 na 2 ali pa celo na 1 leto in ako bo treba ob največji nevarnosti poklicati tudi državljane k orožju, ki niso nikoli služili kot vojaki, potem je neobhodno potrebno, da vsakega državljana izučimo v najpotrebnejših vojaških opravkih. Tretji vzrok pa je ta, da vojaška priprava nikakor ne namerava, mladeniče zgolj telesno vzgajati, temveč ona hoče tudi izobraževati duh, ona hoče splošno vzgajati in torej pomagati pri zamašenju tiste vrzeli v vzgoji naše mladine, ki nastane med 14. letom do 20. leta in ki je, kakor smo dokazali, glavni vzrok mnogih neuspehov; vojaška priprava ima bistveno iste namene, katere imajo mladeniška zavetišča.

In kako naj se to doseže? „Mladost se mora dečkom ohraniti. Mladost s svojimi ideali in s svojo romantiko“,

odgovarja stotnik Makso Schönowsky pl. Schöngries.¹⁾ „Menda sem izgovoril pravo besedo: romantika! Romantika nasprotuje čudovito življenju vaje, ki dela za zasluzek, ki je šest dni zaprt in sedmi dan srka v beznici in na plesišču v polnih požirkih, kar mu vsak dan krajša veselje v življenju“. Mladina je vedno zraven, kjer koli zasledi romantiko. Kdo se ne spominja z radostjo, kako smo se v mladih letih radi igrali Indijance, biriče, roparje in žandarje, berače in skrivače in posebno vojake? Ker izmed vseh poklicev in vseh stanov vojaštvo predstavlja največ romantike, vedno nekaj vleče mladež k vojaku. To ni morda slučajna prikazen. Ona je globoko ukoreninjena v mladostni psihi. Vojaški stan je najbolj mladosten izmed vseh poklicev.

Sovražnik mladine je suhoparnost, njen največji prijatelj je domiselnost, iluzija. Ni nobene igre brez iluzije. Vzgojiteljeva naloga je torej ta, da modro izkorišča iluzijo, da pridobi iz igre dragocene lastnosti za življenje. Dečki korakajo, se vezbajo, ukazujejo, defilirajo — igrajo se vojake. Dobro. To je seveda samo igra, pri kateri se baš najmanjši najbolj postavljajo. A pri tem se navzamejo ob enem tudi nekoliko vojaške romantike. In to jim je na korist. Zategadelj je to vojaško igrakanje, kakor se je vršilo od začetka v vojaški osnovanih deških zavetiščih, sicer še prav prvotna oblika telesne mladeniške vzgoje z vojaškim vmetkom; a to ima že v sebi kal daljšega razvoja. Zakaj nehote se začne deček, ki se pridno igra vojake, vojaški držati in postavljati, ne le pri igri, ampak tudi v življenju. On se uči vdajati se, neprijetnim razmeram se prilagodovati, višji volji se podrejati. In z igrsko romantiko sprejema nevede mnogokaj od pravega vojaka: vdanost, tovarišstvo, spoštovanje oblasti, ljubezen do domovine.

¹⁾ „Der militärische Einschlag bei der körperlichen Erziehung der schulbesuchenden Jugend.“ Predavanje v večkrat omenjenem tečaju.

To prvotno igrakkanje — samo zaradi igranja — je krenilo sedaj celo na novi tir. Namesto igranja je stopilo resno delo z resnimi smotri: jačenje narodove sile, dviganje posameznika.

Beseda „vojaški vmetek“ mrzi tistemu, ki razmer ne pozna. Iz preteklih časov je spomin na „kamašne“ še tako živ, da ga kar strese, kadar na to misli, če ni dobro poučen. Vsakojake nejasne predstave o drilu in prisiljevanju se mu vrivajo.

To pa ni tako. Danes se zahteva od vojaka vse kaj drugega nego vežbanje za parado. Tisoč slučajev je, kjer mora vojak samostalno nastopiti, kot misleč, preudarjajoč človek. Zato ga je treba vaditi, da bistro vidi in sliši, da opazuje in misli. Današnje bojevanje zahteva toliko od bojevnika, da mora človek, ki je količkaj izurjen za boj, tudi če ni nikoli stal pred sovražnikom, sam ob sebi postati mož, ki bo vedel v življenju možato nastopati.

Naravno je, da bi kazalo, nedvomne koristi današnje vojaške vzgoje že za naprej mladini zagotoviti. V tem smislu je razumeti vojaški vmetek pri telesni mladinski vzgoji. Nič mu ni bolj tuje, nego dril in paradiranje. Ničesar ne namerava bolj, nego sodelovanje pri vzgojevalnem delu šole.

V čem naj bi se torej pokazal ta vojaški vmetek pri telesni mladinski vzgoji? Najprej v vnanjih oblikah. Resnično je vplival vojaški vežbovnik nekoliko na novi učni načrt za telovadbo na srednjih šolah in bo brez dvoma tudi vplival na učni načrt za telovadbo na ljudski in meščanski šoli.

Držanje, točnost gibanja, krepkost in odločnost, lahke uvrstilne vaje, nekatera kretanja v sklenjeni obliki so na zadnje samo nadomestila za druge telovadne vaje. Saj služijo istemu smotru kakor redovne vaje in oblika bi bila naposled gotovo postranska reč, ako ne bi imela sprejeta vojaška oblika te prednosti, da baš ona mladini

najbolj ugaja. Te vaje bi se torej lahko uvedle že v šolski dobi in se združile s telovadbo.

Največjega pomena pa je vojaški vmetek pri mladinskih igrah. K igri spada poleg neobhodne iluzije še nekaj. To je vprašanje nadvladanja: kdo je močnejši? preudarnejši? spretnejši? Saj se za to dečki tako radi rujejo. Ako jih pustimo, naj se rujejo, nastane pretep. Ako pa ruvanje nekako uredimo, nastane plemenita tekma, šport, bodi si boritev z meči ali brez mečev, boksanje, žoganje ali kakor se mu že pravi. Ako pa se to medsebojno tekmovanje duševnih ali telesnih moči uravna z upoštevanjem bojne iluzije, nastanejo bojne, pokrajinske in stezosledne igre — igre z vojaškim vmetkom ali votkom.

Takšne igre se dado seveda urediti na različne načine. Samo en primer! — Ako potujemo z dečki več ur, ne zadostuje opazovanje prirode, da bi pozabili na telesni napor. Dajmo našemu potovanju nekak smoter, recimo, da je od pravočasnega prihoda na določenem mestu odvisna kaka korist! Kaj je naravnejše, kaj bi bilo dečkom primernejše, nego če rečemo, da si hočemo misliti, da smo v vojni, da so vsi vkup oddelek vojakov? Potovanje se vrši v pokrajini, ki jo sovražnik vznemirja. Takoj se zbudi pozornost vsakega posameznika in ostane čujoča; nastane neka napetost, ki se lahko stopnjuje do mrzličnosti in stori, da dečki pozabijo na vsak trud, na glad, žejo in utrujenost. „Kako napravimo, da nas sovražnik ne vidi?“

K temu je treba bistriti oči, da sovražnika prej zapazimo, nego on nas. „Videti“ se je treba učiti. Samo z mnogimi vajami dobimo v tem spretnost. Torej mnogo vaj v gledanju! Le-te pa lahko vpletemo kot odmore med potovanjem. Ceste in poti se lahko pregledajo. Ako pa voditelj igre na skrivnem nekaterim dečkom naroči, naj se na tihem izmuznejo in pritihočepijo od kake točke,

ljudje nam bodo kazali in razkladali, kako delajo to in ono in mi jim bomo tudi malo pomagali, če bo treba.

Petje igra pri naših potovanjih veliko ulogo. Med korakanjem bomo veliko peli. Najbolj ugajajo tu koračnice, da se laže koraka. Kadar pa pridemo na kak ljubi prostorček v gozdu, na lep razgled in nas prevzame višja razpoloženost, takrat bo ugajala tudi kaka resna, bolj počasna pesem. Zelo izpodbujajo tudi različna godala: gitara, flavta, boben, piščal, trobenta, harmonika. Samo, da se ne smejo rabiti vsiljivo. Petje in godba ne smeta predolgo trajati, ampak se morata menjavati z opazovanjem narave i. t. d.

Med potovanjem hočemo biti, kolikor mogoče, neodvisni. Krčme se bomo izogibali, kar se da. V krčmi je vedno nevarnost, da si kateri udeleženec, če je tudi prepovedano, privošči na skrivnem čašico alkohola. Vsak popotnik naj si vzame s seboj kos kruha, mesa, klobaso, sira, sadja i. t. d.

Pijačo pa dobimo pri studencu — zastonj. In če bi bilo treba, si bomo skuhali kosilo sami. Naj pokažejo naši pionirji, kako znajo pripraviti ognjišče, kuharji pa svojo umetnost v pripravljanju jedi. In če se tudi vse tako ne posreči, kakor izvedenim kuharicam, nič ne de. Glad je najboljši kuhar. Gotovo se marsikateri čitatelj z veseljem spominja, kako je kot pastir na paši krompir pekel. Kako poetično opisuje Stritar, kako je znal Levstik krompir peči!

V kateri starosti naj popotujemo? Pravzaprav že v predšolski dobi, z malim otrokom je treba začeti, kajti:

Glejte košati ta hrast, hrastič očetu je bil.

Zakon prirode je tak, da iz malega zraste veliko.

(Koseski).

V tej dobi je seveda naloga staršev, da svojega maliča s seboj jemljejo na vrt, na polje in travnik, v gozd

in vinograd. V šolski dobi se začno šolski izleti, ki so iz prva bolj izprehodi, polagoma pa dobivajo značaj poučnih izletov. Tuintam se dajo napraviti med daljšimi in krajšimi počitnicami tudi daljši izleti — za 2, 3 do 8 dni. Najvažnejši čas za potovanje pa je doba med šolo in vojaško službo. V tej dobi naj bi se najbolj marljivo potovalo; v tej dobi je potreba gibanja največja.

Na ta način potujejo že v različnih društvih, v šolah in zavetiščih. V ta namen obstoje različna prenočišča za dijake in za učence. Sem spada osobito društvo, ki si nadeva ime ptičev selcev ter imajo namen, pospeševati mladinsko potovanje, buditi čut za naravno lepoto in sočuvstvo za vse, kar živi, ter dajati mladini priliko, spoznavati in priljubiti si svojo domovino in svoj narod. Selci hočejo pripomagati, da bi zrastel na telesu, na duhu in na volji krepak in zdrav rod.

Društvo je torej osnovano na isti temeljni misli kakor mnoge druge mladinske organizacije. Udeležencem se vedno nudi prilika za pobudne in poučne opravke pod milim nebom. Najprvi smotri izobraževanja so: bistenje čutil in opazovalnosti ter pridobivanje praktičnih znanosti in spretnosti v rokodelskih, poljedelskih in drugih poslih. Pri vseh potovanjih mora vladati največja preprostost. Alkohol v vsaki obliki je vsem udeležencem strogo prepovedan.

Slične namene zasledujejo izsledovalci ali stezosledniki (Pfadfinder, Boy Scouts, L'Eclaiseur). Stezosledci so mladi ljudje, ki zasledujejo pravo pot, ne samo v naravi, ampak iščejo tudi pravo sled v zmešnjavah življenja, da bi krenili pozneje kot možje, krepki na duhu in na telesu, s svojim narodom na pravo pot v državi. Uporabne in vrle državljane vzgajati je njih namen. Oni iščejo sredstva in poti, kako bi mladino telesno jačili, jo navajali na naravno življenje, jo varovali pred pohabljenjem njenega zdravja, jo ohranili zadovoljno in za vojaštvo sposobno;

kako bi jo navduševali za vse dobro in lepo, jo pripravljali na njene državljanske dolžnosti, vzbujali njeno ljubezen do domovine in očetnjave, skratka: kako bi jo vzgajalo za vrle može, ki so kos vsem položajem življenja ter veselo in vestno izpolnjujejo svoje dolžnosti.

Izsledovalci pazijo torej na te-le točke :

1. Na zdravoslovje in negovanje telesa. „Devet desetín naše sreče je odvisno samo od zdravja“, pravi Schopenhauer. Vsled bolezni hirajo celo vrline našega duha, srca in naše čudi (temperamenta); od bolnega človeka ne moremo pričakovati uspešnega, telesnega in duševnega dela. Zategadelj ima zdravnik pri izsledovalcih jako važno nalogo (pouk o zdravju, kako se je varovati bolezni. Alkohol, nikotin!). Zdravnik poučuje tudi, kako moramo s ponesrečencem ravnati pri nezgodah, zakaj izsledovalec mora tudi opravljati službo Samaritana. Ob enem z zdravoslovjem se poučuje tudi nauk o negovanju telesa (snažnost, obleka, varovanje oči, zobovja i. t. d.).

2. Krepčanje telesa. Boljše dote za življenje človeku ne moremo dati, nego zdravo, krepko telo, ki je kos vsem opravkom in nevarnostim. Zategadelj je telesno urjenje jedro izsledovalčevega življenja: telovadba, šport, igre, potovanje, kopanje, plavanje, drsanje, sankanje in druge telesne vaje na prostem zraku se morajo marljivo vršiti.

Najvažnejše pa je potovanje. Potovanje krepi mišice in kite, srce in pljuča ter zbuja radost in zadovoljnost. Izsledovalcu pa potovanje ne sme biti samo telesno urjenje, nego mu bodi tudi učilnica za življenje. Potovanje naj oživilja čut za prirodo in pomnožuje ljubezen do domovine ter naj služi zemljepisnemu, prirodopisnemu in gospodinjškemu preiskavanju. Priroda ponuja tisočerno veselje tistemu, ki ga išče in z gorkim srcem vstopi v njeno svetišče. Ven torej z mladino v prosto prirodo, da bo tam gledala, opazovala, poslušala, se učila in igrala ter z veselo navdušenostjo vriskala in pela!

Kako naj se to zgodi? Najprej pusti, naj krasota narave učinkuje na mlado srce: drevo in vsaka rastlina z obliko in barvo, živali in ljudje s svojim dejanjem in nehanjem. Vse to daje dovolj povodov opazovanju in poučevanju, budi ljubezen do vsega, kar leta in pleza; navaja dečke na željo, da bi sami zidali, gojili in varovali. Dočim sicer nemarno gredo mimo mnogih reči, se sedaj navajajo, na vse paziti in o vsem premišljevati. Tako si bistrijo svoje čute na nepričakovan način, vidijo in slišijo mnogo več, nego brezmiselni in brezbržni pohajkovalci, ki hodijo kakor v sanjah tja v en dan. Oni postanejo varuhi gozdov in polja, prijatelji vrtnarstva in varstva živali.

Taki mladeniči bodo pri poznejših igrah pazili na polje in ne bodo po nepotrebnem kvarili setve in gozda.

Med različnimi igrami imajo prednost vojne in pokrajinske igre (Kriegs- und Geländespiele), o katerih bom govoril na drugem mestu.

3. Mladeniški dom. Po takih izletih in potovanjih se bo mladina gotovo vesela in polna radosti do dela vračala na dom. Izsledovalcem je treba torej primerneга zbirališča, kamor se zatekajo po napornih vajah na planem in kadar jim vreme ali druge razmere ne dovoljujejo, da bi bivali na prostem. Dom mora biti ljub prostor, prostor različnih udobnosti, kjer nahaja vsak izsledovalec družbo tovarišev in dobrohotnih, postrežljivih svetovalcev ter so mu pripomočki na razpolago, kjer vlada plemenita družabnost in se nahaja prilika nežnočutni zabavi (deklamacija, petje, godba). Tukaj so mladeničem orodja na razpolago, poročila o tehničnih napredkih, iznajdbah i. t. d., ki jim omogočajo nadaljnjo izobrazbo v lastnem poklicu in jih seznanjajo z drugimi poklici; tukaj se poučujejo o rečeh in dogodkih, ki jih rabijo kot državljani.

Pravi mož mora tudi znati dobro gospodariti. Zategadelj je treba izsledovalce ne samo poučevati, kako naj oskrbujejo svoje premoženje, temveč tudi, kako naj

štedijo in kako naj plodonosno nalagajo, kar so prihranili; tudi to se bo moralo praktično izvrševati.

V obče se lahko opravljajo vsa različna opravila, ki smo jih našteali pri mladinskih zavetiščih in tudi marsikatera druga na domu izsledovalcev.

Vodilna misel vsega dejanja in nehanja izsledovalcev pa mora biti vselej: vse za narod in očetnjavo, za cesarja in za Boga!

Deset zapovedi izsledovalcev, ki so malone povsod enake, se glase:

1. Na izsledovalčevo čast se moraš lahko vselej neomahljivo zanašati.

2. Izsledovalec je zvest svojemu vladarju, cesarju, narodu in Bogu.

3. Izsledovalec mora svojemu bližnjiku biti na korist in na pomoč. On mora vedno pripravljen biti, ponesrečencem pomagati, in ako je mogoče, jim rešiti življenje. Vsak dan naj bi si prizadeval, vsaj enemu svojih bližnikov storiti kaj na ljubo.

4. Izsledovalec je prijatelj vseh svojih bližnjikov, brat vsakega tovariša izsledovalca, katerega koli stanu je.

5. Izsledovalec je hvaležen in vljuden.

6. Izsledovalec je proti živalim blag in dobrohoten.

7. Izsledovalec se pokori svojemu voditelju brez ugovora.

8. Izsledovalec je vedno vesel in dobre volje.

9. Izsledovalec je štedljiv.

10. Izsledovalec varuje čistost na svojem telesu, v mislih, besedah in dejanjih.

Izsledovalci so navadno tako razdeljeni, da jih tvori po 6—10 četo, ki jo vodi četovodja; 3—4 čete tvorijo vod, ki mu zapoveduje bojni mojster (Feldmeister), 3—4 vodi pa stotnijo pod poveljstvom višjega bojnega mojstra (bojni nadmojster). Najvišje vodstvo ima glavni bojni mojster, ki ga podpirajo, če je treba, zvezni in deželni bojni mojstri.

Iz malih podatkov, ki sem jih navedel, je razvidno, da zasledujejo izsledovalci v obče iste smotre kakor zavetišča: s soglasnim izobraževanjem mladine na duši in na telesu vzgajati vrle može in dobre patriote. Tudi oblika vzgoje je v obče ista, samo da menda izsledovalci bolj poudarjajo potovanje nego zavetišča.

„Mi torej lahko z veseljem pozdravljamo to stremljenje“ — tako končuje vladni svetnik Fr. Schiffner svoje predavanje o smotru in nalogi izsledovalcev izven šole na že omenjenem tečaju — „posebno vi, častiti moji tovariši, zakaj vi ste, rekel bi, tudi izsledovalci na polju mladinske skrbi. Zato vam kličem na zadnje samo še: Srečen pot pri vašem stremljenju!“ — S temi besedami sklepam tudi jaz ta odstavek.

D. Vojaška priprava mladine in domovinska vzgoja.

O vojaškem vežbanju v deških zavetiščih v šoloobvezni starosti smo že govorili na prejšnjem mestu ter smo namignili, kako stališče je zavzemalo učiteljstvo nasproti zavetiščem „z vojaškim vmetkom ali volkom („Horde mit militärischem Einschlag“). Istotako smo omenili, kako je sedanja vojna vplivala na sodbo o potrebi vojaške priprave osobito v merodajnih krogih ter smo poudarjali, da bo spadala ta priprava poglavitno v dobo 14—20 let, torej v zašolsko dobo. Šola bo imela nalogo, prevzeti samo nekatere začetne vaje. Kako se bo uredila vojaška priprava za mladino, ki ne obiskuje višjih, srednjih in visokih šol, osobito za mladino na deželi, o tem se danes še ne more govoriti. A gotovo je, da bo imelo pri tej pripravi učiteljstvo, zlasti učitelji vojaki in med njimi v prvi vrsti častniki, veliko vlogo. Zakaj to stoji že sedaj, da ta vojaška priprava ne bo smela biti zgolj telesno urjenje in brezmiselno vežbarenje, takozvani vojaški „dril“, ampak bo morala vojaška priprava stremiti tudi za vzgojevalnimi smotri.

Zaradi aktualnosti tega vprašanja in zaradi tesnega stika med vojaško pripravo mladine in med mladinsko oskrbo se nam zdi umestno, da se na tem mestu že nekoliko pobavimo z vojaško pripravo mladine.

Kaj torej hoče vojaška priprava mladine? V prvi vrsti si stavi nalogo, obvarovati mladino telesnega propada. Izkušnja uči, da število za vojaščino sposobnih mladeničev strašno pada. To je zelo resna stvar, ki jo čutimo zlasti pri nas v Avstriji. K temu pristopa naraščanje umrljivosti, bolezni, zločinstev, sami nevarni znaki, ki so v zvezi s splošnim propadom telesnih in duševnih kakovosti ljudstva. Osobito v velikih mestih hiti in drevi življenje brezobzirno; a tudi na deželi prepaja bolj in bolj tudi krepke korenjake, cela plemena in stanove občni strup, ki izvira iz poželjivosti, brezvestnosti in mehkužnosti. Drugi vzrok za uvedbo vojaške priprave mladine smo omenili že zgoraj; to je želja narodova, da se skrajša doba vojaške obvezne službe, in pa združenje sistema stalne vojske s sistemom narodnih brambovcev. (Gl. str. 33!). Ako naj se skrajša doba vojaškega službovanja od 3 na 2 ali pa celo na 1 leto in ako bo treba ob največji nevarnosti poklicati tudi državljane k orožju, ki niso nikoli služili kot vojaki, potem je neobhodno potrebno, da vsakega državljana izučimo v najpotrebnejših vojaških opravkih. Tretji vzrok pa je ta, da vojaška priprava nikakor ne namerava, mladeniče zgolj telesno vzgajati, temveč ona hoče tudi izobraževati duh, ona hoče splošno vzgajati in torej pomagati pri zamašenju tiste vrzeli v vzgoji naše mladine, ki nastane med 14. letom do 20. leta in ki je, kakor smo dokazali, glavni vzrok mnogih neuspehov; vojaška priprava ima bistveno iste namene, katere imajo mladeniška zavetišča.

In kako naj se to doseže? „Mladost se mora dečkom ohraniti. Mladost s svojimi ideali in s svojo romantiko“,

odgovarja stotnik Makso Schönowsky pl. Schöngries.¹⁾ „Menda sem izgovoril pravo besedo: romantika! Romantika nasprotuje čudovito življenju vaje, ki dela za zasluzek, ki je šest dni zaprt in sedmi dan srka v beznici in na plesišču v polnih požirkih, kar mu vsak dan krajša veselje v življenju“. Mladina je vedno zraven, kjer koli zasledi romantiko. Kdo se ne spominja z radostjo, kako smo se v mladih letih radi igrali Indijance, biriče, roparje in žandarje, berače in skrivače in posebno vojake? Ker izmed vseh poklicev in vseh stanov vojaštvo predstavlja največ romantike, vedno nekaj vleče mladež k vojaku. To ni morda slučajna prikazen. Ona je globoko ukoreninjena v mladostni psihi. Vojaški stan je najbolj mladosten izmed vseh poklicev.

Sovražnik mladine je suhoparnost, njen največji prijatelj je domiselnost, iluzija. Ni nobene igre brez iluzije. Vzgojiteljeva naloga je torej ta, da modro izkorišča iluzijo, da pridobi iz igre dragocene lastnosti za življenje. Dečki korakajo, se vežbajo, ukazujejo, defilirajo — igrajo se vojake. Dobro. To je seveda samo igra, pri kateri se baš najmanjši najbolj postavljajo. A pri tem se navzamejo ob enem tudi nekoliko vojaške romantike. In to jim je na korist. Zategadelj je to vojaško igrakanje, kakor se je vršilo od začetka v vojaški osnovanih deških zavetiščih, sicer še prav prvotna oblika telesne mladeniške vzgoje z vojaškim vmetkom; a to ima že v sebi kal daljšega razvoja. Zakaj nehote se začne deček, ki se pridno igra vojake, vojaški držati in postavljati, ne le pri igri, ampak tudi v življenju. On se uči vdajati se, neprijetnim razmeram se prilagodovati, višji volji se podrežati. In z igrsko romantiko sprejema nevede mnogokaj od pravega vojaka: vdanost, tovarišstvo, spoštovanje oblasti, ljubezen do domovine.

¹⁾ „Der militärische Einschlag bei der körperlichen Erziehung der schulbesuchenden Jugend.“ Predavanje v večkrat omenjenem tečaju.

To prvotno igračkanje — samo zaradi igranja — je krenilo sedaj celo na novi tir. Namesto igranja je stopilo resno delo z resnimi smotri: jačenje narodove sile, dviganje posameznika.

Beseda „vojaški vmetek“ mrzi tistemu, ki razmer ne pozna. Iz preteklih časov je spomin na „kamašne“ še tako živ, da ga kar strese, kadar na to misli, če ni dobro poučen. Vsakojake nejasne predstave o drilu in prisiljevanju se mu vrivajo.

To pa ni tako. Danes se zahteva od vojaka vse kaj drugega nego vežbanje za parado. Tisoč slučajev je, kjer mora vojak samostalno nastopiti, kot misleč, preudarjajoč človek. Zato ga je treba vaditi, da bistro vidi in sliši, da opazuje in misli. Današnje bojevanje zahteva toliko od bojevnika, da mora človek, ki je količkaj izurjen za boj, tudi če ni nikoli stal pred sovražnikom, sam ob sebi postati mož, ki bo vedel v življenju možato nastopati.

Naravno je, da bi kazalo, nedvomne koristi današnje vojaške vzgoje že za naprej mladini zagotoviti. V tem smislu je razumeti vojaški vmetek pri telesni mladinski vzgoji. Nič mu ni bolj tuje, nego dril in paradiranje. Ničesar ne namerava bolj, nego sodelovanje pri vzgojevalnem delu šole.

V čem naj bi se torej pokazal ta vojaški vmetek pri telesni mladinski vzgoji? Najprej v vnanjih oblikah. Resnično je vplival vojaški vežbovnik nekoliko na novi učni načrt za telovadbo na srednjih šolah in bo brez dvoma tudi vplival na učni načrt za telovadbo na ljudski in meščanski šoli.

Držanje, točnost gibanja, krepkost in odločnost, lahke uvrstilne vaje, nekatera kretanja v sklenjeni obliki so na zadnje samo nadomestila za druge telovadne vaje. Saj služijo istemu smotru kakor redovne vaje in oblika bi bila naposled gotovo postranska reč, ako ne bi imela sprejeta vojaška oblika te prednosti, da baš ona mladini

najbolj ugaja. Te vaje bi se torej lahko uvedle že v šolski dobi in se združile s telovadbo.

Največjega pomena pa je vojaški vmetek pri mladinskih igrah. K igri spada poleg neobhodne iluzije še nekaj. To je vprašanje nadvladanja: kdo je močnejši? preudarnejši? spretnejši? Saj se za to dečki tako radi rujejo. Ako jih pustimo, naj se rujejo, nastane pretep. Ako pa ruvanje nekako uredimo, nastane plemenita tekma, šport, bodi si boritev z meči ali brez mečev, boksanje, žoganje ali kakor se mu že pravi. Ako pa se to medsebojno tekmovanje duševnih ali telesnih moči uravna z upoštevanjem bojne iluzije, nastanejo bojne, pokrajinske in stezosledne igre — igre z vojaškim vmetkom ali votkom.

Takšne igre se dado seveda urediti na različne načine. Samo en primer! — Ako potujemo z dečki več ur, ne zadostuje opazovanje prirode, da bi pozabili na telesni napor. Dajmo našemu potovanju nekaj smoter, recimo, da je od pravočasnega prihoda na določenem mestu odvisna kaka korist! Kaj je naravnejše, kaj bi bilo dečkom primernejše, nego če rečemo, da si hočemo misliti, da smo v vojni, da so vsi vkup oddelek vojakov? Potovanje se vrši v pokrajini, ki jo sovražnik vznemirja. Takoj se zbudi pozornost vsakega posameznika in ostane čujoča; nastane neka napetost, ki se lahko stopnjuje do mrzličnosti in stori, da dečki pozabijo na vsak trud, na glad, žejo in utrujenost. „Kako napravimo, da nas sovražnik ne vidi?“

K temu je treba bistrimi očmi, da sovražnika prej zapazimo, nego on nas. „Videti“ se je treba učiti. Samo z mnogimi vajami dobimo v tem spretnost. Torej mnogo vaj v gledanju! Le-te pa lahko vpletemo kot odmore med potovanjem. Ceste in poti se lahko pregledajo. Ako pa voditelj igre na skrivnem nekaterim dečkom naroči, naj se na tihem izmuznejo in pritiho tapijo od kake točke,

ki je ni videti, povprek črez opazovalno pokrajino ali sem k opazovalcem, toda tako, da jih nihče ne bo videl, ima ta mala vaja marsikatero korist. Najprej je to velika preizkušnja v iznajdljivosti in spretnosti za odposlane dečke. Kako bo peklo dečka, ki se mu radi kake male nerodnosti pripeti nezgoda, da se dvigne samo za trenotek iz varnega skrivališča in ga kdo zapazi! Kolika bo njegova slava, ako se mu naloga dobro izteče! Kako trdno voljo bo imel vsak posameznik, da bi igra končala z njegovo zmago! Kdor tega ni poizkusil, ta ni bil nikoli mlad! Pa tudi čut samostalnosti se zbuja. Zakaj nihče na svetu tu ne pomaga fantiču. Sam si mora pomagati. Tu zabrede tihoapeč v različne položaje, iz katerih ga more rešiti samo njegova spretnost, njegov bistri pogled in njegova vztrajnost. In kako se povzdigne častihlepnost pri tej in oni stranki! In ako se voditelju celo posreči, izmisliti si kak bojni dogodljaj, v katerem se je zvršil isti položaj, tedaj se zanimanje dečkov še pomnoži in sedaj nastopajo kakor pravi činitelji. Sedaj so Japonci, Italijani, Francozi, Angleži, Rusi!

Tu ni prostora, da bi na dolgo in na široko opisoval različne pokrajinske vaje. Naj zadostuje, da sem na kratko namignil, kako se vrše. Kdor se bo hotel z njimi baviti, bo moral seveda, proučiti obširnejše navodilo, da se natanko seznani, katere namene zasledujejo in kako naj se vrše. V ta namen priporočam knjigo: „Geländeübungen. Ein militärisches Jugendbuch, herausgegeben von Hauptmann Oskar Jöry. Empfohlen von den hohen k. k. Ministerien für Landesverteidigung sowie für Kultus und Unterricht mit Erl. vom 19./7. 1915, Z. 10.845, und vom 30./6. 1915, Z. 13.350, zum Zwecke der militärischen Jugendvorbereitung. Wien 1915. L. W. Seidel & Sohn“.

V omenjeni knjigi je navedena tudi nadaljnja nemška literatura o tem predmetu, ki se bo z njo moral baviti, kdor bo hotel ali moral mladino pripravljati za vojaški

stan in skrbeti za njeno vzgojo v zašolski dobi. Da bi jih bilo veliko izmed našega učiteljstva, ki bodo prav razumeli nujno potrebo po tej književnosti in ki se bodo z vso vnemo odzvali sveti dolžnosti, ki jim jo nalaga nova doba!

Na zelo koristen način se lahko vplete v omenjene vaje na pr. čitanje zemljevidov in razgledovanje po svetu — orijentiranje — po zemljevidih, razumevanje oblik zemeljske površine in krajevnega zemljepisa i. t. d. Mladenci se lahko vadijo v spretnosti, iz neznatnih migljajev, iz kratkih napovednih ukazov razumevati, kaj kdo drug hoče. Kolike važnosti je navajanje k samostalnosti, ki se v njej vadijo med taborovanjem, ko mora vsakdo sam skrbeti za svoje potrebščine!

Povsod se lahko pripeti kaka poškodba, ki bi lahko postala življenju nevarna in zahteva hitre pomoči. Ker zdravniška pomoč ni vselej pri rokah, mora vsakdo biti sposoben, dokler ne pride zdravnik, ponesrečencu podati prvo pomoč. Zategadelj je potrebno, da se gojenci vadijo v „prvi pomoči ob nezgodah“. Take nezgode so: omedlevica, solčna kap, solnčarica, pretres možganov, zastrupljenje, vdihanje strupenih plinov, zastrupljenje rane, potapljanje, zadetje od strele, ožganje in zmrznjenje. Ni dvomiti, da bo izurjenost, kako je treba v takih slučajih ravnati, na deželi gostokrat velike koristi.

Posebno vprašanje je, ali bi se mladina tudi imela vaditi v streljanju. Pri srednješolskih vajah je stavila naša vlada baš streljske vaje, nasproti nemški vladi, na prvo mesto. Na katero stališče se postavi vlada, kadar se obvezno uvede vojaška priprava tudi za mladež izven srednjih in sorodnih šol, še ni znano. Tudi za take vaje je spisal gori omenjeni stotnik primerno navodilo.¹⁾

¹⁾ Oskar Jöry, Der Jungschütze. Ein militärisches Handbuch für den Schießunterricht. Empfohlen von den h. Ministerien für Landes-

Tako vplivanje na mladino menda ni nikako „povojačevanje“ (militarizovanje) šole. Učitelj tu najde priliko, ki se je gotovo z veseljem poprime: priliko, igraje poučevati svoje učence. In ni dvomiti, da se bo na ta način povečala vdanost mladine do svojega učitelja, ki jih razume tako v njihovem zmislu zabavati. —

Seveda ni lahka ta naloga. Ona zahteva veliko razumnosti in veliko znanja. Zato mi menda ugovori kateri mojih bralcev: To je vse prav in lepo. Verjamem, da bi se na ta način lahko veliko koristnega storilo. Toda tako podjetje zahteva veliko požrtvovalnost od učiteljstva in drugič je za sedaj sploh kaj takega nemogoče. Mi učitelji do sedaj nismo poučeni v tem delovanju. Nam manjka v tem oziru pouka in prakse. Začeti bo treba na učiteljskih, ki nam morajo najprej izuriti za to nalogo sposobne učitelje.

Kar se drugega ugovora tiče, je deloma utemeljen. Vsekakor bode v prvi vrsti naloga učiteljskih, usposabljanje učitelje za novo nalogo. In učiteljska so s tem delom že začela, kolikor je bilo v sedanjih časih možno. Že pred vojno smo začeli s strelnimi vajami, s katerimi so bile združene tudi male vojaške vaje, ki so se jih učiteljski v obče z veseljem prostovoljno udeleževali. V letošnjem, tekočem šolskem letu smo uvedli tudi pokrajinske vaje. Ščasoma bomo torej dobivali učitelje, ki bodo za novo nalogo popolnoma usposobljeni. Pa saj ne bo treba čakati mladega učiteljskega naraščaja, saj ne bo menda nobene šole, ki ne bi imela zastopnika izmed učiteljstva na vojnem polju; le-ti imajo kot podčastniki in deloma kot častniki prilike dovolj, da se izvežbajo pred sovražnikom na krvavem polju v vodstvu „pokrajinskih vaj“. Ti nam bodo gotovo izvrstni voditelji pri vojaški pripravi mladine.

verteidigung sowie für Kultus und Unterricht mit d. Erlässen vom 10./7. 1915, Z. 10.845, und vom 27./9. 1915. Z. 24.966. Wien 1915. L. W. Seidl & Sohn.

Sicer pa je vojaška oblast tudi dovolila, da aktivni častniki sodelujejo pri usposabljanju mladeži za orožje.

Pri naših potovanjih in izletih, pri zabavah v zavetiščih bo seveda treba tudi drugih spretnosti in znanosti, ne samo vojaških, in jih menda tudi ne bo imel vsak učitelj v zadostni meri na razpolago. Ni vsak učitelj enako sposoben za pouk v petju, v godbi niti v telovadbi. Ni vsakdo za ročna dela. Pri izletih bo menda enemu in drugemu nedostajalo prirodopisnega, prirodoslovnega, zemljepisnega in zgodovinskega znanja, ki bi se dalo izvrstno uporabiti. Mnogokateri učitelj bo v zadregi, ako bi moral dajati mladini navodila o prvi pomoči ob nezgodah i. t. d.

Kaj naj torej storimo? Najprej pač smemo pričakovati, da se vsak vesten učitelj potruди, svojo ožjo domovino v vsakem oziru, prirodopisnem, zemljepisnem i. t. d. do dobra spoznati. Različni znanstveni in strokovni časopisi (Carniola, Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, Časopis za zgodovino in narodopisje, Kmetovalec, Lovec i. dr.) in zborniki (Zborniki Matice Slov., Poljudno-znanstvena knjižnica S. Š. Matice i. t. d.) nudijo obilo gradiva. Komur ni znana slovenska novejša književnost, naj pregleda Štebingerjevo „Slovensko bibliografijo za l. 1907-1912.“ (Ljubljana 1913; Izdala in založila Matica slovenska) Za starejšo dobo pa je: „Slovenska bibliografija. Sestavil Dr. Franc Simonič, 1903-1905. Izdala in založila Slov. Matica“. — Kdor se hoče potruditi, gotovo najde sredstva in vire za tisto znanje, ki ga bo rabil za svoje gojence. Tako bo ob enem zadoščal svoji lastni potrebi in svoji prvi dolžnosti: nadaljnji izobrazbi. Kdor ne napreduje, nazaduje. Učitelj, ki se ne izobražuje do zadnjega vzdihljaja, ne zasluži častnega naslova učitelja.

Vendar pa bo še potrebno, da bo moral tuintam kak učitelj poklicati drugega na pomoč, ne samo za vojaško

pripravo. Pomlad je nastopila; dobro bi bilo, ako bi se pri prihodnjem izletu bavili z opazovanjem prirode. Sam se ne čutim prav na trdnih nogah v prirodznanski stroki. Moj tovariš na naši ali pa na sosednji šoli pa je znan kot dober strokovnjak na tem polju. Ne dvomim, da bi rad šel z nami in nam pomagal. Morebiti pa bi se lahko združili naši in njegovi gojenci k skupnemu izletu? Drugič pa morebiti lahko jaz prevzamem vodstvo na mestu njega, ker sem v tej stroki, ki jo imamo danes v načrtu, jaz bolj podkovan nego on. Sploh prevzame vodstvo vsakokrat tisti, ki je v dotičnem predmetu najbolj podkovan. Včasih bo celo treba naprositi kakega strokovnjaka iz drugih, neučiteljskih krogov. Kadar bi na pr. radi postavili na dnevni red: prva pomoč ob nezgodah (samaritska pomoč), takrat bo pač, vsaj od začetka, poprositi kakega zdravnika, da bi šel z nami in nam dajal primerne nauke, oziroma, da bi naše gojence vadil v potrebnih ročnostih.

„Torej ne gre za boj proti naši šoli, temveč s pomočjo šole in iz šole naj bi misel novega mladinskega gibanja šinila v ljudsko množino. Učiteljstvo je po svojem poklicu in po svojih izkušnjah pozvano, da prevzame v vzgojnih vprašanjih vodstvo. Učiteljstvo naj tudi v tem slučaju varuje svoj vpliv, samorado in prostovoljno v čistem navdušenju, ne da bi čutilo kako vnanje siljenje — dobra stvar zmaga s svojo lastno vabljivostjo, siljenje in vsiljiva reklama ji lahko bolj škodi nego koristi. Ali bodo šolniki tudi nasproti zahtevam naše dobe na polju mladinske vzgoje, na katerem bi mnogi ljudje kaj radi imeli veljavno besedo in se vedno radi vmešavajo, slavno obdržali svoje odlično mesto kakor doslej, od tega bo za naprej zavisna njih veljava v družbi. Družba pa bo imela zopet dolžnost, za novo delo, ki ga zahteva od učitelja, mu dati tudi primerno plačilo, zakaj družba ne sme pustiti, da bi državne potrebščine bile odvisne od na videz nesebičnega stremljenja po pohvalah in odlikovanjih, ampak mora kot

pošten delodajalec vsako delo po njegovi vrednosti dobro plačati". (Prof. dr. Czerwenka).¹⁾

Stara resnica je, da vsako pretiranje dovede do nesmiselnosti. Tudi med zastopniki vojaške priprave mladine so se že pojavili posamezniki, ki ne poznajo meje, kadar gre za kaj novega. Nastala je nevarnost, da s pretiranimi zahtevami posameznikov lepa misel ne izgubi nazadnje vse zaupanje in vsako veljavo. V poročilu dunajskega časopisa „Die Zeit“ z dne 5. aprila 1916 o predavanju vseučiliškega profesorja in dekana medicinskega oddelka v društvu „Die Bereitschaft“ čitamo: „Med živahnim odobravanjem poslušateljstva je razpravljal govornik o povečanju mladine, od katerega ne pričakuje nič kaj dobrega. Uniformovanje mladine povišuje samo nagibe k ničemurnosti. Vzemite mladinskim zavetiščem uniforme in stezosledcem široki klobuk — je rekel govornik — in njih število se bo zelo skrčilo“.

Obširneje se bavi s tem vprašanjem znani in odlični pedagog, profesor F. W. Foerster v istem časopisu.²⁾ Le-ta piše med drugim: „Nič ne bi bilo pogubneje temeljiti značajnostni izobrazbi naše mladeži in vprav njeni vzgoji k močatosti, nego če bi neposrednjemu telesnemu in tehniškemu vojaškemu izobraževanju odmerili preobširen prostor v naši mladinski vzgoji. Ako čitamo nekatere načrte za telesno in vojno vzgojo, se moramo vprašati, ali živimo pravzaprav v Homerjevi dobi in ali nas res več tisočletij kulturnega razvoja ni dovedlo do ničesar drugega, nego da se družijo narodi k medsebojnemu klanju, samo

¹⁾ Baš ta trenutek mi je prišel v roke nov časopis: „Jung Oesterreich“, herausgegeben von Hauptmann Paul Kaltschmid. Wien VII, Neustiftgasse 54, ki bo izhajal enkrat na mesec. Naročnina z dopošiljativjo vred znaša 1 K za četrt leta Posamezna številka 40 h. Ker se mi zdi, da bi ta časopis zavetiškim voditeljem lahko veliko koristil, jim njega naročevanje in čitanje toplo priporočamo.

²⁾ Kritisches zur Wehrkraftbewegung. „Die Zeit“ z dne 17. oktobra 1915.

neskončno bolj premišljeno in prekanjeno? Kam pridemo? Ne bo - li v tej meri indijanski vzgojeno ljudstvo, ki vnaša v način pritihotapljanja, oklepanja, uničevanja sovražnika navrh toliko duhovitosti in znanosti, ne bo - li mnogo bolj nagibalo, vse mednarodne razpore tako zasukati, da to lahko častno uporabi, česar se je s tolikim trudem naučilo? In kakšna človeška kultura mora iz tega nastati? Zastopnikom vojaškega vežbanja nikakor nočemo krajšati njihove pravice: toda za obvarovanje sodobne države in vseh njenih kulturnih dobrin je* vzgoja mladine k duhu miru in spravnosti mnogo važnejša nego vojaška vzgoja . . . In vprav oni, ki so sami doživeli, kaj je vojna, bodo najmanj hoteli smatrati svet, ki je v njem kaj takega mogoče, za najvišjo stopnjo kulture; niti se ne bodo čutili izdajalce v svojem poklicu, ako bodo mladini, ki jim bo zaupana, na srce polagali, da je za bodoče velike naloge kulturnega sveta mirovna pripravljenost še važnejša, nego bojna pripravljenost in da bi zrelejša mladina svoje možato samozatajevanje in svojo dozorelo značajnost najbolje izvrševala in dokazovala z mirovanjem in s pomirjevanjem — na domu, v šoli in v poklicu . . . Kdor bo hotel po svetovni vojni smotreno vzgajati mladi zarod k vzoru vkupnosti narodov, bo moral paziti, da ostane vojaška vzgoja v pravih mejah“ . . .

Poleg vse navdušenosti za vojaško pripravo naše mladine, poleg gorečega patriotizma in prav zaradi njega ne smemo prezirati premišljenih in dobro utemljenih svaritev takih mož.

III. Poročilo

o delovanju „Slovenske Šolske Matice“ l. 1915.

Poroča tajnik *M. Pirc*.

Za l. 1914. je izdalo društvo sledeče knjige:

1. Pedagoški letopis, XIV. zvezek, uredil H. Schreiner, 100 strani, v 2000 iztisih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

2. Viktor Bežek, Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. A. Osnovni nauki iz dušeslovja. 128 strani, v 3000 izvodih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

3. Občno vzgojeslovje. Prvi snopič, 125 strani (131—156), v 3000 izvodih, natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

V vojnem času se je pričelo zadnje naše društveno leto, v vojnem času se je tudi zaključilo; to pove vse, in za to pač nihče ne bo zameril društvu odboru, če ni mogel postreči cc. gg. članom z istim številom publikacij kakor v drugih letih. Gmotne razmere društva so se od lanskega leta sem še poslabšale; zopet manj članov, zopet manj prispevkov. Vendar pa moramo, če upoštevamo vse te okoliščine, pravzaprav z nekakim zadovoljstvom konstatirati, da je „Slov. Šolska Matica“ tudi v zadnjem letu sploh mogla izdati svoje publikacije, dasi v manjšem številu.

Odborova seja se je vršila dne 23. avgusta 1915 v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani (od 3.—4. ure pop.).

Navzoči: Predsednik Schreiner ter odborniki: Bežek, Dimnik, Gaberšek, Krulac in dr. Ilešič.

V uvodu pozdravlja g. predsednik došlece ter jih zahvaljuje za udeležbo. Poudarja, da navzlic neugodnim razmeram Sl. Š. Matica vendar ne sme prekiniti svojega plodonosnega literarnega delovanja. Neka omejitev je sicer razumevna, a gmotno stanje (razpoloživih je še kakih 800 kron) ni tako neugodno, da ne bi bilo možno izdati knjig za kakih 10 tiskanih pol.

Izdati bi bilo: Drugi snopič (zaključek) Bežkovega vzgojeslovja (kakih 5—6 pol), potem Letopis (kaki dve poli), kateri bi poleg prav kratkega letopisnega oddelka obsegal kratek Lavtarjev nekrolog ter črtice v boj poklicanih ter v boju padlih učiteljskih

tovarišev. — G. predsednik pa bi tudi rad izdal knjižico, posvečeno mladinskemu skrbstvu, zlasti varstvu odrasle mladine, kateri se pri nas posveča veliko premalo pozornosti in ki je po izstopu iz šole prepuščena sama sebi ter zaide tako često na krive poti in v oblast alkoholizma. Obsegala naj bi knjižica kake 3 pole. — Na nadaljevanje Glovackega Flore pri sedanjih razmerah ni misliti.

S tiskom Bežkovega nadaljevanja bi se lahko takoj pričelo, ker je rokopis skoro gotov in bi bil snopič zvršen nekako konec oktobra.

Za podatke o učiteljih-vojakihi bi bilo naprositi poleg šolskih vodstev tudi okrajne šolske nadzornike.

Na običajni občni zbor, ki bi se imel izvršiti letos o Božiču, za sedaj ni misliti; upirajo se temu prevelike težkoče.

Ker drugih predmetov ni bilo razpravljati, je g. predsednik sejo zaključil.

Ker je zopet odrinilo mnogo poverjenikov in članov v vojno, je naprosil odbor potom sl. Učiteljskih društev člane, da so pobirali članarino po svojem okolišu. Vsem tem požrtvovalnim gg. članom in članicam izrekamo iskreno zahvalo, proseč jih, da nam pomagajo tudi v prihodnjem društvenem letu pri nabiranju članarine ter omogočijo s tem nadaljnji razvoj prekoristnega društva.

Druga odborova seja je bila tudi v Učiteljski tiskarni v Ljubljani in sicer dne 12. avgusta 1916 (od 3. - 4. ure pop.). Prisotni: predsednik Schreiner ter odborniki: Bežek, Dimnik in Gaberšek.

Spričo izrednih razmer niti letos ni misliti na občni zbor o Božiču, pač pa priobči Letopis 1915 računske zaključke za upravno dobo 1912 - 14.

Gmotno stanje ni baš neugodno; razpoloživih je še 1891 K 10 h Za l. 1916. dobe društveniki dvoje publikacij: Bežkovo ukoslovje (kot nadaljevanje njegovega pedagoškega zbornika, kakih 6 pol) in pa Letopis za l. 1916. Le - ta bo obsegal poleg nadaljevanja Schmoranz-zerjevega spisa zlasti Martina Senekoviča razpravo o gobah in pa pogled v pedagoško bodočnost po vojni.

Ker občnega zbora ne bo, naj pa učiteljska lista „Tovariš“ in „Popotnik“ bodrita učiteljstvo, da se niti v izredno težavnih razmerah ne izneverijo vzvišenemu svojemu poklicu, nego naj se baš sedaj zvesto oklenejo svoje „Matice.“

Računski zaključek

za XII. upravno dobo; za čas od 1. januarja do 31. decembra 1912.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Saldo iz leta 1911.	3194	86
2	Članarina	6088	14
3	Darila	60	—
4	Ostanek počitniškega tečaja	73	34
5	Za prodane knjige	313	52
		<u>9729</u>	<u>86</u>

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina k sejam	345	90
2	Knjigovezov račun	307	70
3	Učiteljski tiskarni	3101	66
4	Nagrade	1397	15
5	Upravni stroški	55	35
		<u>5207</u>	<u>77</u>

B I L A N C A :

Dohodki	K 9729-86
Izdatki	„ 5207-77
Prebitek	K 4522-09

V Ljubljani, dne 31. decembra 1912.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

Računski zaključek

za XIII. upravno dobo od 1. januarja do 31. decembra 1913.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Prebitek XII. upravne dobe	4522	09
2	Članarina	6321	84
3	Izlet na jug	300	—
4	Dvig iz hranilnice	400	—
5	Za prodane knjige	175	92
		<u>11719</u>	<u>85</u>

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Vnanjim odbornikom potnina (§ 15. dr. pr.) .	182	20
2	Knjigovezu	414	53
3	Hrv. ped. književnemu zboru v Zagrebu . .	63	20
4	Učiteljski tiskarni	5122	28
5	Hranilna vloga	400	—
6	Upravni stroški	150	92
7	Povračilo za izlet na jug	300	—
8	Pisateljske nagrade	1863	22
		<u>8496</u>	<u>35</u>

B I L A N C A :

Dohodki	K 11719·85
Izdatki	„ 8496·35
Prebitek	„ 3223·50

V Ljubljani, dne 31. decembra 1913.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

Računski zaključek

za XIV. upravno dobo od 1. januarja do 31. decembra 1914.

Št.	D o h o d k i	K	h
1	Saldo XIII. upravne dobe	11719	85
2	Članarina	4698	82
3	Dar	10	—
4	Dvig iz hranilnice	300	—
5	Za prodane knjige	326	34
		<u>17055</u>	<u>01</u>

Št.	I z d a t k i	K	h
1	Saldo XIII upravne dobe	8496	35
2	Vnanjim odbornikom pónina (§ 15. dr. pr.)	64	10
3	Knjigovezu	524	54
4	Hrv. ped. književnemu zboru v Zagrebu	61	—
5	Učiteljski tiskarni	2391	51
6	Upravni stroški	112	33
7	Hranilna vloga	300	—
8	Pisateljske nagrade	2731	12
		<u>14680</u>	<u>95</u>

B I L A N C A :

Dohodki	K 17055-01
Izdatki	„ 14680-95
Prebitok	„ 2374-06
Ustanovnina z obrestmi	„ 420-70*
Imetje	K 2794-76

V Ljubljani, 31. decembra 1914.

Ivan Macher, l. r., Alojzij Kecej, l. r.,
pregledovalca računov.

J. Dimnik, l. r.,
t. č. blagajnik.

* Iz ustanovnine se je izposodilo 2530 K za „Spominske liste“. Ta vsota se bo iz izkupička zopet vrnila ustanovnini.

„Slovenske Šolske Matice“
upravni odbor in imenik društvenikov.

A. Upravni odbor.

Predsednik: **Schreiner Henrik.**

Podpredsednik: **Bežek Viktor.**

Tajnik: **Pirc Matija.**

Blagajnik: **Dimnik Jakob.**

Knjižničar: **Krulec Ivan.**

Odborniki: **Černej Ljudevit.**

Gabršek Fran.

Koschier Janko.

Zupančič Vita.

Odborniška

namestnika: **Ilešič, dr. Fran.**

Pivko, dr. Ljudevit.

Računska

presojevalca: **Kecelj Alojzij.**

Macher Ivan.

B. Imenik društvenikov

za leto 1915.*

(Sestavil *Jakob Dimnik.*)

Koroško. Poverjenik Pavel Koschier, učitelj v Velikovecu, Aichholzer Fran, Jekl Josip, Kovačič Anton, Kovačič Jakob, Ražun Matej, Šimon Rudolf, Singer Štefan, šola v Št. Rupertu pri Velikovecu, slov. šola v Št. Jakobu v Rožu, Žel Ivan, Koschier Pavel. (11) — **Brežice.** Poverjenik Janko Knapič, nadučitelj na Vidmu. Šole: Dobova, Videm, Globoko, Piller Ivana, Gomilšek Ljudmila, Knapič Janko, Novak Vincencija, Pavlovič Ivan, Pečnik Josip, Tominc Blaž, Gajšek Simon. (11) — **Celje** (mesto.) Poverjenik Franjo Kranjc, učitelj v Celju. *Južnoštajerska hranilnica v Celju* (1905). *Posojilnica v Celju* (1902). Čitalnica

* Ustanovniki so tiskani z ležečimi črkami.

v Celju, Gradišnik Armin, Kožuh Josip, Krajnc Franc, okrajna učit. knjižnica, samostojni c. kr. sl. nem. gimn. razredi, šolske sestre v Celju, Suhač Anica, Voglar Franc. (11) — **Celjska okolica**. Poverjenik Franc Brinar, nadučitelj v Gotovljah, pošta Žalec. Šole: Ljubečna, Dramlje, Št. Pavel, Liboje, Učiteljsko društvo za celjski okraj, Brinar Franc, Lilek Ema, Slanc Ernst, Kovačič Zinka, Černej Ludovik, Bizjak Franja, Žgajnar Matko, Strigl Anton, Karničnik Hinko, Petriček Anton, Vrečer Rajko, Pristovšek Franc, Wudler Rudolf, Schreiner Ljudmila, Wizjak Karl, Lecker Tilka, šola v Grižah, Vidali Rozina, Zdolšek Bogomir, Lorber Marija, Zupanek Betka. (26) — **Gornjigrad**. Poverjenik Fran Kobek, nadučitelj v Gornjemgradu. Šole: Nova Štifta, Mozirje, Gornjigrad, Frankolovo, Bočna, Buče, Rečica, Ljubno, Št. Vid pri Planini, Pilštanj. Pulko Valentin, Černe Ivana, Anton Gradišnik, Burdian Ivan, Krajnc Alojzij, Pirc Nežika, Pušenjak Ivan, Rajnik Marica, Sotlar Martin, Strmečki Ignacij. (20) — **Gornja Radgona**. Poverjenica Marija Kocmut učiteljica Sv. Jurij ob Ščavnici. *Ljudska šola pri Sv. Duhu* (1901), *Ljudska šola Kapela*, šola Sv. Jurij ob Ščavnici, Erlinda Bernard, Anica Schmidlechner, Marija Kocmut, Milada Jastrobnik, Hermina Mahorčič, Marica Pušenjak, Janko Fürst, Josip Korošec, Ciuha Ana, Avgust Lah, Dr. Lev Kraft, Josip Farkaš. (15) — **Gradec**. Poverjenik Franc Hauptmann, c. kr. profesor v p. v Gradcu. Hauptmann Franc, Kaspret Anton, Kokalj Anton, Košan Janko, Dr. Murko Matija. (5) — **Konjice**. Poverjenik Fran Golež, nadučitelj Sv. Kunigunda. P. p. Zreče pri Konjicah. Časl Janko, nadučitelj v Špitaliču (1906.) *Posojilnica v Konjicah* (1903.) Rudolf Koser, Ivan Ravbar, Henrik Bregant, Marica Tomažič, Fran Golež, Fran Kotnik, Bobič Ferdinand, Mravljak Karel, Schell Henrik. (11) — **Kozje**. Poverjenik Moric Emerih, nadučitelj v Št. Petru pod Sv. Gorami. Šole: Podsreda, Olimje, Dobje, Prevorje, Podčetrtek, Šerbak Ivan, Bitenc Ana, Podlesnik Franica, Cerjak Zinka, Lovrec Fran, Kobale Karel, okr. učit. knjižnica, Grmovšek Miloš, Štauffer Franc, Potočnik Anton. (18) — **Laško** — desni breg Savinje. Poverjenik Anton Gnus, nadučitelj na Dolu pri Hrastniku. Ljudske šole: Dol, Hrastnik — dekliška, Hrastnik — deška, Turje, Učiteljsko društvo za laški okraj, Čander Martin, Gnus Anton, Hofbauer Lojze, Lebar Fran, Pintar Julka, Rainer Jakob, Roš Miloš, Turnšek Ida, Vorschitz Henrijeta, Wessner Ana, Zencovich Ema, Lunder Hermina, Pfeifer Ana, Brgles Franc. (19) — **Laško** — levi Savinjski breg. Poverjenik Ivan Četina, nadučitelj v Laškem. Ivan Četina, Drstvenšek Josipina, Drobnič Nina, Gersetič Ana, Kislinger Juro, Kračman Tonica, Starec Svitko, Stegenšek Josipina. Šole: Jurklošter, Sv. Kancijan, Laško (slov.), Sv. Lenart, Loka, Lokavec, Sv. Miklavž, Razbor, Reka, Št. Rupert, Wudler Makso, Zechner Friderika, Fabijan Zinka. (21) — **Sv. Lenart** v Slov. goricah. Poverjenica

Henrijeta Berlic, učiteljica pri Sv. Trojici v Sl. gor. Franjo Krajnc, Alojzij Kristl, Katarina Schweiger, Ljudmila Mohor roj. Lendovšek, Šola pri Sv. Benediktu v Sl. gor., Jakob Kopič, Ivanka Kocmut, Feliks Škerjanc, Ivan Majhen, Josip Maurič, Jakob Kóvačić, Josip Klemenčič, Henrieta Berlic, Okr. učit. knjižnica, From Vekoslav, Vogrinec Anton. (16) — **Ljutomer**. Poverjenik Fran Zacherl, učitelj v Ljutomeru. Baukart Jan, Cvahte Simon, Cvetko Franc, Hayne Josipina, Herzog Anton, Herzog Leonida, Ivančič-Deu Nina, Jandl Franica, Kocuvan Mara, Mavrič Karol, Mikl Ciril, Mursa Marija, Okr. učit. knjižnica, Ostre Anica, Ostre Jožica, Prelog Janko, Pušenjak Toma, Robič Janez, Schneider Fran, Sprager Ferd. Šole: Cezanjeveci, Cven, Sv. Križ, Stara cesta, Veržej, Tomažič Ivan, Učiteljsko dr. za ljutomerski okraj, Velnar Marija, Wessner Josipina, Zacherl Fran. (30) — **Maribor** (mesto). Poverjenik Matija Pirc, c. kr. profesor — Maribor (Bismarckstr. 13). Dr. Pavel Turner, veleposestnik (1900), Vreže Ivan, c. kr. profesor (1900), Bahovec Vekoslav, Druzovič Hinko, Dr. Firbas Franc, Dolenc Matej, Dr. Hohnjec Josip, Dr. Jerovšek Anton, Dr. Kac Viktor, Dr. Kodermam Karel, Dr. Kovačič Franc, Dr. Korošec Anton, Dr. Lukman Franc, Dr. Medved Anton, Pirc Matija, Dr. Poljanec Leopold, Schmoranz Josip, Schreiner Henrik, Dr. Somrek Josip, Šijanec Miro, C. kr. učiteljišče (2 iztisa), Dr. Tominšek Josip, Trafenik Josip, Vales Alfons, Zavod č. šolskih sester, 12 gojencev c. kr. učiteljišča, 35 gojenk zavoda č. šolskih sester. (73) — **Mariborska okolica** (desni Dravski breg). Poverjenik Lasbacher Josip, nadučitelj v Rušah p. Maribor. *Ljudska šola v Framu* (1905). Karl Pestevšek, Zinka Zevnik, Lasbacher Josip, Lesjak Davorin, Skrbinšek Nace, Šerbinek Leopold. (7) — **Mariborska okolica** (levi Dravski breg). Poverjenik Pučelik Miroslav, učitelj v Krčevin pri Mariboru. Črnko Jernej, Puc Fani, Hauptman Avguštin, Pučelik Miroslav, Ravnihar Helena, Stupca Antonija. (6) — **Ormož**. Poverjenik Josip Rajšp, nadučitelj, Ormož-okolica. Bezjak Simon, Cajnko Franc, Čokl Ignacij, Gabršček Lucija, Gustin Santa, Herg Slavka, Herzog Ana, Jagodič Ivanka, Kocmut Lojzka, Kosi Anton, Lebar Lujiza, Pinterič Dragotin, Poplatnik Franc, Preindl Jakob, Presker Marija, Rajšp Josip, Rakuša Rudolf, Rebolj Tončka, Rosina Adolf, Serajnik Olga, Šalamun Martin, Šijanec Ludovik, Trstenjak Ana, Tručl Filomena, Vaupotič Franja, Vertot Ivan, Visenjak Terezija, Žolnir Ivan, Okr. učit. knjižnica. (29) — **Ptuj** (desni Dravski breg). Poverjenik Kožuh Mirko, nadučitelj, Sv. Duh pri Ptuj. *Klemenčič Ivan*, učitelj, Ptujška gora (1902). Kožuh Mirko, Gobec Marta. (3) — **Ptuj** (levi Dravski breg). Poverjenik Kajnih Valentin, učitelj v Ptuj. Heric Matija, Hranilno in posojilno društvo, Jurtela dr. Franc, Kajnih Valentin, Komljanec dr. Josip, Požar Marijana, Schreiner Stanka, Šola ljudska: Ptujška okolica.

Trstenjak Marija, Učiteljsko društvo za ptujski okraj, Farkaš Ivan, Gorup Josip, Marinič Friderik. (13) — **Rogatec.** Poverjenik Mart. Sotošek, nadučitelj, Žetale. Štaj. Auernik Fr., Grile Franica, Sekirnik Marta, Sekirnik Simon, Verk Miloš, Cenčič Josip, Cvetko Cilka, Šola Sv. Rok, Sotošek Mart., Visenjak Jerica, Šola Žetale, Okraj. učiteljska knjižnica, Glinšek Ivan. (13) — **Sevnica.** Poverjenica Štefanija Scheligo, učiteljica, Rajhenburg. Srebrnič Franc, Štefanija Scheligo, Amalija Piuk, Angela Schübert, Ljudska šola Rajhenburg, Miroslav Sušnik, Šolsko vodstvo na Planini, Josipina Werčko, Ljudske šole: Blanca, Sv. Anton, Sevnica. Koprivnik, Judnič Marija. (13) — **Slovenska Bistrica.** Poverjenica Feigel, učiteljica v Slov. Bistrici. Šole: Laporje, Spod. Polskava, Studenice, Feigel Otilija, Janžekovič Matko, Kolletnig Franc, Kukovič Anton, Lenart Marija, Lercher Marija, Stegnar Marija, Sabati Angela, Schweigler Marija, Hren-Pavlič Marija. (13) — **Slovenj Gradec.** Poverjenik Vrečko Franc, šol. ravnatelj v Slovenjem Gradcu. Alt Aleksander, Duler Emilija, Grum Franca, Leskovšek Andrej, Mithans Minka, Mlinšek Franc, Pečnik Franc, Rogina Pepica, Rozman Franc, Šalamun Šimon, Scheckel Alojzij, Šmid Adela, Šmid Matija, Šmid Matilda, Šole: Št. Ilj, Pameče, Podgorje, Vaupot Antonija, Vranjek Marica, Vrečko Franc, Rošker Fran, Scheligo Irma. (22) — **Šmarje pri Jelšah.** Poverjenica Zofka Debelak, učiteljica v Šmarji. Debelak Dora, Debelak Ivan, Kurbus Tomo, Zavašnik Albina, Zupančič Ivana, Krajni šolski svet Št. Vid, Purkhart Josip, Šumer Hinko, Zajc Draga (9) — **Šoštanj.** Poverjenik Koropcec Ivan, učitelj v Šoštanju. Vihar Leopold, Koropcec Ivan. (2) — **Vransko.** Poverjenik Ivan Kramar, nadučitelj na Vranskem, „Okraj. učit. knjižnica, Kramar Ivan, Adela Železnik, B. Jakše, Marica Wudler, Robert Senica, Marija Lavrič, Ivan Zotter, Minka Miklič, Anica Brišnikova, Krajni šolski svet Orlavas, Peter Loparnik, Pavel Flerè, Šolsko vodstvo Letuš, Šolsko vodstvo Braslovče. (15) — **Črnomelj.** Poverjenik Barlé Konrad, šolski voditelj v Metliki. Šole: Stara Lipa, Vinica, Podzemelj. (3) — **Idrija.** Poverjenica Marija Kavčič, šolska ravnateljica v Idriji. Šola: Ledine, c. kr. deklška in deška ljudska šola: Engelbert Gangl. (4) — **Kamnik.** Poverjenik Tomo Petrovec, nadučitelj v Jarčah. Šola v Trzinu. (1) — **Kočevje - Ribnica - Lašče.** Poverjenik Francišek Štefančič, nadučitelj, Vel. Lašče. Klun Nežika, Novak Josip, okraj. učit. knjižnica, Somrak Ana, šole: Kuželj, Lašče Velike, Poljane Velike, Ribnica deška, Ribnica deklška, Turjak, Rob, Štefančič Franc, Schweiger Slavko, Zupanec Slavka, Bergant Joško. (15) — **Krško.** Poverjenik Ljudevit Stiasny, c. kr. okr. šol. nadzornik v Krškem. *Pedagoško društvo v Krškem* (1901), Šole: Vel. Dolina, Zameško pri Raki. (3) — **Litija.** Poverjenik Fran Rigler, učitelj, Hotič pri Litiji. Šole: Hotič, Izlake, Vel. Gaber, Žaljna. (4) — **Ljubljana.** Poverjenik Dimnik

Jakob, nadučitelj v Ljubljani. *Ravnatelj Ivan Hribar: Ljudska šola na Barju.* Bonač Ivan, Dimnik Jakob, Slov. deželno učit. društvo, Furlan Jakob, Gabršek Fran, Gärtner Slavoj, Gomilšek Marija, Jelenc Luka, Jerina Marija, Jerše Josip, Kalan Andrej, Kecelj Alojzij, Lavtižar Fran, okrajna učit. knjižnica, dr. Josip Lesar, Legat Evgen, Lunder Franja, Novak Alojzij, Pirc Avgust, Režek Juraj, Sadar Vendelin, Stroj Alojzij, I. m. šola, III. m. šola, IV. m. šola, Mestna nemška deška šola, Lichtenturnična šola, Marijanišče, Rakovnik, Uršulinska vnanja šola, Slov. deklinška šola pri sv. Jakobu, Učiteljišče uršulinsko, Vrhovnik Ivan, Wider Karel, Zupančič Vita, Žerjav Ema, Franc Hubad, dr. Lovro Požar, dr. Jos. Debevec, Ludovik Lederhas, Alojz Sodnik, dr. Jakob Žmavc, Učit. knjižnica I. drž. gimnazije, Anton Štritof, dr. Fran Plešič, dr. Gvid. Sajovic, Učit. knjižnica II. drž. gimnazije, Učiteljska knjižnica c. kr. učiteljišča, Ivan Macher, Marija Wessner, Marija Wirgler, Licejska učiteljska knjižnica, Rajko Perušek, Andrej Senekovič. (56) — **Ljubljanska okolica.** Poverjenica Sodnik Marija, učiteljica v Bevkah pri Vrhniki. Sodnik Marija, Okr. učit. knjižnica, Šole: Bevke, Drenov grič, Log pri Brezovici. (5) — **Postojna in Senožeče.** Poverjenik Ferdinand Juvánek, šolski voditelj v Postojni. Ažman Andrej, Brinar Josip, Carnelli Amalija, Čenčič Julij, Dolgan Josip, Jurca Albina, Juvánek Ferdinand, Kraigher Helena, Kunasz Klotilda, Meščanska šola, Okrajna učiteljska knjižnica, Ljudske šole: Bukovje, Hrenovice, Hruševje, Matenja vas, Nadanje selo, Orehek, Ostrožno brdo, Palčje, Št. Peter na Krasu, Postojna, Razdrto, Senožeče, Slavina, Studeno, Suhorje, Šmihel pri Hrenovicah, Trnje, Ubeljsko, Vreme, Štrenar Franciška, Thuma Ivan, Verbič Francišek. (33) — **Postojna (Ilirska Bistrica.)** Poverjenik Rudolf Horvat, nadučitelj v Trnovem. Dr. Kržišnik J. M., Horvat Rudolf, Bisail Bibijana, Tomšič Olga, Zarnik Martin, Dolenc Janko, Žganjar Ignacij, Baša Alojzija, Šole: deška ljudska šola v Trnovem, 8-razredna deklinška, Dol. Zemon, Harije, Knežak, Koritnice, Kuteževo, Podstenje, Šembije, Vrbovo, Zagorje. (19) — **Radovljica.** Poverjenik Zavrl Valentin, nadučitelj v Begunjah na Gorenjskem. Okrajna učiteljska knjižnica, Oman Ernestina, predstojništvo c. kr. ženske kaznilnice, Šole: Begunje, Bled, Bohinjska Bela, Bohinjska Bistrica, Breznica, Dobrava pri Javorniku, Dobrava pri Kropi, Dovje, Gorje, Jesenice, Kamna gorica, Koroška Bela, Sv. Križ nad Jesenicami, Lesce, Leše, Ljubno, Mošnje, Ovsišje, Radovljica, Rateče, Ribno, Srednja vas, Zasip, Zavrl Valentin, Zupanc Apolonija. (28) — **Rudolfovo.** Poverjenik Martin Matko, nadučitelj v Toplicah. Janko Grad, dr. Davorin Gorjanec, Urban Horvat, Martin Matko, Hedvika Schweiger, dr. Viktor Tiller, Josipina Znanc, Gimnazijska knjižnica, Okr. učit. knjižnica, Šole: Ajdovica, Ambrus, Bela cerkev, Birčna vas, Brusnice, Čatež, Čadraže pri Beli cerkvi, Dvor, Gabrije, Gor. Sušice,

Hinje, Karteljevo, Št. Lovrenc, Mirna, Mirna peč, Nemška vas, Orehova, Št. Peter, Prečina, Rudolfovo deška, Rudolfovo dekliška, Sela-Šumberk, Soteska, Stopiče, Šmihel deška, Šmihel dekliška, Šmihel-Žužemberk, Toplice, Trebnje, Valta vas, Zagradec, Žužemberk, Žvirče. (42) — **Sodražica.** Poverjenik Mihajl Vrbič, nadučitelj v Sodražici. Šole: Gora, Sv. Gregor, Sodražica, Loški Potok, Mihajl Vrbič. (5) — **Gorica.** Poverjenik Plohl Franc, c. kr. profesor v p. v Gorici. *Tuma dr. Henrik, Žnidaršič Rudolf, Orešec Franc, Rajko Šinek, Matej Mikuz,* 21 neznanih članov. (26) — **Goriška okolica.** Poverjenik Ignacij Križman, nadučitelj v Dornbergu, *Baša Franc, C. kr. okrajni šolski svet, Doljak Kristina, Faganelj Anton, Finžgar Franc, Kersnik - Rott Leopoldua, Križman Ignacij, Nemec Peter, Poniž Ambrož, Prinčič Edvard, Urbančič Alojzij, Vižintin Rudolf, Zgonik Viktor, Zorn Franc, Žnidaršič Rudolf.* (15) — **Tolmin.** Poverjenik Mirko Podgornik, nadučitelj, Cerkno. *Hranilnica in posojilnica v Tolminu* (1905), Kenda Matija, Kutin Anton, Lasič Andrej, Okrajna učiteljska knjižnica, Til Podgornik, Matelič Ivan, Gerželj Albina, Mesar Ljudmila, Gomišček Rafaela, Oblesčak Mara, Sivec Franc, Bevk Franc, Rutar Slava, Peternelj Franc, Močnik Hubert, Bukovec Mara. (17) — **Kvarnerski otoki.** Poverjenik Žie Nikola, c. kr. šol. nadzornik na Krku (Istra). Mirko Bajt. (1) — **Trst — Spodnja okolica.** Poverjenik Daneu Ivan, šolski vodja, Sv. Ivan — Trst. Krašević Ivan, Furlan Martin, Stare Ferdo, Sosič Edvard, Birska Josipina, Humplik Marija, Martelanc Amalija, Posega Josipina, Sedevčič Olga, Scheimer Ana, Daneu Ivan, Germek Anton, Kosoveu Rafael, Trobec Vinko, Delak - Gerdol Kristina, Košir Valerija, Peternel Milka, Pahor Marija, Sabadin Ivanka, Setničar Angela, Kleinmayr pl. Ferdo, Vodopivec Ernest, Sancin Avrelja, Čekada Mirko, Grgič Silvester, Eržen Franc, Presl Mirko, Stiplovšek Franc, Hribernik Zoran. (29) — **Trst — Zgornja okolica.** Poverjenik Ciril Valentič, šol. voditelj, Katinara pri Trstu. Josip Gorkič, Karl Gruntar, Slavica Pahor, Amalija Čok, Irma Čok, Marija Čok, Pavla Pečar, Ciril Valentič, Daneu Antonija, Stipe Perluga, prof. Ivan Nekermann, Sorč Josip, Sosič Viktor, Fran Martelanc, Zorica Bajt, Ivan Culot, Emil Pakiž, Srečka Pertot, Karl Cibic. (19) — **Volosko.** Poverjenica: Terezija Sikošek, učiteljica, Hernelje (Istra.) Kodelja Ivanka, Omahen Ivanka, Sardoč Alojzij, Sikošek Terezija, Anton Maslo. (5) — **Razni kraji.** Alojzij Majcen in Jos. Ledenik, učitelja pri Sv. Duhu pri Lučanah, via Ehrenhausen (2).

Imenik umrlih ustanovnikov.

Krek dr. Gregor, c. kr. dvorni svetnik, vseučiliški profesor v p. itd. v Ljubljani (1901, umrl dne 2. avgusta 1905). Strmšek Vekoslav, nadučitelj v Št. Petru na Medvedjem Selu, (1900, umrl dne 6. septembra

1907). Ciperle Josip, meščanski učitelj na Dunaju (1900, umrl dne 21. novembra 1908).

Pregled društvenikov.

Koroško 11, Štajersko 418, Kranjsko 218, Primorsko 112, Razni kraji 2, skupaj 761.

IV. Zaznamek

dozdaj izdanih in založenih knjig „Slovenske Šolske Matice“.

Uredil *Jakob Dimnik*.

1901.

Prodajalna cena.

1. **Pedagoški Letopis**, I. zvezek¹ K 1'60
2. Ilesič dr. Fr., **O pouku slovenskega jezika**. Njega dosedanje smeri in bodoča naloga „ 2'—
3. Apih-Bežek, **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 1. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-šolske učitelje. I. del.) „ 2'—

1902.

1. **Pedagoški Letopis**, II. zvezek¹ K 3'—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, I. del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih „ 2'40
3. Apih-Bežek, **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 2. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-šolske učitelje. I. del.) „ 2'20

1903.

1. **Pedagoški Letopis**, III. zvezek¹ K 3'—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 1. snopič: Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v Josin-Ganglovem Drugem berilu „ 2'40
3. Schreiner H., **Analiza duševnega obzorja otroškega in dušeslovni proces učenja**. Nauk o formalnih stopnjah „ 2'—
4. Apih-Bežek, **Zgodovinska učna snov za ljudske šole**, 3. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-šolske učitelje. I. del.) „ 2'20

¹ Razprodano.

1904.

Prodajalna cena.

1. **Pedagoški Letopis**, IV. zvezek K 3—
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 2. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu „ 2-40
3. **Apih-Bežek, Zgodovinska učna snov za ljudske šole**,
4. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka učne snovi za pouk
v realijah na ljudskih šolah. Pomožna knjiga za ljudsko-
šolske učitelje. I. del.) „ 2-20

1905.

1. **Pedagoški Letopis**, V. zvezek K 2-50
2. **Učne slike k ljudskošolskim berilom**, II. del, 3. snopič:
Učne slike k berilom v Schreiner-Hubadovi Čitanki za
obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del, in v
Josin-Ganglovem Drugem berilu „ 2—
3. **Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 1. snopič.
(Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni
nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. I. del.) „ 2—
4. **Apih-Bežek in Potočnik dr. M., Zgodovinska učna snov
za ljudske šole**, 5. snopič. (Realna knjižnica. Zbirka
učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Po-
možna knjiga za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2-20

1906.

1. **Pedagoški Letopis**, VI. zvezek K 3—
2. **Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 1. snopič. (Didaktika [Obče in po-
sebno ukoslovje] I. del.) „ 2-20
3. **Druzovič Hinko, Posebno ukoslovje petja v ljudski šoli**.
(Didaktika. [Obče in posebno ukoslovje.] II. del.) „ 2-50
4. **Majcen Gabriel, Nazorni nauk za prvo šolsko leto**, 2. snopič.
(konec I. dela). (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje.
Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk.
I. del.) „ 2—
5. **Potočnik dr. Matevž, Zgodovinska učna snov za ljudske
šole**, 6. snopič (konec). (Realna knjižnica, Zbirka učne
snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. Pomožne
knjige za ljudskošolske učitelje. I. del.) „ 2—

1907.

1. **Pedagoški Letopis**, VII. zvezek K 3—
2. **Bezjak dr. J., Posebno ukoslovje slovenskega učnega je-
zika v ljudski šoli**, 2. snopič (konec). (Didaktika. [Obče
in posebno ukoslovje.] I. del.) „ 3—
3. **Černej Ljudevit, Stupica B. in Schreiner Ljudmila, Nazorni
nauk za drugo in tretje šolsko leto**, 1. snopič. Pomožne

- knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk.
Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II del.) K 2—
4. Pribil Dragotin, Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere, I. Teoretični del „ 2—

1908.

1. Pedagoški Letopis, VIII. zvezek K 2-50
2. Gabršek Fr., Dimnik J. in Heric Jos., Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto, 2. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2—
3. Pribil Dragotin, Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere, II. Praktični del „ 2—
4. Lichtenwallner M., Prosto spisje v ljudski šoli, 1. snopič. „ 2—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, I. zvezek. (Čadež dr. Fran, Skrivnost radioaktivnosti) „ 1-50

1909.

1. Pedagoški Letopis, IX. zvezek K 2-50
2. Nazorni nauk za drugo in tretje šolsko leto, 3. snopič. (Pomožne knjige za ljudskošolske učitelje. Nazorni nauk. Zbirka učne snovi za nazorni nauk. II. del.) „ 2-50
3. Lavtar Luka, Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli, 1. snopič (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — Didaktika [Obče in posebno ukoslovje.] III. del) „ 2-50
4. Lichtenwallner M., Prosto spisje v ljudski šoli, 2. snopič. „ 2—
5. Poljudnoznanstvena knjižnica, II. zvezek. (Pivko dr. Ljudevit, Zgodovina Slovencev, 1. snopič.) „ 2—

1910.

1. Pedagoški Letopis, X. zvezek K 2-50
2. Lavtar Luka, Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli, 2. snopič. (Navodilo „Računicam za ljudske šole. Spisal Luka Lavtar.“) — (Didaktika [Obče in posebno ukoslovje.] III. del.) „ 2-50
3. Vales Alfons, Kemični poizkusi s preprostimi sredstvi „ 2—
4. Poljudnoznanstvena knjižnica, III. zvezek. Pivko dr. Ljudevit, Zgodovina Slovencev, 2. snopič „ 2—

1911.

1. Pedagoški Letopis, XI. zvezek K 2-50
2. Ukoslovje računanja, 3. snopič, spisal prof. L. Lavtar. „ 2—
3. Zgodovina Slovencev v 19. stoletju, spisal dr. Ljudevit Pivko „ 2—
4. Zrakoplovstvo, spisal prof. J. Zupančič „ 2—

1912.

Prodajalna cena.

1. Pedagoški Letopis, XII. zvezek	K 2-50
2. Posebno ukoslovje prirodoslovnega pouka. Spisal šolski svetnik prof. France Hauptmann	„ 2—
3. Domoznanstveni pouk v ljudski šoli. Sestavila Eliza Kukovec	„ 2—
4. Flora slovenskih dežel. Sestavil Julij Glowacki, uredil dr. L. Poljanec	„ 2—

1913.

1. Pedagoški Letopis, XIII. zvezek	K 2-50
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. I. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—
3. Domoznanstveni pouk v ljudski šoli. Sestavila Eliza Kukovec. — Obče in posebno ukoslovje računanja. Spisal prof. Luka Lavtar	„ 2—
4. Flora slovenskih dežel. II. Sestavil Julij Glowacki, uredil dr. L. Poljanec	„ 2—

1914.

1. Pedagoški Letopis, XIV. zvezek	K 2—
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. 2. zvezek. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—

1915.

1. Pedagoški Letopis, XV. zvezek	K 2—
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom. 3. zvezek. Sestavil Viktor Bežek	„ 2—*

Posebej je izdala in založila „Slovenska Šolska Matica“:

1. Navodilo k I. zvezku „Računice za obče ljudske šole, sestavil A. Črnivec“. — Priredili A. Črnivec, dr. Fr. Ilešič in J. Janežič. V Ljubljani 1902. Po znižani ceni	K 1—
2. Spominski list za učence, oziroma učenke, 1905	„—20
3. Javen telovadni nastop za ljudske šole višje stopnje ali meščanske šole, sestavil in ilustroval I. Kren, poslovenil I. Bajželj. V Ljubljani, 1906. (Ponatisk iz „Pedagoškega Letopisa“, VI. zv., 1906)	„—60
4. Staršem šolske mladine, nemški spisal H. Trunk, slovenski priredil J. Dimnik. V Ljubljani, 1907.	„—02

Odbor.

* Vsi trije broširani zvezki veljajo, hkrati kupljeni, K 4-50, v platno skupaj vezani pa 5 kron.

Da se hitreje razpečajo prejšnje knjige, ki jih je razen razprodanih Pedagoških Letopisov, (I., II. in III. zv.) še veliko v zalogi, se oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K; posamezne prejšnje knjige (snopiče itd.) dobivajo člani in učiteljiščeniki za polovico prodajalne cene. Nečlani pa plačajo za posameze prejšnje knjige (snopiče itd.) določeno prodajalno ceno.

V. Naznanilo.

Vsak društvenik „Slovenske Šolske Matice“ dobi za leto 1915 dvoje knjig, ki so:

1. Pedagoški Letopis, XV. zvezek.
2. Občno vzgojeslovje z dušeslovnim uvodom, III. zv. Sestavil Viktor Bežek.

Te dve knjigi prejmejo društveniki po svojih poverjenikih.

Po § 7. društvenih pravil plačajo stroške za pošiljanje knjig društveniki sami; zato pa naj p. n. poverjeniki te stroške primerno razdele na svoje člane in jih izterjajo od njih.

Vsakemu zavoju so pridejane nabiralne pole za l. 1916.

Po § 5. društvenih pravil je plačati letnino v prvi polovici vsakega leta. Zato naj p. n. poverjeniki poskrbe, da pošljejo nabiralne pole in letnino odboru čimpreje, in sicer za vse svoje člane skupno, ker povzročajo posamezne pošiljatve odboru preveč posla. Na nabiralnih polah naj se označijo člani v abecednem redu. Izvirnik obdrži poverjenik doma, prepis pa pošlje odboru. Za hrvatsko Šolsko Matico pošiljaj naročnino (I K) vsak sam. Ped. knjiž. zboru v Zagreb in ne več na naše društvo.

Na naročbo brez denarja se odbor ne ozira.

Vsa pisma, denarne in druge pošiljatve naj se pošiljajo pod naslovom: Slovenska Šolska Matica v Ljubljani.

V Ljubljani, meseca decembra 1915.

Odbor.